YÖN
HAFTALIK GAZETE

MADENLERİMİZİ YABANCILARA KAPTIRMIYACAĞIZ !

Yıl: 5 Sayı: 146 14 OCAK 1966 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

Mücadele mi, propaganda mı?

Gez dünyayı, gör Konyayı diye bir sözümüz vardır. Gerçekten Konya görülmeye değer bir ilimiz. İleri görüşlü bazı Konyalıların demeçlerine bakılırsa bu kentte sayısız tarikatlar, tekkeler, türlü geri fikir akımları varmış. Ramazan ayında yemek yiyecek bir açık lokanta bulamayıp, resmeden aç kalırsınız. İşte böyle bir yer burası. Bir kısım fikri yobazların başkenti.

Bir de sözümona «Komünizmle Mücadele Derneği» var burada Çoğu yerde var ya.

Birleşmiş Milletlerin son Kıbrıs kararını protesto için Selçuk Eğitim Enstitüsü öğrencileri Konya için örnek olacak bir miting yaptılar geçenlerde. Herkesin «Ordu Kıbrısa!..», «Gençlik Kıbrısa!..» diye heyecanlandığı, milli duygularının şaha kalktığı bir sırada bizim mücadeleciler hiç yeri ve zamanı değilken şomünizmi tel'in eden bir bildiri dağıttılar mitingi izleyenlere. Hiç kimse hoş karşılamadı bu davranışı.

Aynı dernek şu son zamanlarda kutsal ramazan ayını da maske edinerek hemen her gün «Muhterem Konya Halkına ve Aziz Türk Milletine beyannamedir» başlıklı kâğıtlar dağıtılıyor. Halkı bazı çehrelere karşı tahrik ediyor. Bu bildirilere inanacak olursanız Konyada komünizm idâreyi ele aldı, alıyor. Komünizmi yaymak için ortaya koyulan, bazı pirensipleri ister istemez hatırlıyor ve «Acaba» diye kendi kendinize soruyorsunuz.

Efendim, Konya Lisesinde üç beş öğrenci toplumcu görüşler savunmuş, toplumcu yazarları kayırır mahiyette konuşmuş ve Milliyet gazetesinde çıkan haber şudur:

«Konya Lisesinde okuyan 6 öğrenci komünizm propagandası yaptıkları iddiası ile dün adliyeye verilmişlerdir. Fikret Sosyal Musa Gülhan, Hami Dinçer Çetin, Mehmet Yüksel, Ahmet Uysal ve Osman Adnan adındaki öğrenciler mahkeme tarafından serbest bırakılmışlardır. Bu karara savcı *tevkif talebi ile* üst mahkeme katında itiraz etmiştir. Üst mahkemede savcının talebini uygun görmemiş ve öğrenciler serbest bırakılmıştır.

Haberden de anlaşılacağı gibi öğrenciler mahkeme tarafından serbest bırakılmışlar, savcının tutuklanmaları talebini bir üst mahkeme de uygun bulmayarak çocukları serbest bırakmıştır.

Bu olaylarla ilgili olarak yayın tadıkları beyannamede mücadeleciler (!) kimleri ve nasıl tehdit ediyorlar bakınız:

«Konya gibi, milli mukaddesat şuuru köklü bir maziye dayanan milli hareketlerde daima ön planda yer almış ve hatta önderlik etmiş bir belde ve ilde, bu çeşit **sapık ve kökü dışarda hareketlere asla müsamaha edilmeyeceğinin** ve şayet buna resmi kanallarla, zecri ve cezri tetbirlerle bir çare bulunmadığı taktirde: **Halk reaksiyon hareketinin meşru müdafaa sadedinde** ve zaman geçirmeden **ortaya çıkacağı** ve bu mavzuda **Komünizmle mücadele derneği Konya Şubesi**:nin kendisine düşen 'kanuni ve **meşru** her yola baş vurarak bu **mevzuda mücadeleye kararlı bulunduğunun bilinmesini isteriz.**»

Öğrencilerin mahkemeleri sürmekteyken Türk yargıcına tesir amacı ile yayınlanan bu ve bu gibi bildiriler, yayınlayıcılarının hukuk bilgisinden yoksunluğunu gösterdiği gibi. Türk adliyesine saygısızlığın da ta kendisidir.

Kıbrıs mitinginde, sağda, solda durmadan beyanname dağıtmakla komünizmle mücadele yapıldığına inanmak ve buna halkı inandırmaya çalışmak bu topluma saygısızlıktır Ola ki Lenin'in şöyle bir pirensibi de vardır: «bir ülkeye komünizmi sokmak mı istiyorsunuz, öyleyse o ülkede — komünizm tehlikesi var— diye bangır bangır bağırtıracak bir kadro bulunuz»

Bu durum karşısında insan ister istemez kendisine şu soruyu soruyor: **Bu mücadele mi? propaganda mı?..**

M. Nuri AYVALI

Mutlu Bir Dünyaya Doğru

Her yılın son günü içimde bir burukluk olur. Burukluk diyorum. Çünkü, içimdeki duyunun, hüzün mü sevinç mi olduğunu, yahut bu melez duyuda ne yanın ağır bastığını anlıyamadığımdan. Tıpkı yediğimiz bazı dünya nimetleri gibi, ekşi mi? tatlı mı? acı mı?... Buruk bir tad.

Uzay çağını yaşıyanlar arasında olmak, insanlığın özgürlük uğruna artık kıyasıya bir savaş verdiğini görmek, yâni uygarlığın ve özgürlüğün, insanlık tarihinin bu iki temel taşının, en yüksek noktaya ulaştırılması çabasını bir yıl daha görmüş olmak, buruk tatlı duyumun en mutlu yanı oluyor. Önümdeki yılların çabuk çabuk yuvarlanmasını istiyorum heyecanla önümdeki yılların iyi sürprizlerini bir an önce yaşamak için. Özgürlük uğruna, dünyamızın dört bir köşesinde dökülen kanların yeşerteceği, tadları buruk olmayacak yeni dünya nimetlerini tatmak için. Uzay çağının bilimsel olanakları ile bu dünya nimetlerini.. kazanacağı boluktan bütün insanların, sarı, siyah, kızıl beyaz bütün insanların, bol bol faydalandığını, açlık, sefalet ve savaş yıllarının bir daha deprenmemek üzere tarih sayfalarına gömüldüğünü görmek için. Bu günler pek de uzak gibi gelmiyor bana.

Eğer şu düşüncelerime inanıyorsam niçin 1965 yılının sona erdiği günlerin duyusu içimde buruk? Bu burukluk, sonuçtan umutlu olduğumdan mı geliyor acaba? Hayır. Bir yandan Ay'a köprü kuran bilim, öte yandan toplumların özgürlük savaşlarını boğmağa daha ne kadar çalışacak? Daha kaç rahip meydanlar da kendini yakmaya kalkışacak? Diye düşünmemek de elde değil.

Şimdi bu satırları yazarken, geçenlerde dinlediğim bir hikâyeyi hatırladım. Ahbabım, yeni bir milletvekilimizi tebrike gitmiş. Milletvekilimiz, seçim bölgesini ziyaretten yeni döndüğünden, gördüğü sefalet, yokluk, çaresizlik karşısında ağladığından söz etmiş. Bizim ahbap da patavatsızın biri. Milletvekilimize:

— Aman hanımefendi, ağlamak *için tâ o kadar uzaklara git*meğe ne hacet. Bizim şu Altındağı dolaşsanız da olurdu, demiş.

Ben de kendi memleketimi bırakıyorum da duyumdaki burukluğun nedenini dünyanın nerelerinde aramağa kalkışıyorum. Oysa, özgürlük düşmanlığı mı? Daniskası bizde. Yoksulluk mu? Yine daniskası bizde. Sömürmek, sömürülmek mi? daniskası bizde. Zaten, sömürmek, özgürlük düşmanlığı ve yoksulluk insan mutluluğunu köstekliyen zincirin birbirine kenetli yalkalarıdır.

Duyumun burukluğunu, dünyanın uzak köşelerine götürmek yine de boş gelmiyor bana. Sömürmeği, ben vahşi ormanların en korkunç bitkilerine benzetiyorum. Hani, dış görünüşleri çok çekici bir takım bitkiler varmış. Yanına yaklaşıldığında dalları bir anda ahtapot gibi sarıverirmiş insanı. Artık kurtuluş yok. İliğini, kemiğini eritmiş avının. Sarmaşık cinsinden bu vahşi bitkilerin kökleri, Jungle'ların verimli toprakları altında birbirlerine örülürmüş. Öylesine örülürmüş ki sanki uçsuz bucaksız ormanların bir köşesinde ağa düşen besili bir av, ormanın çok uzaklarındaki aynı cinsten bir sarmaşığı da beslermiş gibi geliyor insana. Tıpkı şurada sömürülen bir memleketin varlıkları, dünyanın millerce uzak bir başka ülkesindeki bilmem hangi tröstün göbeğini şişirdiği gibi.

Birey özgürlüğü, toplum özgürlüğü, kıyasıya savaş, çelmelenme, tekrar toparlanıp dikilme, yılarca işsizlik, açlık, eş dosttan içeri girenler çıkanlar, gece kondular, dev gibi apartmanlar, kızamık salgını, Vietnam, Kıbrıs, sırıtkan politikacılar, çöken maden ocağı, yanan işçi, v.b... v.b...

1965 yılının son günü bir buruk mutluluk var duyumda.

CELİLE CEM

Orta Doğu Teknik Üniversitesi üzerine

Genç bir öğrenci, Orta Doğu Teknik üniversitesinin ders yılı açılış töreninde konuşuyordu. Ve de her konuşmasını arkadaşları alkışlarla kesiyorlardı. Bu genç öğrenci şimdi olaylara adı karıştırılarak cezalandırılması istenen O.D.T.Ü. öğrenci örgütü başkanı Muammer Soysaldı. Genç öğrenci diyordu ki:

«Üniversitemiz Türkiyenin dışında, bayrakları ayrı, ama dertleri, problemleri bizimle aynı olan memleketlerden gelmiş arkadaşlarımızı da çatısı altında toplaması bakımından büyük önem taşımaktadır. Onların ve bizim ortak olan birçok acılarımız vardır.

Örneğin haksız bir saldırıya uğrayan Pakistan karşısında en az Pakistanlı arkadaşlarımız kadar heyecanlandık. En az onlar kadar haksızlığa uğrayan Pakistanlıya yardım etmek istedik. Onları haklı dâvalarında sonuna kadar destekliyeceğiz.

Geniş doğal kaynaklarına rağmen sefalet içinde yaşıyan Arap ülkelerinin ve Afrikanın Batı egemenliğinden kurtulması bir Afrikalı bir Iraklı kadar bizi de etkileyecektir. Zira onların sorunlarının çözümü bizim sorunlarımızın çözümü demektir. Çünkü hepimiz aynı gayeler için kullanılmaya çalışılan bir tek kütleye mensubuz.»

Bundan bir süre önce Cumhuriyet'te İlhan Selçik yazısını şöyle bitiriyordu: «Vietnam olayları etrafında Batı üniversitelerinde gösteriler, törenler yapılırken, bizim üniversitelerimizde ne bir ses ne bir nefes...»

Oysa yazının yazıldığı tarihten birkaç gün önce ODTÜ öğrenci örgütü Başkanı Muammer Soysal ile Vahap Erdoğdu ve arkadaşlarının tertipledikleri Vietnam sergisini görmeğe gelenler gözyaşlarını tutamıyorlardı; resimlerin altındaki yazılardan birkaçı: «Geldiler yıktılar ve gittiler.»

«Ölenler döğüşerek öldüler
Güneşe gömüldüler
Vaktimiz yok onların yasını tutmaya
Akın var, güneşe yakın
Güneşi zaptetmiye
Güneşin zaptı yakın.»

Tran Van Dang'ın hikâyesi ise ayrı bir şeydi: «Ben ölüyorum karşınıza başkaları çıkacaktır.» Genç öğrenci emperyalist süngüleri altında ölüme giderken böyle meydan okuyor emperyalistlere ve ölüme.

Amerikalı Morrison, hükûmetinin Vietnam politikasını yermek için kendini yakarken alevler altındaki resim altında şunlar yazılı idi, ODTÜ nün sergi salonunda:

**«Ben yanmasam,
Sen yanmasan,
biz yanmasak,
nasıl
çıkar
karanlıklar
aydın,
lığa.»**

Yalnız dünya olaylarına bile bu kadar hassasiyet gösteren ülkücü genç ODTÜ örgütçüleri başlarında başkanları olmak üzere İran Şahının hışmına uğrayorlar. Öğrenci Başkanı konuşmasında İranlı arkadaşlarının içinde bulunduğu kötü durumu ilgililere söylemek istemişti. Çünkü Şah hazretlerinin afaroz ettiği bazı ülkücü gençler yıllardanberi İrana sokulmuyor, hiç bir yerden beş kuruş harçlık alamıyorlardı. İrana dönen arkadaşlarının çoğu işkenceler altında hapislerde yatıyorlardı. Kulağı kesilen, gözü kör edilen, burnu dudağı kesilen ve tek suçları Şah aleyhine beyanlarda bulunmak olan, sefil, perişan İran halkının dertlerine çare bulunmasını isteyen bu gerçek vatansever gençler salt Türkiyede değil Londra'da, Amerika'da. Paris'te böyle perişan yaşıyorlardı. Tek istekleri insanlarının mutlu olması idi. Zorba Şah yönetimi bu kahraman öğrencilerin İrana girmelerini bile yasaklamıştı. İranda tutuklu öğrencilerin haddi hesabı yoktu.

Başkan Muammer Soysal da en uygar insanlara has cesaretle arkadaşlarının durumlarını ilgililere duyurmuştu. Bir öğrenci birliği başkanının bu en tabiî hakkı idi.

Ama gelin görün ki, dost İran elçisi ilgililere giderek bu öğrencinin mutlaka cezalandırılmasını istemiştir. Bu ne cesaret böyle? Şah Hazretleri neredeyse kendisine baş kaldıran İranlı kahramanların da Türkler tarafından cezalandırılmasını isteyecektir. Şah bunu çok iyi bilmelidir ki Türk dostluğu Şaha değil, yıllardanberi sevdiği kahraman asil yollarda «Fekirem acizem nahoşem» diye dillenen İran ulusunadır.

Abdi İpekçi'nin dediği gibi «Bu temsilciler bilmelidirler ki, kendi memleketlerinde uygulanan usuller Türkiyede çoktan tarihe karışmıştır. Fikir hürriyetine karşı kendi içimizden gelen teşebbüslere dahi çok hassas olduğumuz bir devirde yabancıların bu tür müdahalelerini hoş görmek mümkün değildir.»

Türkiyede Atatürk çocuklarından yükselecek her sese ilgililerin kulak verip ibretle dinlemelerini salık veririz.

Yoksa bu çeşit müdahaleler olmasın bir kez daha dostlar emi?

Nurettin ÇAKIN

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

ADRES: Yazı İşleri: Sümer sokak No: 16/8 Yenişehir — ANKARA Telefon: 17 69 99 — İstanbul Bürosu (Satış İlân ve Abone İşleri): Mollafenari Sok No. 32 Cağaloğlu — İstanbul Tel: 22 95 70 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L. Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır.

İLAN: Beher sütunda santimi 25.— T.L. dir. Gerekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayımlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

MENDERES ve DEMİREL

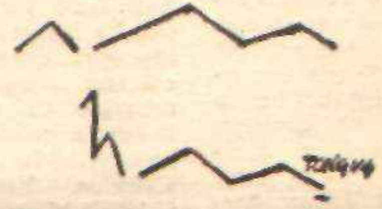
Bugün Türkiyenin başında bir sürü dâva vardır. Köy kahvelerinden şehir kulüplerine ve lüküs salonlardan gecekondulara, siyasî parti merkezlerinden üniversite açık oturumlarına kadar bu dâvalar büyük bir heyecanla konuşulmaktadır. Faizlerini bile ödiyemediğimiz dış borçlar, petrol, madenler, toprak reformu, dış ticaret, Ereğli Demir — Çelik, dış politika Kıbrıs, soya meselesi, genel müdürler, Üniversiteye giremiyenler, ve daha bunlara hemen eklenmesi mümkün sayısı bol mesele..

Ama şu zamanda bütün bu meselelerden öncelikle ve ilgili olarak hararetle konuşulan bir başka mesele daha vardır:

Süleyman Demirel meselesi!

Gerçekten Türkiye Başbakanının durumu bu memleketin insanlarını önemle meşgul etmektedir. Meselenin ne olduğu madde madde şöyle ortaya konabilir:

1 .. Süleyman Demirel 1960'ta maaşlı bir devlet memurudur. Başka deyişle bir dar gelirlidir.

2 .. 27 Mayıs 1960 tan sonra askere gitmiş ve 1962 yılında terhis edilmiştir.

3 — 1962 yılında iş hayatına atılmış, bir Amerikan firmasının temsilcisi olmuştur.

4 — 1962 den 1964'e kadar iki yıl içinde milyoner olmuştur.

5 — 1964 yılında tanınmamış biri iken Adalet Partisi Genel Başkanlığına aday gösterilmiştir. Buna sebep olarak yerli ve yabancı iş çevrelerinin pek iyi tanıdığı bir kişi olduğu ileri sürülmüştür. Özellikle Amerikayla olan ilgisine dikkat çekilmiş Başkan Johnson'la kol kola fotoğrafları dağıtılmıştır.

6 — Süleyman Demirel'in Mason olduğu siyasî rakipleri tarafından açıklanmıştır. Mason olmak, muhafazakâr çevrelerinde makbul sayılmadığından, Süleyman Demirel'in siyasî şansına gölge düşmüştür.

Bunun üzerine Türkiyedeki Amerikan Petrol Kumpanyalarından Mobil'in Müdürü Süleyman Demirel'e «Mason olmadığına dair» sahte belge düzenlemiştir.

7 — Süleyman Demirel seçimleri kazanıp da Başabakan olduğu zaman Amerikan basın çevreleri düğün bayram etmişlerdir. Ve Türkiyedeki seçim sonuçlarını Amerikanın zaferi gibi karşılamışlardır.

8 — Süleyman Demirel gerek iktidara geçmeden önce ve gerek geçtikten sonra süreli, ve titiz bir biçimde yabancı sermayenin propagandasını yapmıştır.

9 — Süleyman Demirel Türkiyede doğrudan doğruya Pentagon'a *bağlı Amerikan üsleri bulunduğu* gerçeğini Meclis kürsüsünde gizlemiş. Ve üstü kapalı ifadelerle bu konuyu geçiştirmek istemiştir.

10 — Süleyman Demirel madenlerimizi ve petrolerimizi savunan milliyetçi genel müdürleri değiştirmiştir. Bu genel müdürlerin başa*rılı oldukları en taraflı* kişilerce de kabul edilmektedir. Süleyman Demirel böylece kendisine Masonluk meselesinde sahte belge tanzim ederek yardıma koşan yabancı petrol kumpanyası müdürlerinin istediği yönde bir tasarrufu gerçekleştirmiştir.

11 — Kıbrıs için açılan genel görüşmede Süleyman Demirel Amerikanın Türkiyedeki prestijini korumak endişesini her şeyin üstünde tutmuştur. Jonhson'un mektubu olayında aldığı tavır endişelere endişe ve soru işaretlerine soru işareti katmıştır.

★

Bütün maddelerde dizilmiş olaylar ispatlanmıştır. Ve herkesin bildiği şeylerdir. Böylece Türkiyede Bay Süleyman Demirel başlıbaşına bir dâva haline geliyor. Çünkü Süleyman Demirel ve çevresinin bugünkü tutumlarını hatta eski Demokrat Parti ve Menderes ile kıyaslamaya pek imkân yoktur. Menderes zamanından bu yana Türkiyenin de dünyanın da şartları değişmiştir. Ortaya açık seçik çıkan gerçeklere göz yummaya imkân kalmamıştır. Bugün Menderes Başbakan olsaydı Amerika yede*ğinde kürek çekmek için Süley*man Demirel gibi ısrar eder miydi? Bu bir sorudur. Eğer Menderes bugün Başbakan olsaydı, yabancı şirketlerin savunmasına Süleyman Demirel gibi ısrarla koşar mı idi? Bu bir sorudur. Menderes bugün Başbakan olsaydı, petrol ve madenler konusundaki gerçekler açıkça ortaya çıktığına göre petrol ve madenleri yabancı sermayeye peşkeş çekmekte ısrar eder mi idi? Bu bir sorudur. Menderes bugün Başbakan olsaydı, Türkiyede Amerikanın prestiji kırılmasın endişesiyle Jonhson'un *mektubuna sahip* çıkar mı idi? Bu bir sorudur. Menderes bugün Başbakan olsaydı Süleyman Demirel gibi uyduluk politikasında direnir mi idi? Bu bir sorudur.

Vaktiyle gölgeli, dağınık, soluk ve gizli olan bir sürü gerçek, bugün gün ışığına çıkmıştır. Memleketin aydınları, Türkiyenin dünya yüzündeki yerini ve Türkiyenin tarihi şartlarını aydınlatmışlar. Türkiyenin bugün nerede olması gerektiğini bir politikacının anlıyacağı ölçülerle ortaya koymuşlardır.

Adalet Partisinden bir Reşat Özarda çıkıp milliyetçi genel müdürler konusunda gerekeni yapmaktadır. Petrol konusunda, madenler konusunda, dış politika konusunda Adalet Partisinin millî duygulara sahip kesiminde alttan alta bir muhalefet başlamıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi 1960'tan önce Demokrat Parti ile birçok noktalarda fikir beraberliğinde idi. Bu noktalardan en önemlisi dış politikadır. Halk Partisi şimdi değişen dünya şartlarına ve Türkiyenin millî gerçeklerine uygun bir politikanın yörüngesine girmiştir.

Demek oluyor ki değişen dünya şartları, değişen iç şartlarımız ve ortaya çıkan hakikatlar insanları uyarmıştır. 1955 Türkiyesi ile 1965 Türkiyesini kıyasladığımız zaman 1965 Türkiyesinde millî çıkarları korumak için gereken davranışların ölçülerinin çok daha berrak ve daha kesin olduğu ortaya çıkar.

Üçüncü Dünya gelişmiş, bloklar çatlamış, Amerika Rusya yakınlaşması, Çin meselesi, dış yardımların gerçek anlamı, Kıbrıs dâvası, Amerikan emperyalizminin iktisadi ve askeri yönü, Vietnam Savaşı 1955'te olayları gerçek yüzleriyle göremiyen insanların gözlerini açmak için büyük etkiler yaratmıştır.

Bunun yanısıra kalkınma meseleleri ortaya konmuş. Az gelişmiş ülkelerin kapitalist yoldan kalkınamıyacakları bilimsel ölçülerle ispatlanmıştır. Büyük ve zengin kapitalist ülkelerin Türkiye gibi az gelişmiş bir fakir ülkeyi nasıl sömürdüğü yalnız Birleşmiş Milletler kaynaklarından değil, Devlet Plânlama Teşkilâtının rakamlarından açıkça okunur olmuştur.

1950 de başlıyan kalkınma çaba*sının iflâs ettiği de hem iç ve hem* dış kurumların incelenmelerinde ortaya çıkmıştır.

Acaba böyle bir durumda Menderes bugün Başbakan olsa idi, Süleyman Demirel'in davranışlarına uygun mu harehket ederdi?

★

Gerçek olan şudur:

Süleyman Demirel bugün Demirkıratın sırtına belki onun da kabul edemiyeceği bir yük vurmaktadır. Bu at, bu yükü kaldıramaz. Bu at, bu yükün atı değildir belki de... Süleyman Demirel Demirkırat'ın tabii yapısı ve gelişmesine göre bile çok cüretli sayılan bir politikaya doğru Demirkıratı çekmektedir.

Süleyman Demirel'in bugünkü politikasını Menderes bile benimsemezdi. Çünkü Menderes 1950'nin şartlarına göre Başbakan olmuştur. Ve Başbakanlığı on yıl sürmüştür. Demirel 1965'in şartlarıyla 1950'ninkileri birbirine karıştırmaktadır. Hezimeti çok yakın olacaktır.

Demirel iktidarının bugünkü politikasını Menderes bile benimsemezdi. Çünkü bu politikanın Türkçe Sözlükteki karşılığı Menderes'in dahi benimsiyemiyeceği kadar ağırdır.

İlhan Selçuk

DIŞ POLİTİKA TARTIŞMALARININ BİLANÇOSU

Parlamentoda günler boyu süren müzakerelerde, AP'den tutun da TİP'e kadar bütün siyasi teşekküller, kişilik sahibi Atatürkçü bir dış politikanın uygulanmasında birleştiler! Çağlayangil, «Atatürkçü dış politika izleyeceğimiz Hükûmet Programında yazılı» diyordu! Yalnız bu Atatürkçü dış politika nasıl uygulanacak meselesi askıda kaldı. Genel Görüşmeyi kazasız atlatmak için usta bir çaba gösteren Çağlayangil, nabza göre şerbet vermekte tereddüt etmiyerek, CHP'yi suçlamaktan vazgeçerek, hatta *överek* havayı yumuşatmayı ve meseleyi, bize özgü bir «bahar havası» içinde geçiştirmesini bildi.

AP iktidarı için en önemli mesele, Johnson mektubunun açıklanmasını, ne pahasına olursa olsun, önlemekti. Mecliste AP çoğunluğu vardı; işin halli kolaydı. Nitekim muhalefetin verdiği gizli oturum tutanaklarının açıklanması önergesi reddedilerek mesele atlatıldı. Ama Senato'da AP çoğunlukta değildi. Önerge *oya konulursa*, Johnson ve İnönü mektuplarını açıklamak gerekecekti. Anayasa hükümleri de, bu noktada en ufak tereddüde yer bırakmıyacak açıklıktaydı. Meclislerin kararıyla gizli celse tutanakları her an yayınlanabilirdi. Bu durumda, Anayasayı çiğnemedikçe, *mektupların açıklanmasını önlemeye* imkân yoktu. AP iktidarı, Anayasayı çiğnemeyi dahi göze aldı. «Diplomatik usullere uymaz» gerekçesiyle, mektupların açıklanmasına karşı koyan iktidar partisi, diplomatik usûllere saygı göstermek için, Anayasayı çiğnemekte sakınca görmüyordu! Bu vahim iş, Senato Başkan Vekili Fikret Turhangil'e düştü. Bir ara Sırrı Atalay'a hak vererek, Anayasaya göre Senatonun gizli oturum tutanaklarını açıklayabileceğini *itiraf eden* Turhangil, büyük bir beceriksizlik içinde, önergenin oylanmasını önledi. Bu günahını affettirmek için de, hatiplerin bol bol içlerini dökmelerine müsaade etti. Çağlayangil'in nabza şerbet veren konuşmalarıyla, mesele tatlıya bağlandı. *Doğrusu bu, takdire şayan bir alaturka* başarıdır.

CEVAPSIZ KALAN SORULAR

Görüşmeler, Senato'nun askerlikten gelme üyelerinin güzel, etraflı ve bilgili konuşmalar yapmalarına imkân sağladı. CHP sözcüleri olan Nüvit Yetkin ve *Hıfzı Oğuz Bekata*, daha çok radyoda puvan toplamaya önem verirlerken, Ahmet Yıldız, Haydar Tunçkanat ve Sadi Koçaş doyurucu konuşmalar yaptılar; Hükûmete önemli sorular yönelttiler; fakat bunlar cevapsız kaldı. Ahmet Yıldız, durumu son derece açık *bir şekilde ortaya koydu:* «Kıbrısta, baskın şeklinde dahi bir müdahele mümkün değildi. İstişareye dayanan Garanti Anlaşması ve NATO, baskın imkânını ortadan kaldırıyordu. Bir alayımızın Ankara'dan Kayseriye hareketi dahi, NATO'nun bilgisi altında yapılmaktaydı. *Çıkarma* konusunda da hayalleri bırakmak gerekti. Amerikan Sefirinin geceyarısı Başbakanı uyandırdığı, Altıncı Filonun Kıbrıs etrafında dolaştığı, İngiliz uçaklarının tehditkâr uçuşları ve Ağustostaki Güvenlik Konseyi kararı hatırlanmalıydı. Mesele, diplomatik yoldan çözülebilirdi. Birleşmiş Milletlerde kötü sonuç alınmasının belli başlı sebeplerinden biri, eski ve yeni hükûmetlerin, İngiliz üsleri konusunda susmaları olmuştu. İngiliz üslerinin avukatı biz miydik? Dünya değişmiş, dış politika değişmemiş ve eshabı kehf uykusuna yatılmıştı. Johnson politikasına karşı çıkılmalıydı. *Johnson*, aslanı bağlayıp çakalı üzerimize saldırtmıştı. Artık Rus - Amerikan çatışmasına politika dayandırmalar, açıkta kalmaya mahkûmdu. Esnek bir politika uygulanmalıydı. NATO'ya girdik, girmeliydik. Ama bütün kuvvetlerimizi NATO emrine vermemiz hâtâ oldu. Böylece bütün *sırlarımızı Yunanlılara* teslim eyledik. Buna zamanında karşı koyan Zekâi Okan Paşa tasfiye edildi. Harp sanayiimizi tâtil ettik. Mutlaka bir özel görev kuvveti kurulmalıdır. NATO'dan ayrılalım demiyoruz. NATO'da reform isteyen ise, yalnız biz değiliz. İşlerimize *karışmadığı müddetçe, Sovyetlerle* ilişkilerimizi geliştirmek yararlıdır. Ruslardan petrol almakla insan komünist olmaz. Amerikan şirketlerine ve Johnson politikasına karşı çıkmakla da Amerikan düşmanı olunmaz. Amerikanın kurucusu Washington, **bir millete aşırı tutku, ötekine aşırı düşmanlık o milleti esir eder,** demişti. Bu sözü hatırlayalım. Üçüncü İnönü Hükûmetinin politikası iyi idi, bu politikayı daha da geliştirerek yürütelim. Yunanlılarla olan ilişkilerimizi de yeniden düzenleyelim. Papaz okulları gitmeli, devlet içindeki devlet durumundaki Patrikhanenin statüsünü yeniden tesbit edelim. Okulları ayıralım. Patrikhanenin ökümenik durumunu kaldıralım, politika yapmasın önleyelim.»

Ahmet Yıldız, bundan sonra Çağlayangil'e bir yığın soru yöneltti. Ama usta Dışişleri Bakanı bunların hepsini geçiştirmesini bildi. Yıldız, Amerikan Büyükelçisinin üzücü beyanı hakkında Hükûmetin görüşünü ısrarla soruyordu, ama Çağlayangil bu meselede susmakta azimliydi. Amerikan Dışişleri Bakan Yardımcısının Patrikhaneye karşı Türk tutumunu «esef verici» bulan mektubunu da Çağlayangil, *«mektubu istettik, inceleyeceğiz»* diye atlattı. Patrikhane meselesinde ise, «Teşhisleri doğru. Ama dini müesseselere saygı konusunda bütün dünya hassas. Washington'daki camiye bir şey olsa, Johnson mektubundan çok kıyamet koparır. Dünya kamu oyunun temayüllerine uygun çareler bulmak gerek» sözleriyle Amerikanın çok ilgilendiği Patrikhaneye dokunmanın nezaketini anlattı. Sovyet Rusya ile ilişkiler konusunu çabucak geçiştirdi. *NATO yolu ile sırların sızması* sorusunu cevaplandırmaktan kaçındı. NATO dışı kuvvet kurulması teklifini, «NATO kuvvetlerini rızasız kullanabiliriz» gerekçesiyle lüzumsuz buldu. Millî Harp Sanayii kurulması talebini ise, duymazlıktan geldi.

Tabii Senatör Ahmet Yıldız
Sordu, ama cevap alamadı...

İhsan Sabri Çağlayangil
Usta şerbetçi...

Dışişleri Bakanı, Birleşmiş Milletlerdeki oy kullanılışı dolayısiyle Amerikaya teşekkür etmesini de şöyle açıkladı: «Amerika iyi yaparsa iyi, kötü yaparsa kötü deriz. Ona iyi yaptın ama kötüsün diyemem. İran da yabancı, Pakistan da. Onlara teşekkür edilir, ama Amerikaya edilmez derseniz ve teşekkürde kasıt ararsanız, bunun sağlam bir mantıkî temele oturduğu söylenemez.»

Dış politika tartışmaları, Hükûmetin bu sudan cevaplarıyla son *buldu. Parlamentoda* «Amerikayı kurtaran» Çağlayangil, «1959'da büyük bir basiretle ileriyi gören devlet adamı İnönü»yü överek ve müdahele hakkını kullanmadı diye CHP'yi tenkidi düşünmediklerini belirterek tartışmaları tatlıya bağladı. Ama Genel Görüşme, tam bir açıklıkla *belirtilmese de, dış politikada* değişiklik zorunluluğunu millete duyurmuş oldu.

Fakat iyimserliğe yer bırakmıyan bir durum da gözden kaçırılmamalıdır: Dış politikada bir değişiklik temayülü çeşitli çevrelerde ne derece benimsenirse benimsensin, Hükümetin *böyle bir niyeti yoktur!*

Karadenizdeki Amerikan Gemileri

Ajanslar, yeni Amerikan harp gemilerinin Karadenize çıktığını bildirirken, Emekli Kurmay Yarbay Mustafa Ok (CHP - *Manisa), Mecliste gündem dışı* önemli bir konuşma yaptı ve Türkiyenin ve bütün Orta Doğunun **«atom silâhlarından temizlenmesini»** istedi. Mustafa Ok, Menderes mirası tahrikçi politikanın sakıncalarını, geniş bir tarih ve askerlik bilgisine dayanarak gözler önüne serdi:

«U—2 uçağından sonra Samsunun 90 mil Kuzeyinde bir B—57 Amerikan askerî uçağının düştüğü ve Karadenizde Amerikan harp gemilerinin dolaştıtığı bir gerçek olarak ortaya *çıkmıştır. Sovyet Rusya*, bu hareketleri **tehlikeli tahrikler** saymış ve Amerikanın Karadenizi tehlikeli maksatlar için kullandığını ilân etmiştir.

Şimdi bu zihnî hazırlıktan sonra asıl meseleye gelebiliriz. Evvelâ bir nokta üzerinde durmak istiyorum. Önceki birleşimlerden birinde Sayın Çetin Altan gündem dışı yaptığı konuşmasında bu mesele için Sovyet Rusya'nın Türkiye yerine Amerika'yı protesto etmesini yadırgadı. Rusyanın bu tarz hareketini Türkiye'yi hareket serbestisinden yoksun görmesine Amerika'nın isteği dışında esasen birşey yapamaz kabul etmesine bağladı. Bu görüşe katılmıyoruz. Bu hareketle Rusya'nın muhatabı Amerikadır. Rusya'nın ayrıca bizi de muhatap tutmasını biz, Rusya'nın Türk - Rus *ilişkilerine* verdiği önemin bir belirtisi sayıyoruz. Meseleleri sade ve duru bir zihinle ele almakta faydalar var.

Harp gösteriyor ki, Rusya'yı Güneyden mağlup etmek kolay oluyor. Rusya'nın toprak altı, toprak üstü kıymet hazinelerini *düşünerek diyebiliriz* ki, Rusyanın yumuşak karnına Türkiyeden vurulur. Suni Peyk ve Kıtalararası füzeler bu kaideyi değiştirmemiştir. O halde Rusyanın güneye karşı son derece titiz olmasının sebebini anlayabiliyoruz, sıcak denizlere ulaşma arzusu 2 nci Katarina'dan sonra *ikinci plânda kalmış, onun yerini* Güneyden emin olma düşüncesi almıştır. Bunu da Rusya tarihinden ve Bismark'ın hatıralarından tesbit ediyoruz. Türk - Rus ilişkilerinin şekli, Rusya'nın güneyinden emin olma veya olmama meselesine bağlı görünüyor. Rusya'nın Jüpiter füzeleri üzerindeki hassasiyetini bu iki casus uçağı olayının önemini ve nihayet son olayların Rusya için neden «Tehlikeli Tahrikler» sayıldığını bu çerçeve içinde daha isabetle değerlendirmek mümkün oluyor. Buna karşılık bizim de kuzeyimizden aynı derecede emin olmamız tabiidir. İşte bu iki taraflı tarihî güven duygusuna saygılı olarak ilişkileri bu açıdan ele alan ve ön yargılardan *arınmış politikaya biz Atatürk* Politikası diyoruz.

Şimdi şahsî kanaatimizi açıklamak istiyoruz: Bu gibi tahriklere meydan ve imkân vermemenin doğru olacağı kanısındayız. Geçmişte faydasını görmedik. Şimdi de faydasına inanmıyoruz. Bu tahriklerin dışında kalmağa *ve onlara vasıta olmamağa itina* etmeliyiz. Atom Bombalarının asıl hedefi Atomik üsler ve Atom atma vasıtalarıdır. Kendimizi Atom taarruzlarına cazip bir hedef haline getirmeyi akıllıca bulmuyoruz. Ezcümle Rusya'nın Kübayı vasıta ederek Amerikaya karşı girişeceği tehlikeli tahriklerin asıl zararının Rusya'dan çok Küba'ya ait olacağını düşünüyoruz. Amerika'nın ayaklarının altındaki bu saatli bombaya ilâ nihaye tahammül etmeyeceği tabidir. Daha gerçekçi davranarak çok taraflı vurucu Atom gücüne katılmama kararını bir adım daha ileri götürerek NATO içindeki Danimarka ve İsveç'in yaptığı gibi Türkiye ve Ortadoğuyu Atomik Silâhlardan tecrit etmeyi bir politika olarak benimseyebiliriz ve benimsemeliyiz. NATO ve Amerikanın bütün tahriklerini bizim kanattan yapmasından kıraldan çok kıralcı olmaktan ve herhalde Rusyayı Güney'den devamlı tahrikte millî menfaat yoktur. Şimdi ilgililerden bazı sorularımız var:

1 — B — 57 Askerî uçağının kalkışı ve rotası Türkiye'de ilgili *makamlara bildirilmiş midir?* **Yoksa uçak düştükten sonra mı haberimiz olmuştur.**

2 — Karadeniz'de dolaştığı yazılan Harp Gemilerinin Karadeniz'e çıkış maksatlarından Hükûmetimiz haberdar edilmiş midir?

3 — Düşen uçağı aramak için çıkılmış ise 15 gün önceden çıkış müsaadesi istenmiş midir?

Karadeniz'de Amerikan ve Rus harb gemilerinin karşılaşması ile meydana gelebilecek müessif bir olayın Türkiyemizin başına getirebileceği dertleri Goben ve Breslav zırhlılarının tari*himizdeki talihsiz yerlerini* hatırlatarak sözlerime son veriyorum.»

Mustafa Ok
«Tarih diyor ki...»

Türk dış Politikası

CHP Manisa Milletvekili Emekli Kurmay Yarbay Mustafa Ok, Kıbrıs dolayısiyle, Türkiye'nin dış politikasını tarih içinde ortaya koyan önemli bir araştırma yayınladı. Mustafa Ok'un vardığı sonuç şu: «Hiç bir ittifak sistemi, millî güvenliğimiz için nihaî bir garanti sayılamaz. Politikamıza sahip çıkmalıyız... Millî güvenliğimizin esas itibariyle, andlaşmalardan çok devletlerarası dengeye, millî gücümüze ve basiretli bir politika takibine ait olduğunu anlıyacak her türlü misali ve tecrübeyi tarihimizde bulmak mümkündür. Rus tehlikesine karşı NATO'nun işlememesi, en can-

GÜRSEL İSTİFA EDERSE

YÖN'ün bu sayısı baskıya gireceği sırada, Akşam gazetesi sansasyonel bir haber verdi: Gürsel, ciddi bir rahatsızlık geçirmekteydi ve bu sebeple istifa etmişti. Ancak, hükümet yetkililerinin ısrarlı ricaları üzerine istifadan «şimdilik» kaydı ile vazgeçmişti.

Bu haberin tekzibe uğraması muhtemeldir. Fakat durum ne olursa olsun, Gürsel'in istifası ihtimali, üzerinde önemler durulacak bir meseledir. Zira, böyle bir istifa, ilk plânda «Cumhurbaşkanı kim olacak» meselesini çıkaracaktır. AP'nin 1961 adayı Ali Fuad Başgil mi? Bu soruya şimdiden kesin bir hayır cevabı verilebilir.

Dış politika tartışmaları, iktidar - muhalefet çatışmasını fazla gerginleştirmeden atlatılmışsa da, önümüzdeki günlerde Radyo ve Seçim Kanunu meseleleri dolayısiyle iç politika havasının sertleşme ve gerginliğe doğru sür'atle yola alacağını kestirmek, kehanet değildir. Bu duruma, bir de cumhurbaşkanlığı meselesi eklenirse, ciddi rejim meseleleri ortaya çıkacaktır. İşte bu sebeple olmalıdır ki, Gürsel'in rahatsızlığını duyar duymaz Çankaya'ya çıkan Demirel ve Urkan, Cumhurbaşkanının istifa kararını ertelemesine gayret göstermişlerdir.

...bir aktüel misal olarak görülüyor.

Şimdi Atatürk'ün sözünün ibretle hatırlanacağı noktadayız: «Biz ne olduğumuzu, onlardan ayrı ve onlardan yabancı bir millet olduğumuzu sopa ile içlerinden koğulunca anladık» (Atatürk'ün söylev ve demeçleri, Cilt II. S. 143).

Tarihi ve siyasi tabiatına ve jeopolitik durumuna bakarak, Kıbrıs meselesinin, NATO ve Batılı devletler dışına taşırmadıkça, lehimize bir çözüm yoluna bağlanabileceğine inanmıyoruz...

Orta Doğu ve Akdeniz'deki bütün meselelerle Sovyet Rusya da birinci derecede ilgilidir ve ilgili olacaktır. O halde andlaşmaların tek taraflı kaldırılamayacağını kabul eden, Kıbrıs'ta iki cemaatin varlığını açıkça beyan eden ve federatif bir sistemi benimseyebileceği anlaşılan, daha önemlisi Enosis'e karşı olduğunu kesinlikle belirten Sovyet Rusya'nın ağırlığından Kıbrıs meselesinde yararlanmayı bilmeliyiz. Ve bilmeliyiz ki, Batılı devletlerin Kıbrıs üzerindeki siyasi düşüncelerinin karşısına, Rusya'nın Kıbrıs üzerindeki siyasi görüşünü bir ağırlık olarak çıkarmadıkça, meselenin barışçı yollardan lehimize bir çözüm şekline bağlanabilmesi şüphelidir..

Akdeniz'de Altıncı Filoya rağmen hiç bir mesele halledilemez. O halde Kıbrıs meselesini kuvvetle halletmek için karar verirken, bunun sadece bir Türkiye — Yunanistan meselesi olmadığını, bir Doğu Akdeniz, bir Amerika — Rusya ve bir bakıma da Üçüncü Dünya meselesi olduğunu hatırdan çıkarmamamız lâzımdır».

Ereğli - Çelik Skandalı

YÖN'ün daha önce de bildirdiği üzere, hisselerin çok büyük kısmına sahip olan Karabuk, Sümerbank ve Koppers gibi kurucular, yolsuzlukları görmemek hususunda anlaşınca, Yönetim Kurulu Başkanı Daniş Koper (Sümerbank Temsilcisi) ve öteki yönetim kurulu üyeleri ibra olundular. Böylece, yolsuzluk iddiaları altında bulunan kişiler, hisse senetleri çoğunluğuna dayanarak, yolsuzluk olmadığı fetvasını verdiler. Ufak hissedarların tenkitleri, tabiatıyla bir kulaktan girdi, ötekinden çıktı...

Oynanan komediyi, Koppers Temsilcisi, Amerikalılara özgü saflıkla Genel Kurulda açıkladı: «Yabancı sermaye konusundaki iddia yersiz ve haksızdır. Biz çalışmalardan memnunuz. İbra gerekir. Geçen Genel Kurulda, özel murakıplara gidilmesine karar verilirken de aslında bunun lüzumsuz olduğu inancındaydık. Fakat lehte oy verdik. Görüşümüz, çalışmaların verimli olduğu, idarenin büyük bir liyakat gösterdiği şeklindedir.»

Koppers Temsilcisi, hanım personel bolluğu tenkitlerini de cevaplandırdı: «Burada bu kadar güzel kızın bulunması da başlı başına bir ibra sebebidir.»

Geçen sayımızda da yazdığımız gibi, devlet parasının hovardaca israfına yol açan Ereğli - Çelik ile ilgili dosyanın kapatılmasında Sanayi Bakanlarının tutumu rol oynamıştır. İlgililer hakkında bir «Meclis Soruşturması» açılmalıdır.

Petrol Fiyatı Oyunları

Bugün ham petrolü, yabancı şirketlerin yaptıkları yüzde 18.5 indirimle yetinmeyip, yüzde 27 -30 oranında ucuza almak mümkündür. Nitekim TPAO kartelin dışında kalan bir Amerikan şirketi ile 500 bin ton üzerinden yüzde 27 indirimle bir anlaşma yapmıştır. Ne var ki Demirel, basın toplantısında «İndirimde kalite farkı rol oynar» tarzında bir formülle, ucuz ithalâttan hoşlanmadığını sezdirmiştir. Meselenin içyüzünü bilenler için, Demirel'in «kalite tetkiki lâzım» demeye gelen sözleri, tehlikeli bir zihniyeti ortaya koymaktadır. Zira Enerji Bakanlığının dünya petrol fiyatlarını inceleyen uzmanları, kalite farkını da hesaba katarak, Libya'da kartel dışındaki şirketlerin yüzde 27 indirimle petrol sattıklarını bir raporla Bakanlığa bildirmişlerdir. Rapor, Demirel'e verilmiştir. Demirel şimdi bile bile, «kalite farkı» diye olmıyan bir meseleyi ortaya atarak, kartel dışı şirketlerden ucuz ithalâtı hoş karşılamadığını belli etmektedir. Ne var ki geçen hafta yüzde 51'i TPAO'ya, yüzde 49'u ise Caltex'e ait olan İpraş, Türk Silâhlı Kuvvetleri ihtiyaçlarını karşılamak üzere, 37-39 graviteli bu iyi cins petrolden yüzde 27-28 indirimle ithal etmeyi ve bu petrolü rafine ettikten sonra Petrol Ofise teslimi kararlaştırmıştır. Böylece, Caltex'in pahalı ham petrolüne bağlanmaktan kurtulunacaktır. Ama Türk piyasasını tamamen kaybetme, ya da ucuz petrol satma durumuyla karşılaşan Caltex derhal harekete geçmiş ve önde gelen simalardan Kirschoffer'i, «Hükûmetle temas etmek üzere» acele Ankara'ya göndermiştir. Kirschoffer'in görevi, Caltex'in Türk pazarını güven altına almak ve ucuz petrol ithalini önlemektir. Hükûmetin Caltex'in isteklerini ne ölçüde yerine getireceği merakla beklenmektedir.

Petrol, Maden ve Millî Sanayiimizi Koruma Derneği

Prof. Dr. Muammer Aksoy, geride bıraktığımız pazar günü bir basın toplantısı yaparak, petrol ve madenlerimizi koruma amacı güden bir derneğin kurulma hazırlıklarına girişildiğini açıkladı. Derneğin muhtemel kurucuları arasında Nadir Nadi, Bülent Ecevit, Reşat Özarda, Mucip Ataklı, Kâmil Karavelioğlu, Suphi Gürsoytrak, Suphi Karaman, Sami Küçük, Osman Köksal, Enver Ziya Karal, Bahri Savcı, Lütfi Duran, Tarık Zafer Tunaya, Fehmi Yavuz, Hilmi Akın, Muzaffer Aksoy, Haydar Arseven, Muammer Aksoy Gökhan Evliyaoğlu, Cevat Odyakmaz, Abdi İpekçi, Mümtaz Soysal, İlhami Soysal, İhsan Topaloğlu, Tahsin Yalabık, İlhan Selçuk, Refik Erduran, Doğan Avcıoğlu ve çeşitli partilere mensup daha bir çok politikacı, üniversite hocası, yazar mevcut. Dernek Türkiye çapında örgütlenerek, millî kaynaklarımızı yabancı, sömürücülüğünden kurtarmak yolunda çaba gösterecek. Orta sayfa yazımız, böyle bir çabaya ne kadar ihtiyaç olduğunu örnekleriyle ortaya koymaktadır.

Prof. Dr. Muammer Aksoy, basın toplantısında, millî petrol ve millî made politikası güden genel müdürlerin, hukuka aykırı olarak nasıl azledildikerini anlatarak, yeraltı zenginliklerimizi bekleyen tehlikeleri belirtti.

Aksoy, bu arada rejim meseleleri üzerinde durdu ve iktidarın demokratik sol akımlar ile radyo tutumunu şiddetle tenkit etti: «İktidar yanlız demokratik sosyalizmi değil, sosyal zihniyeti aksettiren her görüşü komünizmle eşit hale getirivermekte ve böylece tehlikeli bir kumar oynamaktadır. Ne yazık ki Başbakan bile, bu zararlı oyuna kendini kaptırmıştır. Bir Başbakan, (sol akım) deyiminin meşru olmıyan bir akımı ifade etmediğini bilmiyecek kadar bilgisiz olamaz. Türkiyede yalnız kendi savundukları sağ akımı câiz, sol akımı gayri meşru saymak, fikir özgürlüğünü ve o temele dayanan demokratik rejimi inkâr etmekten başka anlama gelmez. Yalnız sağ akımlara müsaade eden bir rejim, fazişmin ta kendisidir. Sadece seçim, böyle bir rejimi antidemokratik olmaktan kurtaramaz.»

Millî menfaati savunmanın sonu

Devlet işletmelerini kasıp kavuran «genel müdür yıkımı» fırtınası, bu hafta yeni bir kurbanı daha sürükledi: Deniz Nakliyatı T.A.O. Genel Müdürü Nâzım Uzunhekim... Aslında, bu çeşit «azil»ler için «kurban» sözü yerine «şeref listesine girmek» deyimini kullanmak belki daha doğru olacak: gerçekten Süleyman Demirel iktidarının işbaşından uzaklaştırdığı insanlarda bellibaşlı birkaç nitelik hemen dikkati çekiyor: millî menfaatleri ön plâna almak, millet faydasını gözetmek ve devlet işletmeciliğini rasyonel, kârlı ve verimli hâle getirmeğe çalışmak. Petroldaki, madendeki darbelerden sonra, devlet eliyle yürütülen deniz nakliyatında da şimdi aynı durumla karşılaşılıyor. Deniz nakliyatı Genel Müdürü, tam başında bulunduğu işletme kârlı bir çalışma devresine girdiği sırada işbaşından uzaklaştırılıyor. Uzun yıllardan beri zararla çalışması âdetâ bir gelenek haline gelmiş bulunan Deniz Nakliyatı T.A.O. 1962 yılı sonunda 45.5 milyon lira zararlı durumda iken, 1965 yılı bilânçosu, aradaki üç yıllık çalışmalar ve ısrarlar sonunda, nihayet 5 milyon lira kârla bağlanmıştır. İşletmeyi kârlı duruma getiren ısrarların başında, kredi veya bağış gibi dış yardımlar sayesinde gönderilen malların hiç olmazsa belli bir oranını Türk gemileriyle taşıtma ilkesi gelmektedir. Şimdiye kadar, dış yardım hovardalığı başka alanlara olduğu gibi Türk Denizciliğine de bir hayli zarar vermiştir. Yardım lûtfeden devletler, başta Amerika olmak üzere, kendi sigorta ve nakliyat şirketlerini kayırıp Türkiye'ye uzatılmış gibi gözüken paraları tekrar kendi kasalarına aktarırken,(Türk hükûmetleri kendi gemilerimizin boş beklemelerine anlaşılmız bir gönül rahatlığıyla katlanmaktaydı.

Devlet, Planlama Teşkilâtının da desteğiyle, malları Türk gemileri ne de taşıtma noktasında ısrar edilmesi, dış yardım vurgununun hiç olmazsa bu alanda fazla zararlı olmasını önleyebilmiştir. Ama, ne varki ,millî menfaatlerin kıskançlıkla savunulmağa çalışılması, bazı çevreleri çoktandır tedirgin etmeğe başlamış ve nihayet işbaşına gelen Demirel ekibi bu tedirginliği gidermek için gerekli zemini hazırlamıştır.

Bu defaki «azil», Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı alanında başlayan eğilimin başka Bakanlıklara da yayılmakta olduğunu gösteriyor. Bakanlık sandelyelerinin büyüklüğü ortasında kasaba avukatlığının komplekslerini daha fazla duymağa başlayan küçük çaplı insanlar, ideolojik ve teknik yetersizliklerinin hıncını etraflarındaki insanlardan almaktadırlar. Başvurdukları metodlar ise, kendilerini büsbütün küçültmektedir. Tıpkı TPAO veya Etibank Genel Müdürünün işbaşından uzaklaştırılmalarında olduğu gibi, Deniz Nakliyatı Genel Müdürünün emekliye ayrılmasında da millet önünde yapılmış açık bir hesaplaşma yoktur.

Bu son olay da açıkça göstermiştir ki, millî menfaatleri savunanların işbaşından uzaklaştırılmasında yargı mercilerinin denetimini zayıflatacak yeni bazı metodlar da gitgide gelişmektedir. Haksız tasarruflara karşı Danıştay'ın «yürütmeyi durdurma» kararı almasından korkan Bakanlar, boşalttıkları makamları biran önce başkalarıla doldurup işleri çetrefilleştirmek için vakit kazanmaya bakmaktadırlar. Öyle ki, Danıştayın lehteki kararını ceplerine koyan eski Genel Müdürler, yerlerine döndükleri zaman sandalyelerinin çoktan kapılmış olduğu görüp uzun yılan hikâyelerine dalmaktansa, kendilerine verilecek herhangi bir işi kabule razı olmaktadırlar. Deniz Nakliyatı Genel Müdürünün işbaşından uzaklaştırılmasında da, kararın alınmasıyla Danıştay dâvasına başlangıç sayılabilecek tebliğ tarihi arasında hayli vakit geçirilmiştir.

Şimdi asıl merak edilen şey, daha henüz elli yaşını doldurmamış bir genel müdürün «re'sen emekliye sevk»inde gerekçenin ne olduğudur. Bakanlık, Senato Araştırma Kurulu'nun veya Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu'nun raporlarından bahsetmektedir. Oysa, Senato araştırmasını yapan Kurulun raporunda işletmeyi zarara sokucu herhangibir fiil ve hareket tesbit edilmemiş olduğu gibi, raporun Senato Genel Kurulundaki görüşülmesi de henüz sonuçlanmış değildir. Yüksek Denetleme Kurulu raporlarına gelince, «idareyi zarara sokan fiil ve hareketlerin tesbit edilmesi» için soruşturma yapmak zorunluluğu vardır; oysa, Yüksek Denetleme Kurulu bu nitelikte bir «soruşturma» organı değildir. Kaldı ki, bu Kurulun raporu Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından karara bağlanmadan bunlar hakkında açıklama yapmak da kanunen imkânsızdır.

1954 yılında, Menderes'cilik devrinde konan «desen emekliye ayırma kararlarına karşı kaza mercilerine başvurulmaz» hükmü yürürlükte olsaydı, İkinci Demir kırathğa özenenlerin keyfine payan olmazdı. Ama nevar ki ,27 Mayıs'ın getirdiği Anayasaya, bu hükmün 1963 yılı başında iptal edilmesini gerektirmişti. Şimdi, sakat gerekçeli hınç kararları Danıştay'ın önüne getirilecek, millî menfaatleri savundukları için cezalandırılan genel müdürlerin hesabı bir de orada görülecektir.

Gerçek saygısı

DEGİŞEN ŞARTLAR DEGİŞMEYEN 142

Fethi Naci

Başbakan Demirel'in basın toplantısında yaptığı bir karşılaştırma vardı; bu karşılaştırma Türkiye radyolarıyla bütün halkımıza duyuruldu. Demirel neyin karşılaştırmasını yapıyordu, şimdi hatırlıyamıyorum; ama hatırladığım ve kolay kolay unutamıyacağım bir şey var: Demirel, Bulgaristan'daki durumun Türkiye'den iyi olduğunu (tabii karşılaştırdığı şey için) radyolardan Türk halkına açıklıyordu!..

Daha önce de eski Başbakan Suat Hayri Ürgüplü, Sovyetler Birliği yolculuğundan sonra. Sovyetler Birliği hakkında epey övücü sözler söylemişti.

Bir de geçmiş yılları düşünüyorum. Yeni Sabah gazetesi, Esat Mahmut Karakurt'u Moskova'ya yollamıştı. Röportaj için. Gazete, Moskova röportajı için duvar afişleri hazırlatmış ve bunları İstanbul duvarlarına yapıştırmıştı. Nasıl kıyamet kopmuştu o zaman!.. Vay efendim, ne demek İstanbul duvarlarında Moskova afişleri!..

Sonra, yazarlarımızın, sanatçılarımızın o yıllarda çektiklerini düşünüyorum. Melih Cevdet, Orhan Kemal, Arif Damar, Şükran Kurdakul, bu satırların yazarı, ve daha başkaları sık sık mahkeme koridorlarında karşılaşırdık. Niçin mi? Aydınlık geleceklerden söz ettiğimiz, Batı'nın bir bütün olmadığını söylediğimiz, «işçi» gibi, «toplum katı» (o zamanlar «sınıf» sözü edilmezdi pek) gibi sözler ettiğimiz için, bugün Anayasa'ya girmiş birtakım düşünceleri bugün Anayasa'da söylendiğinden daha sulandırılmış bir biçimde söylemeğe çalıştığımız için...

Bütün bunlar on yıl öncenin olayları. O zamanlar da 142. madde vardı, bugün de var. O zamanlar birtakım profesörler rahat rahat «komünizm propagandası» bulurlardı bu sözlerde; bilirkişi olarak bu yolda rapor verirlerdi. Bereket versin, o zamanlar da aydın kişi haysiyetine, bilim adamı haysiyetine sahip insanlar eksik değildi yurdumuzda. Ve mahkemelerin büyük çoğunuğu beraatle sonuçlanırdı.

Şimdi, durmadan sol'a karşı «tedbir» alınacağının söylendiği şu günlerde, günün şartlarına uyarak rapor düzen kişileri düşünüyorum. Aradan geçen on yıl Türk toplumunda çok şeyi değiştirdi. Yazarlar, sanatçılar, 27 Mayısın getirdiği Anayasa'nın aydınlığında özgürlüklerinin sınırlarını durmadan genişlettiler. İğneyle kuyu kazar gibi oldu bu; sabırla, bilgiyle, cesaretle. Ve faşist bir düzenden ithal edilen 142. maddeye rağmen, özgürlükleri kısıtlayan, düşüncenin serpilip gelişmesini köstekleyen bu maddeye rağmen fiili bir özgürlük gerçekleştirildi ülkemizde.

Şartlar değişti; değişmeyen 142. madde.

Şartlar öylesine değişti ki Başbakan Demirel bile, belki de farkında olmadan, yazarların, sanatçıların gerçekleştirdikleri fiili özgürlüğün etkisiyle, Türkiye ile Bulgaristan arasında bir karşılaştırma yapmakta, karşılaştırdığı durumun Bulgaristan'da daha iyi olduğunu belirtmekte bir sakınca görmüyor.

Diyeceğim, 142. madde değişse de, olduğu gibi kalsa da, büsbütün ortadan kalksa da gayri olan olmuştur. Çünkü bir toplum, çözmek zorunda olduğu meseleleri ortaya koymak, düşünmek ve tartışmak zorundadır. Kaçınılmaz birşeydir bu. Bu genel kuralın bir somutlanmasından başka birşey değildir Türkiye'de de gördüğümüz. Bunun için, yok sola karşı tedbirmiş, yok sol düşünce susturulacakmış, yok sol yayınlara müsaade edilmiyecekmiş, lâftır bunlar! Sol, bildiğini söyliyecektir.

TOPLU SÖZLEŞMEDEN FAYDALANMA

Adil Aşçıoğlu

İşçiler adına toplu sözleşme yapma ve özellikle greve karar verme yetkisinin işçilere değil de sendikalara tanınmış olması, şüphesiz, sendikalarımızın bugünkü kuvvetli duruma gelmelerine yardımcı olmuştur.

Sendikalar ötedenberi ve haklı olarak kuvvetlenmek için birtakım çareler ve tedbirler aramışlardır. Fakat henüz tam olarak endüstrileşmemiş bir ülkede sınıf bilincine erişmemiş geniş işçi kitlelerinin örgütlenmeye karşı ilgi göstermemeleri, sendikaların gelişmesini zorlaştırmıştır. Sendikaların gelişmesine engel olan bu tabiî faktöre, işçilerin örgütlenmesini istemeyen bir politik ve sosyal sistemin varlığı da katılınca, elbette Türkiyede sendikalar Demokrasinin vazgeçilmez birer unsuru hâline gelemezlerdi.

Bununla beraber, işçilerin örgütlenmeleri konusunda sendikaların üzerlerine düşeni daima yaptıkları iddia edilemezdi. Bu durumları pek iyi bilen sendikalar, toplu sözleşme düzenini getirecek kanunun hazırlanması sırasında sendikaların bu kanundan faydalanarak kuvvetlenmeleri için gerekli tedbirleri kanuna koydurmayı başarmışlardır.

Nitekim, 274 ve 275 sayılı kanunlar toplu sözleşme yapmak ve greve karar vermek hakkını sendikalara tanımak ve üyelerin sendikalara olan aidat borçlarının bordrolardan kesilmesini işverene yüklemek suretile sendikaların işçiler üzerinde bir otorite kurmalarına imkân vermiştir.

Bundan başka sendika üyesi olmayan işçilerin toplu sözleşme ile sağlanmış haklardan faydalanabilmek için sendikanın muvafakatını almak ve bir dayanışma aidatı ödemek zorunda kalmaları ve son olarak beliren Yargıtay kararlarına göre de sendikadan istifade eden ya da çıkarılan üyenin toplu sözleşmeden faydalanmasının son derece sınırlanması, sendikasız işçileri sendikalı olmaya, sendika üyesi olanları da sendikadar ayrılmamaya zorlamaktadır.

İlk bakışta bu tedbirlerin —işçilerin bir sendika etrafında örgütlenmelerini ve sendikalardan kolayca ayrılmamalarını ve sendikaların gelirlerinin artmasını sağlaması bakımından—, sendikaların kuvvetlenmesine yardımcı oldukları sanılabilir. Gerçekten bugün sendikaların birçoğunun üye sayısı ve geliri arttığı gibi, örgütlenmiş işçi sayısında da büyük bir artış göze çarpmaktadır.

Sendikalı işçi sayısının ve sendika gelirlerinin arttığını gören sendikacılar bu durumdan haklı olarak memnundurlar ve kendilerine bu imkânı sağlamış olan kanunlardan bu yolda azamî derecede faydalanmaya çalışmaktadırlar. Sendikaların bu tutumları özellikle iki noktada kendini göstermektedir. Birincisi, toplu iş sözleşmelerinin sendikasız işçilere uygulanmaması; diğeri de sendikadan istifa eden ya da çıkarılan işçinin sözleşme ile sağlanmış haklardan faydalanmasının sona ermesidir.

Toplu sözleşme düzeninin başlangıcında sendikalar bu iki noktada işverenlerle uzun mücadelelere girişmişler, sendikasız işçilerin ve sendika hürriyeti ile çalışma hürriyetinin sözde savunucusu kesilen işverenleri ikna etmek için bir hayli uğraşmışlardır.

Gerçekten toplu sözleşme ile sağlanan hak ve menfaatların sendikasız işçilere de uygulanması bu işçilerin örgütlenmeye ihtiyaç duymamaları sonucunu doğuracağı gibi, bunların hiç aidat ödememek ya da düşük oranda bir dayanışma aidatı ödemek gibi bir davranışla, sendikalı üyelerden daha «rüçhanlı» bir duruma girmeleri sağlanmış olurdu. İşverenler de bu durumdan faydalanarak işçilerin örgütlenmemesinin ortaya çıkaracağı bütün imkânlardan rahatça faydalanabilirlerdi.

Şimdi sendikalar genel olarak bütün işveren sendikalarına toplu sözleşmenin ancak ve ancak sendikalı işçiye uygulanabileceği ve sendikasız işçilerin sendikadan ayrılan ya da çıkarılan işçilerin toplu sözleşmeden faydalanamayacakları esasını kabul ettirmişler, Yargıtay içtihatları da bu görüşleri kuvvetlendirmiştir.

Fakat bu sistem sendikalar için görünüşte sağladığı bütün faydalara rağmen mahzurlarını da beraber getirmiş bulunmaktadır. Gerçekten sendikalar için bir kuvvet kaynağı olduğu sanılan bu tedbirlerin zamanla sendikalar için birer «zaaf» kaynağı hâline geleceğini gösteren belirtiler ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Kanunlardaki sözü geçen tedbirleri başlangıçta hoş karşılamayan işverenlerin şimdi bu tedbirlere karşı koymamaları şüphesiz mânâlıdır. İşverenler bu tedbirlere saygı göstermekle toplu sözleşmede kendilerine taraf olan sendikayı gerçekten işçiye karşı kuvvetlendirmektedirler, fakat buna karşılık işverenlerin sağladığı çıkarlar da küçümsenemez. İşverenlerin bu yolda çıkarlarına en uygun olan taraf sendikaların bir sınıf örgütü olmaktan çıkıp, imtiyazlı bir işçi zümresinin temsilcisi hâline gelmeleridir. Gerçekten sendikalar işçi sınıfının ileri unsurlarının kurduğu örgütler olup, işçi sınıfını peşinden sürükleyen ve yalnız üyelerinin değil sınıfının çıkarlarını düşünen birer örgüt oldukları zaman işçiyi temsil ettiklerini ileri sürebilirler. Halbuki toplu sözleşmiş ile sağlanan hakların sadece sendika üyelerine «inhisar» edip bütün işçilere tanınmaması, sendikaları işçi sınıfının temsilcisi durumundan çıkarmaktadır. Buna karşı sendikasız işçilerin de sınıf bilincine ulaşıp toptan sendikalı olmaları ile bu mahzurun ortadan kalkacağı ve eğer sendikasız işçiler sendikalara üye olmazlarsa kabahatin kendilerinde olduğu ileri sürülebilir.

Bunun her zaman doğru bir iddia olduğunu kabul etmeğe imkân yoktur. Nitekim endüstrileşmiş ülkelerde bile, toplu sözleşme düzeninin yerleşmiş olmasına rağmen işçilerin çoğunluğunun henüz sendikalaşmamış olduğu görülmektedir. Hattâ bâzı ülkelerde belirli bir işyerine girdikten sonra sendika üyesi olmadan işe devam etmenin, bâzı hâllerde de o işyeri ile toplu sözleşme yapmış olan sendikaya üye olmadan işe girmenin imkânsız olmasına rağmen, sendikalı işçi sayısını artırmak mümkün olamamıştır. Bu da göstermektedir ki, işçileri sendikalı hâle getirmek için onları toplu sözleşmeden faydalandırmama, işsiz bırakma gibi zorlayıcı tedbirlerle sendikacılığı istenen seviyeye çıkarmak ve tam olarak geliştirip kuvvetlendirmek mümkün olamamaktadır.

O hâlde işçilerin sendikalara sadece ücret artışı için üye olacaklarını düşünmek yanlış olur.

Aynı şekilde bir sendikada üye olan işçi o örgütün yönetiminden memnun olmayabilir, bu takdirde çekilmek ya da sendika yönetimini tenkit etmek en tabiî hakkıdır. Bu gibi hâllerde üyenin toplu sözleşme ile sağlanmış haklardan yoksun bırakılmak gibi bir tehdit altında kalması belki bir süre için onun sendikadan ayrılmasını, ya da sendika yönetimini tenkit etmesini önleyebilir. Fakat bu durum sendika ile üye arasındaki bağlaartık ortadan kalktığını gösterir. Üstelik sendika yönetimini tenkit eden işçinin sendikadan çıkarılarak toplu sözleşme ile elde ettiği hakların kendisinden alınması sendika yönetimini bir kerre ellerine geçirmiş olanların kolayca değiştirilmelerini önleyerek sendikayı işçilerin örgütü olmaktan çıkararak bir çıkarcı grubun örgütü hâline sokabilir. Bu takdirde sendikalar bir süre sonra yalnız üyelerinin değil, fakat halk oyunun da itibar etmediği örgütler hâline gelir.

İşverenlerin en çok beğendikleri ve korudukları sendikalar da bu çeşit örgütlerdir.

Aslında işverenlerin sendika yönetiminin işçilere karşı zor tedbirleri kullanmasını kolaylaştırmalarının ve bu çeşit hareketleri desteklemelerinin sebebi de, sendikaları çürümüş bir düzenin bütün bozukluklarına alıştırmak ve bulaştırmaktır. İşverenler sendikalarda bürokrasinin yerleşmesini memnunlukla karşılamakta ve desteklemektedirler. İşverenler, sendika yöneticilerinin yüksek ücretler almak, burjuva hayatı sürmek suretiyle temsilcisi oldukları kimselerden, onların yaşayış ve düşüncelerinden ayrılması için ellerinden geleni yapmaktadırlar.

Toplu sözleşme ile sağlanan haklardan sendikasız işçilerin faydalandırılmamasının asıl zararı, geniş ölçüde ve uzun sürede yine sendikalı işçilere dokunmaktadır.

Gerçekten bu suretle işverenler geniş bir işçi kütlesini nisbeten az sayıdaki sendikalı işçilerden daha düşük ücretlerle çalıştırmak imkânına kavuşmuş bulunmaktadırlar. Böyle bir imkân geniş işsizler zümresinin de katılması ile işverenlere ücret piyasasını düşük seviyede tutmak fırsatını vermektedir. Bunun içindir ki, işverenler toplu sözleşme ile sınırlı bir işçi zümresine belirli bir oranda ücret zammı yapmakla aslında hiçbir zarara uğramamaktadırlar. Çünkü geri kalan işçileri düşük ücretle çalıştırmak suretiyle burada verdiklerini onların sırtından almaktadırlar. Fakat bu aynı zamanda belirli bir süre sonra ücret piyasasında yarattığı düşüklük dolayısiyle, gelecek toplu sözleşme görüşmelerinde işverenin ücretler konusunda sendikaya karşı sertleşmesini de kolaylaştırmaktarır. Böylece sendikaların işçi hareketini kuvvetlendirip geliştirmek gibi aslında çok iyi niyetlerle işçilere karşı kullanmak istedikleri kanunî zorlamalar bir süre sonra, kendilerinin bozuk bir düzene düşmeleri ve sendikalı işçilere faydalı olmaktan çıkmaları sonucunu doğurmaktadır.

Bu tehlikelere karşı sendikaların alacakları tedbirler, işçileri sendikalar etrafında toplamak için onları toplu sözleşme ile sağlanan haklardan yoksun bırakmak gibi zorlayıctı tedbirlerden çok, karşısında olmaları gereken düzenin savunucusu olmaktan çıkıp, tüm hâlinde Türk işçisinin temsilcisi olacak şekilde bütün Türk işçisinin yararına çalıştıklarına işçileri inandırmaları daha doğru bir yol olarak görünmektedir.

BİR AÇIKLAMA

Geçen haftaki sayımızda Odalar Birliği Başkanı Sırrı Enver Batur'un bir heyetle Başbakanı ziyaret ettiğini ve AP Milletvekili Reşat Özarda'nın «Tasarruf Bonosu Tüccarları için Nereden Buldun Kanun Teklifi»nden duydukları endişeleri belirttiğini yazmıştık. Haber, YÖN'ün yayınından dokuz gün önce başka yayın organlarında da çıkmış, fakat tekzip edilmemişti. Ancak YÖN'ün yayını üzerinedir ki, Başkan Sırrı Enver Batur, YÖN'e telefon ederek, Reşat Özarda'nın kanun teklifini tamamen tasvip eylediğini belirtmiştir. Bizi sadece sevindiren bu açıklamayı, kanun teklifini hasıraltı etmeye çalışan AP yöneticilerine duyurur ve onların tüccar temsilcilerinden çok tüccarcı tutumu bırakarak Özarda'nın «Nereden Buldun» teklifine yeşil ışık yakmalarını temenni ederiz.

siyasi notlar

Üzüm dolabı!

Bir süre önce gazetelerde, yeni iktidarın, devlet elindeki üzümleri avantajlı fiyatla özel firmalara devretme kararı aldığı yazılmış, sonra mesele unutulmuştu. Meseleyi, İzmir Milletvekili Mustafa Uyar, Bütçe Komisyonunda tazelemiştir:

«1965 yılı üzüm mahsulü için devlet Tariş'e 60 milyon kilo üzüm alma yetkisi vermiş ve Tariş bu mübayaayı yapmıştır. Bunun için birçok depolar kiralamış ve üzümler depolanmıştır.

Masraf konusunda bir örnek olmak üzere depoların metrekaresini 70-80 liradan kiralamış olduğunu belirtmekle yetineceğim.

Bu üzümlerin Tariş tarafından ihracı, devlete herhangı bir külfet yükleyecek değildi. Fakat belli birkaç tüccarı daha çok zengin etmek için geçen ay içinde çıkarılan bir kararname ile bu üzümler, mahdut sayıda ihracatçı firmalara, firmaların ihracatı temin ettikten sonra, istediği depodan, istediği kadar ve istediği şekilde almak yetkisi tanınmıştır. Böylece, devletin milyonlarca lirası heder edilmiştir.

Hükûmeti, devletin aleyhinde bir karar almaya sevkeden sebep ve âmiller nelerdir? Bu üzümler, hangi firmalara satılmıştır? Bu satış için herhangi objektif bir kıstas tesbit edilmiş midir? Yoksa Bakanlık tarafından Tariş'e şu şu firmalara satın diye bir emir mi verilmiştir?»

Bu önemli sorular, Meclis kürsüsüne getirilmelidir.

Emperyalist gözüyle Türkiye

Adalet gazetesi, çeşitli Alman gazetelerinin Türkiye muhabiri olan Franz Cancig'in birkaç gazetede birden yayınlanan makalesini iftiharla sayfalarına almış. Makale, emperyalist gözüyle Türkiye'nin nasıl göründüğünü göstermesi bakımından ibret verici. Emperyalistlere yaranma çabasındaki yerli çevreler de «Sol tehlikesi çok büyük. Bize para verin, yardım edin; solu temizliyelim» diye bu görüşlerden yararlanmaya çalışıyorlar. Alman gazeteci, bu görüşleri şöyle özetliyor:

Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki yaklaşma politikasından kuvvet alan aşırı solcuların toplandıkları «İşçi Partisi» parlamentoya girmiş ve komünist propagandasını hatırlatan bir üslûpla çeşitli taleplerde bulunmaya başlamıştır. Toprak ve büyük arsaların taksimi, ekonominin, bankaların, sigorta şirketlerinin, dış ticaretin ve endüstrinin devletleştirilmesi, Batı kredileri için her türlü şartın reddi, Doğu ile sıkı işbirliği, NATO, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve CENTO ile olan antlaşmaların feshi, petrolün devletleştirilmesi, İstanbul'daki *Patrikhanenin sınır dışı edilmesi* bu taleplerden bazılarıdır. Bütün bunların arkasında *grev tehditleri* de bulunmaktadır. Bu tehditlerle birlikte ileri sürülen talepleri ise, gelişme halindeki hiçbir memleket keşmekeş ve iç harbi göze almadan kabul edemez.

Türkiye'de harbin sonundanberi **ilk defa olarak, çok kuvvetli çoğunluğa dayanan bir hükûmet iş başındadır. Fakat böyle bir hükûmet bile bu şekildeki talepleri yerine getiremez.**

Çünkü *bunların* gerçekleştirilmesini mümkün kılacak maddi *imkânlar asla mevcut değildir.* Bu durum, aynı derecede tehlikeli olan iki sonuç yaratabilir. Bunlardan biri hükûmetin muhalefeti bertaraf etmesi, ve bu suretle diktatörlüğe ve dolayısıyla ordunun müdahalesine yol açması, ikincisi ise aşırı cereyanların gelecek seçimlerdeki oylarını, Türkiye'yi gitgide daha çok sola sürükleyebilecek şekilde arttırmalıdır. *Yeni Türk hükûmeti, on yıllar* boyunca süren ihmallerin mirasçısıdır. Bu hükûmet ancak yabancı memleketlerin de mevcut güçlükleri kavramaları ve bunları yenmeye yardım etmeleri halinde başarı sağlayabilir.»

TİP İzmir Kongresi

TİP'in İzmir İl Kongresi, çok konuşma ve büyük siyasi partilerle içli dışlı temaslar kurma rekoru kıran Amerikan Başkonsolosunun huzurunda yapıldı. Tabiî konular, esas itibariyle, Amerika'nın Türkiye'deki davranışları üzerinde döndü ve Başkonsolos, sadece TİP'lilere ait sayarsa çok yanılacağı fikirleri bol bol dinledi

Mehmet Ali Aybar

Kongrede bir konuşma yapan Genel Başkan Mehmet Ali Aybar *son olayları dile* getirdi: «AP iktidarı, Anayasayı bir yana atarak, *ekonomiye,* hesaba, kitaba sırt çevirerek sadece Amerika'nın dostluğuna ve Mecliste kaldırılan ellerin sayıca çok *olmasına dayanarak işleri* yürütebileceğini sanmakta ısrar ederse, *tarihin* akışına ters yönde kullanılmak istenen bir çoğunluğun, keskin sirke misali, kabına zarar vereceğinden şüphesi olmamalıdır.

«Johnson'un memleketimizdeki elçisi Büyük Mecliste tartışılan bir konuda taraf tutarak demeç vermek küstahlığını göstermektedir. AP iktidarı el altından Enosis'i desteklemiş olan Amerikaya toz kondurmamaktadır. Türkiye, tarihin en kritik günlerini yaşıyor. Türkiye, uyanan ve özgürlüğe yürüyen bir dünyanın ortasında bu gidişe sırt çevirmiş olarak yaşayamaz. Anayasa mutlaka uygulanacak, emperyalizmin nüfuzunu kıracak olan köklü dönüşümler mutlaka gerçekleştirilecektir.»

TİP'in bir açıklaması

TİP Genel Sekreter Yardımcısı Sayın Kemal Sülker'den şu açıklamayı aldık, aynen yayınlıyoruz:

Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, *Kıbrısla ilgili konuşmasında,* Millet Meclisinde, askerî müdahale tezini savunmadı, Kıbrıstaki silâhlı kuvvetlerimize veya Kıbrıslı Türklere silâhlı saldırılarda bulunulacak olursa, bunun bir savaş nedeni (casus belli) sayılacağının Yunanistana kesin bir dille şimdiden bildirilmesini istedi. Bunun, Kıbrısa çıkarma yapmaktan başka bir şey olduğu açıktır.

Gerçekten Makarios hükûmetinin bundan böyle meşru hükûmet olarak tanınmayacağı da ilân edildiğine göre, bundan böyle silâhlı saldırılardan, adayı fiilen işgali altında bulunduran ve teminatçı devletlerden biri bulunan Yunanistan hukuken sorumlu olacaktır. Ve Türkiye, Yunanistana karşı meşru müdafaa halinde bulunacaktır. Yâni Türkiye yalnız *Kıbrısta değil,* başka bir bölgede de Yunanistanla savaşa tutuşabilecektir. Bu görüşün, Kıbrısa çıkarma yapılmasını isteyen görüşlerle bir ilişkisi olmadığı ortadadır. Türkiye İşçi Partisi, silâhlı kuvvetlerimizi Kıbrısta tutmağa devam etmek ve silâhlı saldırıları Yunanistanla bir savaş nedeni saydığımızı şimdiden kesinlikle belirtmek suretiyle Yunanistanı müzakereye yanaştırmanın mümkün olduğu inancındadır.

Makarios'un tanınmaması meselesine gelince; söz konusu olan Makarios'un şahsı değildir. Meşruluğunu kaybeden Makarios hükûmetidir. Biz, Kıbrıs Rum hükûmetinin muhatap alınmamasını teklif ettik. Gerçekten garanti anlaşmasındaki taahhüdü hilâfına Kıbrıs Anayasasını *çiğnemiş ve Adanın bütünü* üzerinde otoritesini yürütemez duruma düşmüş olan Makarios hükûmeti meşruluğunu kaybetmiş fiilî bir kuruluştur. Makarios hükûmetini tanımamamız, Rum cemaatinin lideri olarak Makarios'un konferansa katılmasına şüphesiz engel değildir.

Üslerden arınmış, Milletlerarası garanti altında tarafsızlaştırılmış, her iki cemaatin eşit haklarına dayanan tam bağımsız federatif bir Kıbrıs Cumhuriyeti tezini Yunanlılara ve dünya kamu oyuna kabul ettirebilmek için, Türkiyenin ilhak peşinde koşmadığını, antiemperyalist bir politika izlediğini kesif bir propaganda ile ve bu yöndeki davranışlarımızla ortaya koyarken, bir yandan da Yunanistanı Kıbrıstaki askerî birliğimizin varlığı ile müzakere mânasına oturtmağa çalışmak, bugün için denenecek tek barışçı politikadır ve biricik gerçekçi yoldur.

YÖN'ün Notu:

Sayın Aybar'ın konuşmasını, olduğundan pek farklı aksettirdiğimiz inancında değiliz. YÖN, Aybar'ın konuşması hakkında aynen şunları söylemişti: «Aybar, TİP'in bilinen Kıbrıs görüşünden biraz farklı bir tez ortaya attı: TİP, bütün partilerin aksine, şimdiye kadar askerî müdahale tezini açıkça savunmuş değildi. Halbuki İnönü, on gün kadar önceki basın toplantısında. «askerî müdahale yolunun kesinlikle kapandığını» belirtmiş ve Johnson mektubunun açıklanmasını bunun için istemişti. Bu yeni duruma rağmen, TİP'in askerî müdahale tezini son günlerde benimsemiş olması dikkati çekti. Aybar'ın getirdiği *bir başka yenilik,* Makarios'un ne Birleşmiş Milletlere, ne de Türkiyeye hukuken muhatap sayılamıyacağını belirtmesi oldu. Halbuki TİP'in başından beri tezi, iki cemaat ile Türkiye ve Yunanistanın bir yuvarlak masa konferansına oturmasıydı. Devlet Başkanı Makarios, Rum cemaatinin lideri olduğuna göre, Makarios'u muhatap saymamak demek fiilen, Rum cemaatinin katılacağı Yuvarlakmasa toplantısını reddetmek anlamına gelmekteydi. Ayrıca 4 Mart 1964 tarihli Güvenlik Konseyi kararında da açıkça belirtiltildiği üzere Birleşmiş Milletler, Makarios'u muhatap olarak seçmişti. Teferrüattaki bu ufak karışıklıklara rağmen, TİP'in Kıbrıs tezi, en sağlam ve doğru görüşü getirmekteydi: Askerî üslerden *temizlenmiş, milletlerarası* garanti altında, bağımsız, federatif devlet».

Gerçekten Kıbrıs konusunda defalarca görüşünü açıklayan TİP, ilk defa olarak «Makarios'un gayri meşruluğu» tezini ortaya *atmakta ve bu yeni görüşten* çıkan sonuçları klâsik hukukçu gözüyle geliştirmektedir.

«Devlet Başkanı olarak gayri meşru», «cemaat lideri olarak meşru» bir Makarios ayırımı, nazariyatta kalan bir hukuk anlayışı ile mümkündür. Fakat sosyalist gerçekçiliğe ve TİP «Yuvarlakmasa tezi» ne uygun sayılamaz. Bütün dünya devletleri ve Birleşmiş Milletler, Makarios'u Devlet Başkanı olarak tanımaktadır. Türkiye de, Kıbrıs Devlet Başkanı Makarios'un tem*silcisini muhatap sayıp* Birleşmiş Milletlerde onunla yanyana oturmaktadır. Ve Makarios, Rum cemaatine eskisinden çok daha hâkimdir. Gerçek bu iken, Devlet Başkanı Makarios'u gayri meşru ilân etmek, fiiliyatta adadaki cemaatleri bir kenara bırakarak, onların dışında bir çözüm yolu aramak demektir. Bu tutum ise, Sayın Aybar'ın hükûmet programı müzakerelerinde de belirttiği, «Türkiye, Yunanistan, Türk ve Rum toplulukları ile bir Birleşmiş Milletler temsilcisinin katılacağı» Yuvarlakmasa teklifi ile çelişme halindedir.

Kıbrıs gerçeği bir kenara bırakılıp Makarios'un gayri meşru ilân edilmesinin mantıkî sonucu, teminatçı devlet Yunanistana dönmek ve diplomaside ağırlığı silâha terketmek demektir. Nitekim bu durumda devletler hukukunun incelikleriyle örtülmek istenmesine rağmen, açıklamada da belirtildiği üzere, Yunanistanla savaş söz konusu olmaktadır. Savaş sözünü ise TİP, YÖN ün yazısında belirtildiği gibi yeni telâffuz etmektedir. TİP'in esas tezi, emperyalizme karşı devletlerin Türkiye safında seferber edilerek Birleşmiş Milletlerde çoğunluğun kazanılması ve artan diplomatik ağırlığımız sayesinde, meselenin çözülmesidir. Antiemperyalist devletlerin hepsi Makarios *hükûmetini* meşru tanıdıkları ve barışçı bir çözüm yolu şeklinden yana oldukları için TİP şimdiye kadar Makarios hükûmetinin gayri meşruluğu gibi, esas tezi zayıflatacak bir mesele üzerinde haklı olarak durmuş değildir. Kabul etmek gerekir ki, Genel görüşmelerde ilk defa ortaya atılan «gayri meşru Makarios ve Yunanistanla savaş» şeklindeki ilâveler, antiemperyalist devletlerin tutumundan ayrıldığı için, esas tezle çelişmektedir.

POLİTİKA VE ÖTESİ

Türk, Türk'e kalabilmek

Bugün baş meselemiz Türk, Türk'e kalabilmektir. Belki buna şaşanlarımız olacaktır, ama gerçekten meselelerimizi Türk, Türk'e, çözümlemekten yoksunuz. Kıbrıs'a çıkarma yapamadığımızı ve Amerika'nın buna karıştığını söylüyor eski Hükûmet... Hemen bir ses yükseliyor:

«— Amerika, Türkiye'nin Kıbrıs'a çıkarma yapmasına karışmadı...»

Bunu bir Türk söylese, oturup Türk, Türk'e *tartışacağız.*

«— Karıştı...» diyeceğiz. O da:

«— Karışmadı...» diyecek.

Karışıp karışmadığını aramızda konuşacağız.

Öyle olmuyor.

Amerika'nın Türkiye'deki Büyükelçisi, iki parti arasındaki anlaşmazlığa katılıyor ve *hemen taraf tutuyor:*

«— Amerika, Türkiye'nin Kıbrıs'a çıkarma yapmasına karışmadı...» diyebiliyor.

OTUR, OTURDUĞUN YERDE, DİYEMEDİK

Türk Hükûmeti de Amerika Büyükelçi*sine dönüp:*

«— Oturduğun yerde otur. Bizim işlerimize karışma...» diyemiyor. Hattâ Hükûmeti tutan gazeteler bu katılmadan sonsuz bir kıvanç duyarak:

«— Gördünüz mü, hani Amerika'lılar Kıbrıs çıkarmasına karışmışlardı? Bakın Amerikan Büyükelçisi karışmadıklarını söylüyor... *Yuh size!...»* gibi utanmadan alkış tutuyorlar.

Bilinen belli bir gerçektir ki, Amerika, Kıbrıs çıkarmasına karışmıştır. Sakalı o kadar ele vermişizdir ki, karışması, bugünkü koşullar içinde, olagandır da. Amerika'nın bundan sonra karışmalarını önliyecek çareler arayalım. Karıştığı bir işte, *karışmadığını* söylemek suretiyle oyalanmayı bırakalım. Amerika'nın Kıbrıs çıkarmasına karışması o kadar önemli değildir. Amerikayla içli dışlı oluşumuzun bir sonucudur bu. Bundan sonrasına bakalım. Amerika'yı bundan sonra iç işlerimize nasıl karıştırmıyacağımızın yollarını araştıralım.

Bunu söylerken bir de bakıyoruz ki, Amerika Büyükelçisi, birincisinden daha büyük bir gaf yapıyor. Bilinen bir gerçeği örtmeye çalışıyor. Eğer iktidar partisi grup çoğunluğuna dayanarak Mecliste, Anayasayı çiğniyerek Senatoda, Johnson'un İsmet Paşa'ya, İsmet Paşa'nın Johnson'a yazdığı mektupların okunmasını önlemeseydi gerçekler açık olarak halkımızın gözü önüne serilecekti. Kimse de Amerika'nın Kıbrıs çıkarmasına karışıp karışmadığını tartışmayacaktı. Fakat biz, Amerika'nın Türkiye üzerindeki etkisinden kurtulmak isterken, bizi Amerika'nın etkisi altına daha çok sokmak için çaba gösterenler var.

Ne olacak, bunun sonu?

NATO DEĞİL, AMERİKAN ÜSSÜ

Amerika Türkiye'ye iyice yerleşmiştir. Tıpkı Vietnam'da olduğu gibi... Türkiye üzerinde oynamakta, baskısını artırmak, gidişini sürdürmek istemektedir. Bizi, kendi mese*lelerimizde, Türk, Türk'e bırakmıyor.* Türk, Türk'e kalmamızı istemiyen, bunda çıkar uman çevreler de buna yardım etmektedirler. Ulusal onurumuza dokunan bu hali görenleri de ellerindeki araçlarla halkımızın gözünden düşürmeye, işsiz, aç bırakmaya çalışmaktadırlar. Amerikancı çevrelerin gücü Amerika'yı savunmaya yetmediği içindir ki, araya Amerikan Büyükelçisi de girmiştir. Bir Türk yurttaşı imişçesine, partiler arasındaki tartışmaya katılmış, yargıçlık etmektedir.

Oysa her günkü olaylar Amerikayı da, Amerikan Büyükelçisini de, Amerikancı çevreleri de yalanlamaktadır. İşte Diyarbakır Radar İstasyonundaki hırsızlık olayına Türk *polisi ve Türk Adliyesi karıştırılmamıştır.* İşte, İzmir'deki Çiğli Hava üssündeki PX'den kaçak mal kaçıranları Ağır Ceza Mahkemesi karşısına çıkardığımız zaman, bunlar:

«— Burası NATO Üssü değil, Amerikan Çiğli Hava Üssü 116 ncı müfreze PX'dir. NATO'üa değil, Amerika'ya bağlıdır.» demişlerdir.

Türkiye'nin alın yazısını eline verdiğimiz insan:

«— Buralar NATO üsleridir» derse, ve Amerikalıları herkesin gözünün içine baka baka savunursa, Amerikalının mektubunu, ona cevap olan mektubu, herşeyi göze alarak okutmazsa, Amerikalı böyle yan çizmiş çok mu?

Türk hazinesinde Amerikan ... verdiğimiz Türk Parası vardır. Türkiyede, Türklerin ayağını basamadığı Amerikan üsleri var dır. Amerikan gizli emniyeti ile işbirliği yapan Türk gizli emniyeti vardır. Türkiyenin üzerinden Amerika'nın bağımsızlığımızı engelliyen etkisini yokedelim, diyenleri işbu örgüt izlemektedir. Türk gizli istihbarat ser*vislerinden kendi istekleri ile veya emekliye* ayrılmak suretiyle ayrılanlar, Amerikan şirketlerinde dolgun ücretlerle iş bulmaktadırlar.

Bütün bunlar bize neyi anlatır?

ASIL BÜYÜK TEHLİKE

Bugün Türkiye'nin ne sağcılık, ne solculuk, ne dincilik, ne padişahcılık dâvası vardır. Böyle olsa bile, bunların hepsi Türk'türler. Türk, Türk'e kaldığımız zaman, kendi aramızda bu anlaşmazlığımızı çözümlemek olanaklarına sahibiz. Bizbize tartışır, kendi aramızda bunun çarelerini buluruz. Bütün bunların üzerinde Türkiye'de bir Amerikan etkisi ve bu Amerikan etkisinde çıkarlarını bulan çevreler vardır. Asıl tehlikeli olan da budur. Ötekileri tehlikeli göstermek istiyenler, Amerikan etkisini örtmek için bunu yapıyorlar. Türk gizli haber alma servisleri üzerinde Bilgehan ve Feyzioğlu çarpışa dursun, asıl Amerikan gizli servisleri bunu tepeden tebessümle seyrediyorlar. İpin ucu onların elinde.

Bugün Amerikan etkisini Türkiye üzerinden kaldıralım, diyenler bunun acısını çekiyorlar. Yarın, kendileri çekeceklerdir.

Biz herşeyi göze alarak bunları açıklarken, bir yurtseverlik görevi yaptığımıza inanıyoruz. Bir Türk yazarı olarak bunları söylemekten yılmıyacağız. Gördüklerimizi ve sezdiklerimizi açıklıyacağız. Bugünedek yazdıklarımızdan kişisel zararlar gördük, ama bir çok şeyler de açığa döküldüğünden memleket için yararlı oldu. Bugün Doğan Avcıoğlu ve İlhami Soysal için «devlet sırrını açıklamak»tan ötürü girişilen kovuşturmalar bu açıklık çabasının sonucudur. Dâvalar görülürken nice kepazelikler ortaya dökülecektir. Türk yargıcı, Türk savcısı, Türk kamu oyu bunları öğrenecektir.

GÖRÜNÜŞ»
«GENEL DURUM VE

Amerika bunu bir kez de, ta Sivas Kongresi sırasında, Türkiye'yi Amerikan Mandası altına sokmak istediği zaman denemişti. O zaman başarı sağlayamadı. Bugün başarı sağlıyacağını umuyor. 1965 yılında, bizi 1919 şartlarına yeniden sokmak istiyorlar. Büyük Atatürk, «1919 yılı 19 Mayısının 19 uncu günü Samsun'a çıktım. Genel durum ve görünüş.» derken memleketin koşullarını gözlerimizin önüne şöyle seriyor:

«— ...*Padişah ve Halife olan Vahdettin* soysuzlaşmış, kendini ve yalnız tahtını koruyabileceğini umduğu alçakca yollar araştırmakta. Damat Ferit Paşa'nın başkanlığındaki Hükûmet, güçsüz, onursuz, korkak, yalnız padişahın isteklerine uymuş ve onunla birlikte kendilerini koruyabilecek herhangi bir duruma boyun eğmiş.

Ordunun elinden silâhları ve cephanesi alınmış ve alınmakta...

(...) 15 Mayıs 1919 da İtilâf devletlerinin uygun bulmasıyla Yunan ordusu İzmir'e çıkarılıyor.

(...) Durumun korkunçluğu ve ağırlığı karşısında her yerde, her bölgede bir takım *kişilerce kurtuluş yolları düşünülmeye* başlanmıştı.»

Kıbrıs gider, ordumuzu NATO stratejisinden, millî savunma stratejisine geçirmeye çalışırken, belki, 1919 şartlarını tüm olarak yaşamamaktayız.

Ama bugünkü «genel durum ve görünüş» de yürek ferahlatıcı değildir. Amerika'nın Türkiye üzerindeki etkisi biz bundan kurtulmaya çalıştıkca, yardımcı çevrelerle artırılmaya çalışılmaktadır. Buna dikkat çekenler, Atatürk'e yapıldığı gibi «bolşevik» likle suçlandırılmaktadır.

Zaman, Vahdettin'le birlikte pılıyı pırtıyı toplayıp kaçanların mı, yoksa bu yurtta Türk, Türk'e kalmak istiyenlerin mi haklı olduğunu gösterecektir.

Ve bizler bunu göreceğiz...

Mehmed Kemal

Prof. Dr. Muammer Aksoy açıklıyor :

Amerikalıların madenlerimize el koyma manevraları

Petrol konusu parlamaya başladığında, zamanın Başbakanı İnönü, Amerika'ya sormuştur: «Sen Amerikan Devleti misin, şirket temsilcisi mi?» Amerika derhal şu cevabı vermiştir: «Ben Amerika devletiyim, şirket temsilcisi değilim.» Ne var ki, gerçek çok farklıdır. Amerikanın Türkiyedeki yetkilileri, maden ve petrol şirketlerinin temsilcileri gibi davranmaktadırlar. Eski Amerikan Büyükelçisi, Dışişleri Bakanımıza baş vurarak Etibank'ın boraks rafinerisi kurmasını - Borax Consolidated tekeli yararına olarak - durdurmuştur! Amerikan Yardım Teşkilâtı (AID), Etibank'ın Karadeniz bakırlarını işletmesini devamlı baltalamış, AID Başkanı Grant, Etibank Genel Müdüründen Amerikalı sermayedarlara bir şans tanınmasını istemiştir. Mr. Grant, İnönü Hükûmeti düşürüldükten sonra, Mr. Ely'nin ünlü Maden Kanunu tasarısının 14 Nisan 1965'e kadar Meclise sevkedileceği hakkında Bakan Mehmet Turgut'tan söz almıştır. Prof. Dr. Muammer Aksoy'un Etibank Genel Müdürü Tahsin Yalabık'ın görevine iadesi için açtığı dâva dilekçesinde yer alan bu açıklamalar, madenlerimizi bekleyen tehlikeyi gözler önüne sermektedir.

YÖN

BÜYÜKELÇİ HARE VE BORAKS

Boraks ve asit borik imalinde kullanılan bor minerali, ticari anlamda 1850 yılından beri memleketimizde Sultançayırı madenlerinden üretilip Bandırma'dan ihraç edilmekte idi. 1865 yılında sözü geçen madenin imtiyazı, yabancı bir şirkete verilmiş (Compagnie Industrielle des Mazures), 1887 yılında bu imtiyaz «Borax Consolidated Limited» adındaki ve bugün memleketimizde Türk Boraks Madencilik Anonim Şirketi adıyla faaliyette bulunan şirkete geçmiştir. Bu şirket, 1890 yılına kadar yalnız memleketimiz madenlerinden faydalanırken, bu tarihten sonra çalışmalarını Güney ve Kuzey Amerika'ya yöneltmiştir. Özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde 1927 de bulunan rezervleri, yılda 1 milyon tonluk bir üretime ulaştıracak şekilde genişlettirirken, memleketimizin üretimini yılda 12000 tondan yavaş yavaş 3000 tona kadar düşürmüş, ve 1950 den sonra da, üretim faaliyetini tamamen durdurmuştur. Bu arada hiçbir arama yapmamış ve cevher bulan yerli müteşebbislerin ellerinden, bu sahaları işletmemek üzere satın almıştır. 1956 yılında Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü tarafından rastlanılan ve ruhsatları derhal Etibank'a devredilen sahaların rezervleri tesbit edilinceye kadar, memleketimizin bu servetinin önemi tamamen örtülü bırakılmak istenilmiştir.

Emet İlçesi Hisarcık mevkiinde o zaman 16 milyon ton civarında tahmin edilen bu rezervlere el atmak isteyen yabancı şirket, 10 Eylül 1957 de Etibank'a 66 sahifelik uzun bir rapor sunarak:

1) Memleketimiz cevherlerinin, dünya piyasasında rekabete karşı koyamıyacağını,

2) Politik amaçla, tesis kurulmak isteniyorsa, çok küçük bir rafinerinin kurulmasiyle yetinilmesini,

3) Bir rafineri kurmaktansa, ham cevheri ihraç etmekte fayda olduğunu ve bunu ancak kendilerinin yapabileceğini,

4) Çoğunluk payı kendilerine bırakılan bir ortaklık kurulduğu takdirde, 20 bin ton ham cevher ihraç edebileceklerini,

5) Yakın bir gelecekte Türkiye 30 bin ton ihraç ederse, bunun bir sürpriz olacağını belirtiyorlardı.

İşte bu anda, yabancı firma Tahsin Yalabık'ı karşısında buldu. Ortaklık yapılmadı ve sahaları Etibank yalnız başına geliştirmeğe başladı.

Bu kere başka oyunlara **başvuruldu. Yabancı Şirket Etibank'a devredilen ruhsat sahalarının «bor» sahası olmayıp «bor tuzları» sahası olduğunu iddia ederek onu bir çıkmaza düşürmeğe çalıştı. Etibank, sahalarını kurtarabilmek için, 1958 yılında Millet Meclisinden tefsir kararı çıkarmak zorunluğunda kaldı.**

Etibank ilk bor minerali istihsalini, 1958 yılı sonlarında yapmağa başladı ve ihracatın seyri aşağıdaki şekilde oldu:

1958 de 1521 ton, 1959 da 500 ton, 1960 da 5003 ton, 1961 de 8500 ton, 1962 de 30681 ton, 1963 de 43656 ton, 1964 de 56926 ton, 1965 de 70000 ton (tahmini), 1966 da 100000 ton (program).

Etibank'ın önderliğinde, özel teşebbüsünki ile birlikte, memleketimizin ihracatı 1964 de 125.000 ton, 1965 yılında da 160.000 tona ulaşmıştır.

Ancak, Etibank'taki görevinden ayrıldıktan sonra da Tahsin Yalabık bu konuda mücadele etmek durumunda kalmıştır. Çünkü Birinci Kalkınma Plânı hazırlık devresinde, Madencilik Özel İhtisas Komisyonu Başkanı olarak çalışan Yalabık, 20 bin tonluk bir boraks rafinerisini plâna ithal ettirince, firma bunu haber almış ve böyle bir teşebbüslin Türkiye ekonomisine zarar getireceğine dair rapor hazırlıyarak Komisyonu kararından çevirmeğe çalışmıştır.

Ayrıca adı geçen şirket, bu cevherin stratejik maddeler arasında olduğunu ileri sürerek, Batı blokunun COCOM anlaşmalarında demir perde gerisi memleketlerine ham madde ihracını yasaklatmıştır. Böylece kendisi ürünlerini dilediği gibi satarken, memleketimizi bu ticaretten uzun yıllar yoksun bırakmıştır.

Plânda öngörülen 20 bin tonluk boraks rafinerisini kurmak Etibank'a görev olarak verildiğinde, Batı blokundan, boraks alanında teşekkül etmiş kartel yüzünden hiçbir ciddî teklif alınamamıştır. Bunun üzerine Polonya ile bir anlaşma imzalıyan Etibank'ın bu teşebbüsü de, Amerika Sefiri (Mr. Hare) tarafından zamanın Dışişleri Bakanına başvurulmak suretiyle iki yıl için durdurulmuştur (yıl 1962).

Etibank, adı geçen tesislere 1964 yılı sonunda başlıyabilmiştir. Dünya boraks ticaretini elinde tutan kartel, memleketimiz ekonomisi aleyhine çabalarına burada da son vermemiştir. 1955 yılında 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan faydalanmayı sağlamış ve memleketimizden ihraç edeceği cevherin kâr transferinden bir kısmını alıcılara iade etmek suretiyle, 1959 da tonu 42 dolar olan cevherlerimizin fiatının bugün 20-22 dolara düşmesine sebep olmuştur. Bu tutum, son dört yıl içinde en az 10 milyon dolar kaybetmemiz sonucunu doğurmuştur.

Bütün bu çabalarına rağmen, cevherlerimizin Avrupa hattâ Amerika pazarlarına girmesini önliyemiyen firma, nihayet 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan faydalanarak, Türkiye'de rafinerileri kendisi kurmak üzere müracaat etmiş, fakat bu defa yine Tahsin Yalabık'ın raporlariyle mağlûbiyete uğramıştır. **Firma, Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesince reddedilen taleplerini Maliye, Sanayi ve Ticaret Bakanlarından kurulu İtiraz Komisyonuna götürmüştür. Bu talep bir yıldır ne red ne de kabul edilmiştir.**

Adı geçen yabancı şirketin temsilcileri, her hükûmet değişikliğinde Tahsin Yalabık'tan şikâyetçi olmuştur. Yalabık ise, her defasında ilgililer nezdinde, hesaplariyle, delilleriyle bu şirketin yaptığı teşebbüslerin memleketimiz ekonomisine fayda yerine zarar getireceğini ispatlamıştır. Bu mücadele halâ devam etmektedir ve edecektir. Ancak şurasını kaydetmek isteriz ki, **Tahsin Yalabık'ın Boraks konusundaki bu mücadelesi, onun Etibank Genel Müdürlüğünden uzaklaştırılmasının gerçek sebepleri arasında yer almaktadır.** Yabancı şirketlerin aşırı savunucusu eski Enerji Bakanı Mehmet Turgut, daha göreve başladığı günden itibaren yabancı şirketlerin arzu ve heveslerine mani olmaya çalışan Yalabık'a karşı büyük bir husumet duymuş ve kendisiyle uğraşmaya başlamıştır.

A.I.D. BAŞKANI GRANT VE BAKIR

Bakır üretiminin memleketimiz ekonomisinde yeri büyüktür. Yurdumuzda yalnız Etibank'ın, biri Murgul'da diğeri Maden'de olmak üzere iki izabehanesinde yılda 26.000 ton bakır üretilmektedir ki, bunun carî dünya fiyatlarıyla tutarı 40 milyon dolardır. 1954 yılından beri işletilmekte olan rezervlerin tönörleri gittikçe düşmekte, üretimi devam ettirebilmek için tesise her yıl ekler yapılmaktadır.

Gerek işletilen madenlerin genişletilmesi, gerekse **Karadeniz** bölgesinde bulunan yeni cevher yataklarının işletilmesi üzerinde çalışmalar yapılmış, projeler hazırlanmış, fakat yazık ki, bu projelerin finansmanı için, Etibank daima dış kredi kaynaklarına gönderilmiştir. Bu yabancı kaynaklar, kendi politikaları içinde bize daima müşküller çıkararak, **projeleri finanse etmemişler;** yabancı firmalarla ortaklık yapılmasını ima ederek, bu yönde sonuca ulaşabilmek için ovalama siyaseti gütmüşlerdir. Ortaklığa talip firmalar ise, daima mevcut işletme ve rezervlerimize göz dikmişler, 1956 yılından itibaren ilgilenen firmalar, hep Ergani Bakır İşletmesinde ortaklık teklif etmişlerdir. Yurdumuza yeni bir gelir getirmiyecek olan, aksine mevcut gelire dış ortak yaratmak istiyen bu teklif lerin görüşmelerini yürüten Tahsin Yalabık'ın red cevapları, yabancı şirketlerin ve ya temsilcilerinin daima şikâyetine yol açmıştır.

Karadeniz bölgesinde Küre, Espiye ve Çakmakkaya mevkilerinde yer alan Etibank'a ait bakır sahaları, sırasiyle binde 35, 25 ve 15 bakırı ihtiva etmektedir ki, Amerika'da işlenen cevherlerin ortalama tönörü binde 7,5 dur. Bulgaristan binde 4 tönörlü cevherden bakır üretmekte ve buna rağmen tesisler, yıllık üretim 65 bin tonu sağlıyacak surette genişletilmektedir. Etibank ise, çok daha zengin olan yataklarını işletebilmek için dolar aramak yüzünden yıllar kaybetmektedir. Projeler, yaklaşık olarak üç yılda sarfedilmek üzere 10 milyon dolara ihtiyaç göstermektedir.

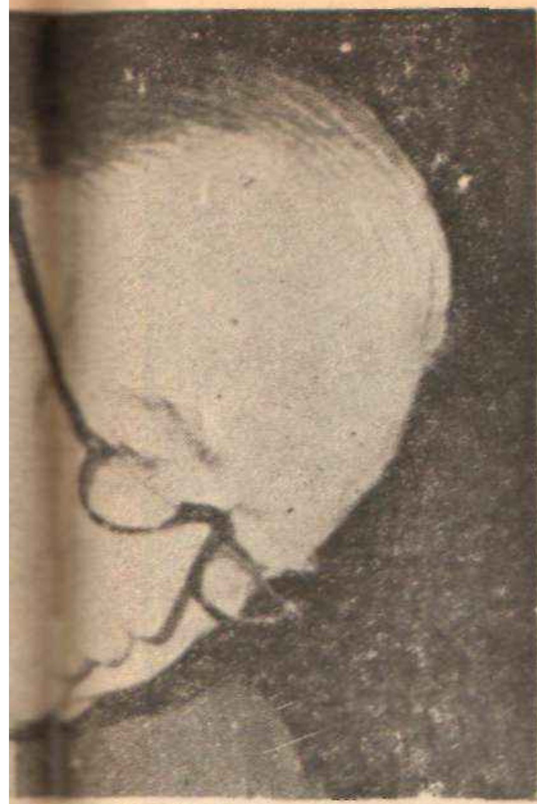
1958 yılındaki devalüasyona rağmen, Etibank ihracatı sayesinde memlekete aşağıda kaydedilen milyonlarca doları kazandırdığı halde, ihtiyacı bulunan 3 milyon dolar için, yabancı kaynaklara gönderilmekte, onlara muhtaç ve onların müsaadesi olmaksızın programını gerçekleştiremez duruma düşürülmektedir. Evet Etibank Memlekete, 1955 de 20.231.662 dolar, 1956 da 26.296.691 dolar, 1957 de 22.804.049 dolar, 1958 de 13.936.295 dolar, 1959 da 16.480.826 dolar, 1960 da 19.356.403 dolar, 1961 de 10.542.511 dolar, 1962 de 13.596.683 dolar, 1963 de 12.478.738 dolar, 1964 de 17.720.973 dolar, 1965 de 30.500.000 (tahmini) dolar kazandırmıştır ve 1966 da 36.000.000 (program) dolar kazandıracaktır.

Yabancı finansman kaynakları, projelerimizin yabancı bir müşavir firma tarafından tasvibini istemektedirler. Yabancı müşavir firmanın ücreti 80-140 bin dolar

Mart 1965 sonlarında B
fından hazırlanan Maden K
de bulunmadığını bildirerek
dan bir nüsha sağlamasını i
ğü tasarı nüshasıyla birlikte
istemişse de, Bakan, «Dün
14 Nisandan önce Meclise s
yerek, izahat dahi istememi
Nisan 1965 de Bakan M
düründen Borax Consolida
Yalabık, raporun gizliliği v
temişse de, Bakandan «me
zım, o da bizde yok: yabancı
kütüyorsunuz» cevabını al

civarındadır. Bu dolarlar için de **Etiba Amerikan Yardım Heyetine (AID ye) gö derilmektedir. ALD İdaresi, bu dolarla vermek için, tam 18 aydır Etibank'ı so guya çekmekte yine de krediyi vermem tedir. Yalnız bu arada iki ybancı fir ortaklık için önce Etibank'a başvurm sonra da siyasi baskıya başlamıştır. Pr 10 milyon dolara ihtiyaç göstermekte** Üç yıl sonra yılda en az 20 milyon do değerinde üretim yapılacaktır. Yani me leketimiz geciken her gün 70 bin do kaybetmektedir. Tahsin Yalabık'ın te rar Etibank'a Genel Müdür olarak at dığı anda 180 gün kaybetmiş bulunuy duk. Tahsin Yalabık, konuyu, yukarıda zedilen şekilde Amerikan Yardım He Başkanı Mr. Grant'a ve Başbakan Y dımcısına anlatmıştır. Mr. Grant, kend den Amerikalı sermayedarlara bir şans nınmasını istemiştir. Bu şans verildi, fa Amerikan sermayedarları, Etibank'ın len 100.000 ton üretim yapıp yılda milyon dolar kâr sağlıyan işletmesi de hil olduğu halde, diğer iki cevher ya ile birlikte üç madene 3.125.000 dolar met biçmekte ve bu miktar ile de Etiba ı kendilerine yüzde 25 ortak yapmak mektedirler. Gelir olarak da, ilk üç etüd, onu takip eden üç yılı tesis ve dan sonraki dört yılı da tesis yatırım larının ödenmesinden sonra, Etibank'a da 630 bin dolar kâr hesaplamaktadır **Görülüyor ki, bu konuda Amerikan mayedarları, memleketimizin sadece kısmının daha bugünden 1.5 milyon kâr sağladığı bir işletmeler topluluğuna tak olmak ve yıllarca sonra ancak 630**

Eski Amerikan
«Şirket

...elçisi Mr. Hare ... mi?»

...dolar kâr vermek gibi hiçbir iktisadi ve aklî ölçüye sığmıyan ve ancak bir çeşit soygunculuk olarak nitelendirilebilecek bir manevra içinde idiler.

Konu Tahsin Yalabık tarafından bütün teferruatiyle *Devlet Plânlama* Müsteşarlığına aksettirilmiştir. Adı geçen İdareden alınan 9.8.1965, 27.9.1965 ve 30.11.1965 tarihli yazılarda, «Şimdiye kadar yabancı sermaye teklifleri memleket menfaatleri yönünden faydalı bulunmadığından kabul edilmemiştir...»

«Mevcut dört rezervin iyi bir şekilde *değerlendirilmesiyle bakır üretiminin yılda* 60 bin tona çıkarılması kolaylıkla mümkün olabilecektir. Bu ise, en az 60 milyon dolarlık değer veya 50 bin tonun ihraç edilmesiyle 50 milyon dolarlık döviz geliri demektir»... «Yurdumuzda çok eski yıllardan beri bakır madeni işletilmekte ve bakır ihracatı yapılmaktadır.»... «Türk teknik bilgi ve tecrübesinden yararlanarak tüm bakır madenlerimizin en iyi şekilde (optimum) değerlendirilmesi anlayışıyla bugünkü bakır üretimimizin sür'atle arttırılması mümkün ve gereklidir» denilmekle, Tahsin Yalabık'ın tutumu, Devlet Plânlama Teşkilâtınca da desteklenmiş bulunmaktadır.

Bütün bu çabalara rağmen, yabancı firma temsilcileri Bakanlık merdivenlerini aşındırmakta, memleketin altın yumurta yumurtlayan tavuğu aç bırakılmaktadır. Ve Tahsin Yalabık da, bu konuda memleket menfaatlerinin en titiz surette bekçiliğini yaptığından, Etibank Genel Müdürlüğünden uzaklaştırılmaktadır.

KÜRE PİRİTLERİ

Küre piritlerinin işletilmesi de, ayni surette döviz ihtiyacı bahanesiyle senelerce geliştirilmemiş, yabancılarla pazarlık konusu olmuş, nihayet tamamen yerli teknisyenlerimizin çabaları sayesinde işletmeye geçilmiştir.

Ödemiş'teki Halıköy Civa madeni, 230 bin doların sağlanması başarılamadığından 10 yıldan fazla bekletilmiş, nihayet yüzde 100 *yerli imkânlar ve kendi teknisyenlerimizle* başarılmıştır. İşte Tahsin Yalabık, başlangıçtan beri bu madenlerin kendi döviz ve para imkânlarımızla ve kendi teknisyenlerimizin hazırladığı projelerle işletilebileceğini savunagelmiş ve sonunda onun tezine Devlet Plânlama Teşkilâtı da katılmıştır. Onun bu davranışı ve ulaştığı sonuç yüzünden çıkarları haleldar olan yabancı sermaye, Yalabık'a karşı husumet beslemiş, bu da yabancı sermaye hayranı siyaset adamlarını Tahsin Yalabık'a karşı biraz daha tahrik etmiştir

FERROKROM TESİSLERİ VE MİLLİYETÇİ ATAÖV

Rantabl ve kârlı olmayan bu tesis, bir Fransız grubunun devamlı siyasî baskısı altında yaptırılmış, buna karşı direnen Tahsin Yalabık, 1958 yılında zamanın Başbakanına yapılan şikâyet üzerine görevinden uzaklaştırılmak istenmişse de, o zaman şimdikinden daha az ölçüsüz olan iktidar, konuyu incelemekle Ziraat Bakanını görevlendirmiş, neticede Yalabık'ın haklı olduğu anlaşıldığından, kendisi yerinde bırakılmıştır.

Tahsin Yalabık'ın direnmesine rağmen tesisler yapılmış ve 70 milyon liraya mal olmuştur. Fakat üç yıllık çalışma sonucunda zarar 32 milyon liradır. Fransız grubunun yüzde 40 payı bulunan bu şirketin iflâsı mukadderdir. Fabrika halen Etibank'tan aldığı 70 milyon liraya yaklaşan krediyi tüketmekle meşguldür. Şirketin tasfiye edilmemesi için Fransız grubu siyasî baskı kullanmaktadır. Fransız grubu şirket sermayesinin çoğaltılmasına razı olmamakta, zararları karşılamamakta ve Etibank'a ve memlekete pek zararlı olan protokolleri imzalatmağa çalışmaktadır.

Tahsin Yalabık, işin başlangıcında olduğu gibi şimdi de memleket için zararlı bu olay karşısında durmadan mücadele halindedir. Başlangıçta olduğu kadar şimdi de haklı olan Yalabık'ın Fransız grubunca yapılan zararlı teklifleri kabul etmemesi karşısında yabancı firma, konuyu Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığına götürmüştür. *9—11 Eylül 1965 günleri, o zaman* Bakanlık Müsteşarı olan ve bugün aynı makamda Bakan bulunan İbrahim Deriner, firmanın yersiz taleplerine tahammül edemiyerek toplantı salonunu terketmiştir. Buna rağmen firma mümessilleri 4.11.1965 tarihinde Etibank'a gelerek teklifleri kabul edilmediği takdirde konunun politik mesele yapılacağı ve Tahsin Yalabık'ın başının çok ağrıyacağı tehdidinde bulunmuşlardır. Nitekim 24.11.1965 günü Millet *Meclisinde İhsan Ataöv bir sözlü soru ile* konuyu Meclise getirerek, hâdiselerin derinliklerine inmektense, dâvada haklı olan Yalabık'ı yermiş, ilgili Bakan ise, konuyu vaktiyle salonu terkedecek kadar bildiği halde, nedense haklı olan Genel Müdürünü savunmaktan kaçınmıştır.

Bu konu da günümüzde politik önemini *muhafaza etmekte ve şüphesiz* ki, Tahsin Yalabık'ın Etibank Genel Müdürlüğünden uzaklaştırılmasında büyük rol oynamış bulunmaktadır.

...Mehmet Turgut, Mr. Ely tara-... tasarısından kendi dairesin-...ek. ...bank Genel Müdürünün bun-...tir. Tahsin Yalabık, götürdü-...te, ...kana bu konuda bilgi vermek ... Grant ile konuştuk. Tasarının ... istiyorlar. Vaktimiz yok» di-...

...Turgut, Etibank Genel Mü-... ilgili gizli raporu istemiştir. ...ni hakkında bilgi vermek is-...tin kalkınması için para lâ-... getirmesi lâzım, onları siz ür-...

MADEN KANUNU VE MR. GRANT

Bugün yürürlükte olan Maden Kanunumuz, günümüze kadar çeşitli değişik*liklerle düzeltilmiş, fakat ilgili daire* bu kanunu uygulayacak kadar teşkilâtlandırılıp teçhiz edilmemiştir. Bu bakımdan şikâyet ve tenkitleri dâvet etmektedir. Bu durumu bir fırsat bilen yabancı kaynaklar önce Maden Kanunumuzun modernleştirilmesi kampanyasını açmışlar, sonradan da Kaliforniya'lı bir hukukçu olan Mr. Ely'*ye - ücretini de kendileri ödeyerek* - bir kanun tasarısı hazırlatmışlar ve Bakanlığa sunmuşlardır. Bu bir tasarı olmaktan ziyade, konulmak istenilen prensipleri sıralayan rapor durumunda olup hedefi:

- — Yabancıların maden haklarını gayrimenkul üzerinde bir mülkiyet hakkı olarak tescil ettirmek,
- — Ruhsat sayısını sınırlayarak Devlet Teşebbüslerinin madencilik yapmalarını kısıtlamak,
- — Devlet tarafından istimlâki imkânsız kılmak,
- — Yabancı unsurlara yerlilerden fazla imtiyazlar tanımak,
- — Bugün büyük münakaşalara sahne *olan Petrol Kanunundaki malî, i*darî ve transfere ilişkin hükümlere, Türkiye'nin daha da aleyhine formüllerle Maden Kanununda yer vermek,
- — Madencilik yapmak isteyen yabancıları, 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun kontrol süzgecinin dışında tutmak.

Çoğunluğu aynı zamanda Anayasamıza da aykırı olan bu çözümleri getiren kanun tasarısının derhal Türkiye Büyük Millet Meclisine götürülmesi için, Amerikan Yardım Teşkilâtınca, her gelen Bakana notaya benzer bir ifade taşıyan yazılarla başvurulmuştur. Buna karşı Bakanlığı ilk uyaran kimse Tahsin Yalabık olmuştur. Tasarıyı incelemek için çeşitli tarihlerde Komisyonlar kurulmuş, fakat hiçbiri tasarı lehinde mütalâa getirmemiştir. Mesele halâ kapanmamış ise de, Ely projesi de Meclise götürülememiştir. Hem de Mehmet Turgut'un 14.4.1965 tarihine kadar Meclis'e sevkedileceğini Mr. Grant'a vadetmiş olmasına rağmen... İşte yabancı *sermayenin heyecanla beklediği bu kanu*nun karşısına çıkmış olan Etibank Genel Müdürünün bu tutumu, vurgun şeklinde kâr peşinde olan yabancı sermayeyi, Tahsin Yalabık'ın muhakkak surette başının yenmesinin şart olduğu kanaatine ulaştırmış, yabancı sermayeyi gücendirmenin büyük bir suç sayılacağına inanan Mehmet Turgut'u da, Yalabık'a karşı her gün biraz daha artan bir mücadeleye sevketmiştir.

MEHMET TURGUT'UN MARİFETLERİ

Mart 1965 sonlarında Bakan Mehmet Turgut, Mr. Ely tarafından hazırlanan Maden Kanunu tasarısından kendi dairesinde bulamadığını bildirerek Etibank Genel Müdürünün bundan bir nüsha sağlamasını istemiştir. Tahsin Yalabık, götürdüğü tasarı nüshası ile birlikte Bakana bu konuda bilgi vermek istemişse de, Bakan «Dün Mr. Grant ile konuştuk. Tasarının 14 Nisandan önce Meclis'e sevkini istiyorlar. Vaktimiz yok» diyerek izahat dahi almak istememiştir.

İşte Mehmet Turgut, o zamana kadar hiç meşgul olmadığı maden konusunda yabancı uzman tarafından hazırlanmış bir kanun tasarısını da bir kere dahi olsun okumadığı gibi, Maden Yüksek Mühendisi ve Etibank Genel Müdürü ve senelerdir bu konular içinde yoğurulmuş Tahsin Yalabık'ın izahını dahi lüzumsuz saymıştır.

Ancak Tahsin Yalabık, daha Hüdai Oral'ın Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı sırasında, Bakanın tertiplediği bir Özel Danışma Komisyonunda henüz Etibank Genel Müdürü değil iken özel teşebbüsün temsilcisi olarak bu projenin memleket için ne derece zararlı olduğunu belirttiği ve bu sebeple Komisyondaki diğer şahısların takdir ve tebrikleri ile karşılandığı içindir ki, projenin savunucuları nazarında damgalanmış bulunmakta idi. İşte Mehmet Turgut, bu durumu ilgili çevrelerden öğrenmiş bulunduğundan, yalnız Yalabık'ı bu konuda dinlememekle yetinmemiş, ayni zamanda o Etibank'ta bulundukça yabancı sermayenin arzusuna göre hareket edilemiyeceğini kavrayarak, Tahsin Yalabık'ı bu görevden uzaklaştırmanın çarelerini o günden araştırmaya başlamıştır. Nitekim daha Nisan ayında Etibank Genel Müdürlüğünü iki şahsa teklif etmesi, onun bu kasdını isbat etmeğe yeter mahiyettedir.

Nisan 1965 de Bakan, Tahsin Yalabık'tan «Borax Consolidated (London) firmasının Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan faydalanmak üzere Ticaret Bakanlığına yaptığı müracaat üzerine teşkil edilen ve Yalabık'ın da katıldığı heyetin hazırladığı gizli rapor»u talep etmiştir. Tahsin Yalabık, yine şahsında bulunan rapor nüshasını Bakana sunmuş, gizliliği ve önemi hususunda bilgi vermek istemişse de, Bakandan «memleketin kalkınması için para lâzım, o da bizde yok, yabancıların getirmesi lâzım, onları siz ürkütüyorsunuz» cevabını almıştır. Bakanın bu beyanı, henüz bilmediği bir konu ve okumadığı bir gizli rapor karşısında Etibank Genel Müdürü hakkında nasıl ön fikirleri olduğunu göstermeğe yetecek niteliktedir.

KABLO SKANDALI

Bütün bu sıraladığımız faaliyetler, Tahsin Yalabık'ın 1954 yılında Etibank'ta idarî göreve geçtiğinden beri, memleketimizin kalkınmasında büyük rolü olması gereken madencilik ve sanayi dâvasında yaptığı savaşlar ve bu dâvaya kazandırdığı büyük prensip başarılarıdır. Bunların yanı *sıra Tahsin Yalabık, adı geçen müessese*nin ve millî iktisadın korunması bakımından, daha bir çok münferit adımlarla memlekete milyonlarca lira kazandırmanın yollarını bulmuştur. Meselâ Etibank'ın yatırımları için lüzumlu Çelik - aliminyum nakillerin Türk - Kablo Anonim Ortaklığı adındaki yüzde 72'si yabancı sermaye ile kurulmuş şirketten satın alınmasına karşı direnin Tahsin Yalabık, dört yıllık ihtiyaç için 225 milyon liraya satılmak istenen bu kablolar yerine, aynı kabloların 158 milyon liraya alınmasını mümkün kılacak başka teklifler sağlamıştır. Bu suretle memleket 4 yılda en azından 5 milyon dolar ve 85 milyon lira tasarruf etmiş olacaktı. Teferruatı ile tahlil edilmesi, bir hayli zaman alacak olan bu konuyu ana çizgileriyle aydınlatmak, yabancı sermayenin yatırımları alanında ne gibi oyunların döndüğünü ve Tahsin Yalabık'ın bu oyunların karşısına daima hem bilgi ve hem de cesaretle nasıl dikildiğini göstermek bakımından pek faydalı olduğu içindir ki, sadece şu kadarını arzetmekle yetiniyoruz:

Yabancı sermayenin savunuculuğunu yapanlar bu meselede durumun inceliklerini bilmiyenleri kolayca aldatabilecek bir tezle ortaya çıkmakta idiler. O da, bu şirketin yerli bir şirket sayılması gerektiği, aynı zamanda Etibank'ın ortağı olduğu, bu sebeple de mamullerini Etibank'a pahalıya satmış olsa bile, ondan sipariş ya*pılması halinde memleket iktisadiyatının* daha kârlı çıkacağı görüşü idi. Tahsin Yalabık, bu genel fakat aldatıcı iddiaların, hesaba vurulduğu zaman ne kadar yanlış olduğunu ileri sürmüş ve bizzat Bakan önünde kalem kalem fiyat tahlilleri yaparak, bu firmadan sipariş yapıldığı zaman, memleketin hem döviz bakımından ve hem de hazine gelirleri bakımından zararlı çıkacağını isbat etmiştir. Türkiye'de faaliyette bulunan bu yabancı firma beher ton kablonun ham maddesi için 468 dolar transfer etmekte olduğu halde, dış pazardan mamulün ambalâjlı olarak İzmit'e teslim edilmek üzere 460 dolara mübayaa edilmesi imkânının varlığını ortaya koymuştur. (Bu imkân halâ da mevcuttur). Bu firma, ton başına 100 dalar kadar da kâr transfer edeceğinden, sonuç olarak, ton başına transferin en azından 568 dolara yükseleceği meydandadır. Böylece, Etibank'ın, Çelik - aliminyum nakilleri tonunu 11.300 liradan satmak isteyen bu firmadan sipariş etmesi halinde, memleketin, 4 yıl içinde tamamlanacak yalnız bir pro*je için 226 milyon lira ödemesi gerekecek*ti. Müvekkilimin sağlamak için mücadele ettiği siparişte ise, fiyat sadece 158 milyon liradan ibaretti ve bunun 75 milyon lirası Gümrük ve diğer vergiler yoluyla yine Hazineye intikal edecekti. Eski Enerji Bakanı olan Mehmet Turgut, siparişin sözde yerli olan bu firmadan ton başına 9080 lira üzerinden yapılmasını yazı ile bildirmiştir ki, bu halde dahi, firmaya 158 milyon lira yerine 180 milyon lira ödenmiş olacak ve yine aynı yüksek döviz transferi yüzünden memleketin daha fazla döviz kaybetmesine sebep olunacaktı.

Kaldı ki, himaye edilmek için uğraşılan bu firma, 8.3 milyon dolar yatırım yapmak üzere müsaade almış iken, sadece 1.2 milyon dolarlık teçhizat getirmiş, tesisi tamamlamak için de 17 milyon lira tutarında kısa vadeli yerli ticarî kredi kullanma yoluna gitmiştir. Bu şekilde yapılan bir yatırımı, yabancı sermaye yatırımı olarak nitelendirmeğe de imkân yoktur. Bu, yabancı firmanın, faizini bize ödeterek - yani maliyete ilâve ederek - kâ*rını yabancı sermaye imiş gibi transfer* etme hakkını elde etmek üzere yerli parayı kullanmasından ibarettir

İşte Etibank Genel Müdürü'nün, «memleket zararına fakat bazı zümre ve çevrelerin çıkarına iş görmek isteyenler»in daima karşısında dikilmesi, onu özel çıkarcıların ve yabancı sermaye savunucusu siyaset adamlarının nefret ettiği bir tip haline getirmiştir

Tahsin Yalabık, Etibank Genel Müdürlüğünden uzaklaştırılmak suretiyle yabancı şirketleri memnun etmek amacı güdülmüştür.

KIBRIS'LI BİR MÜCAHİT KONUŞUYOR

Eski Mülkiyelilerden Kıbrıslı mücahit İsmet Kotaktan bir mektup ve Kıbrıs Türk'ünün görüşünü yansıtan bir yazı aldık. Mektubu ve yazıyı yayınlıyoruz:

Türk mücahitleri silâh elde bekliyorlar

İki yıldan beri hayatını devam ettirmek durumunda iken silâhını yanından ayıramaz hale ulaşan Kıbrıs Türkü hakkında bugüne kadar hep dıştakiler konuşmuştur. Kıbrıs Türk Basını olarak burada yaptığımız yayının işgüzarlar tarafından muhtelif sebepler ileri sürülerek gerek İstanbul'a, gerek Ankara'ya ulaştırılmadığını, bu yolla susturulduğumuzu dikkate alarak, Londra vasıtasıyla bu satırları elinize ulaştırmak teşebbüsüne giriştik.

Mülkiye sıralarında ileri sürülenlerin tümünü kullanmaya gayret ederken içte ve dışta özgürlüğü korumanın ne demek olduğunu, tadarak anlayanlardanız. Kıbrıs'ta Zafer, Bozkurt ve Halkın Sesi gazeteleri, Kıbrıs Türkünün sesini duyurmaya gayret etmektedir. Ancak yine de istenen Ankara'ya duyurulamamaktadır. Dâvaya inanan, her tehlikeyi göze alır. Şimdi bunu deniyoruz. Sesimiz Türkiyenin ortasından işitilmeli, Kıbrıs gerçekleri bilinmelidir.

Hocam Sayın Sadun Aren ile Mümtaz Soysal'a, aracılığınız ile, buradaki Mülkiyelilerin selâmını sunarım. Aralık kapı buldukça, Kıbrıs durumunu ileteceğiz.

Her yerde, her konuda son sözü söyleyen derginiz, Kıbrıs'a ulaşan tek yayın organıdır. Sesinizi, gür sesinizi işitmek bize bahtiyarlık vermektedir. Cepheden kucak dolusu selâmlar.

İSMET KOTAK
Zafer Gazetesi Sahip ve yazarlarından - Kıbrıs

Kıbrıs masalı ve aranan cesur hükûmet başkanı

Kıbrıs çıkmazına Ankara'dan, İstanbul'dan veya Newyork'tan bakmakla, Kıbrısta, bir şehirden veya bir köyden bakmak arasında fark vardır. İran Şahının düğününe muhabir gönderenler, Ürgüplünün meşhur gelininin yoluna koşanlar, Mandy'nin bacaklarına vurulanlar, Aralık 1963 de Kıbrısta olay yer alınca adayı bir ziyaret edip çekip gitmekten öte bir görev ifa etmeyi akıllarına getirmemişlerdir. Ömer Sami Coşar'ı ve muhakkak ki onu adaya gönderenleri bir kenara çekersek gerisi Ankarada, İstanbulda kalem oynatmakla Kıbrıs çıkmazındaki *görevini yerine* getirebileceklerini sanmışlardır.

Yunanistan adayı işgal ederken Türk köyleri, şehirleri kurşunlanırken, 120 bin kişi bir köşeye sıkıştırılıp cehennem hayatına terkedilirken ne Ankara'dan, ne İstanbuldan ses çıkmıştır. Çıkan sese ses demek, onun etkisi ile ölçülebilir!

İki yıldır Türk toplumu varını ortaya koymuştur. Elde derme çatma silâhlar olduğunu haykırdığımız gün, Millet Meclisinde bile altın altın gülerek kürsüden etrafa uydurma bilgiler veren çıkmıştır. «Kıbrıs için neler yapıldığı bilinmektedir!» cümlesi neyi ifade etmekte idi? Ada Türkleri bugün bulundukları yerleri iki yıldan beri terkedememektedirler. Kadınlar ve çocuklar hayatlarını avuçlarına alarak erkeklerin yerine getirmesi gerekli işler için yollara düşmektedirler Barikatlardaki Yunan vahşetini her halde Millet Meclisindekilerle, İstanbul ve Ankarada kalem oynatanlar pek farketmemekte, oradaki rahat hayatla kıyaslamak imkânını bulamamaktadırlar. Gelen heyetlerin ardından bakanlar Ankaraya hangi uydurma bilgilerin verildiği ile yanıp kavrulmaktadırlar. Her gelen heyetle gerçeğin hiç değilse Türk basınında yer alacağını ümit edenlerin ümitleri kursaklarında kalmaktadır.

Ama Kıbrıs Türkü bıkmış mıdır? Hayır. Yeter ki dâva kazanılsın diyor. Yeter ki millî görev yerine gelsin diyor. Ancak bunu da söylerken Ankara'da iktidar koltuğuna çöreklenenlerin, bir öncekine rahmet okutmağa kalkmasını da kolay kolay affedemiyorlar. Verilen beyanatlar orada ayak üstü, lâf ola verilir. Ama Kıbrısta, elinde silâhı, kulağını Ankara radyosuna vermiş olan bir mücahit için her kelimenin kırk günlük yorumu vardır!

Kıbrıs Türkünün fikri:

Bugüne kadar Kıbrıs Türkünün görüşü dikkate alınmamıştır. Kıbrısta yazılanlar, Kıbrıstan Ankaraya sunulan teklifler orada kalmıştır. Rauf Raif Denktaş yeri geldiğinde susturulmuştur. Bugün Kıbrısta olması gerekli olan bu kişinin adaya sokulmasını yasaklayan Papaz olmuş, bunu kabullenen Ankara *hükümetleri de (çıkarlarına ol*duğu için) daha sonraları ses çıkarmamaya gayret etmişlerdir. Ama ister Türkiyede ister Kıbrısta olsun, Türk Liderliğinin teklifleri asla dikkate alınmamıştır. Ve Kıbrıs Türk basını şu kanattedir ki yenilgilerin dibinde yatan sebeplerden biri de, dâvayı bilmeyenlerin, anlamıyanların ileri çıkması yüzünden bu durumlara düşülmüştür. Kıbrıs Türkü İsviçrede Acheson plânına imza atanları ve daha sonra bu kişilerin Kıbrısı ve Kıbrıs Türk haklarını savunur görünmesini unutmamıştır.

Olaylar dizisi

Birleşmiş Milletlerde ortaya çıkan durum Ankarada bir suçlamalar fırtınası yarattı. İnönü kendinden sonrakileri, Demirel kendinden öncekileri, Ürgüplü ise hem öncekileri, hem sonrakileri yer ien vere vurmak suretiyle suçu atmağa gayret etti. Ama suçlu kim?

Türk milleti suçlu mu arıyor? Kıbrıs Türkü suçluyu mu işaret ediyor? Biz dâva peşinde miyiz? Açık konuşalım; Kıbrıs Türkü suçlu aramıyor! Her şeye rağmen dâva peşindedir. Lâfımızı ağzımıza tıkamıya çalışanlara rağmen haykırmak istiyoruz: Anavatan, Kıbrıs konusunda ders almak istiyorsa bunu Kıbrıs Türkünden öğrensin! *Devre* devre ortaya çıkan yeni durumlarla birbirimizi itham edeceğimize, geleceği aydınlık kılmak için bir karara varmak daha yerinde bir hareket olsa gerektir!

Kıbrıs Türküne sorulursa, ne İnönü, ne Ürgüplü, ne de kısa devrede Demirel kûmetleri isteneni vermemişlerdir. Bunun nedenlerini, cesaretsiz tutumları ele alarak saatlerce tartışmak arzusunda değiliz. Ve bunu gereksiz buluruz. Biz, bizi çıldırtan noktalar üzerinde durarak, geleceğe bakmak isteriz.

Türkiyeyi Başbakan olarak sekiz ay idare etmiş olan sayın Ürgüplü dedi ki: «Kıbrıs dâvasında daha ne istediğimizi tesbit etmiş değiliz».. İki yıl! Dile kolay iki yıl demesi! Eza - cefa içinde geçen koca iki yıla rağmen mi? Rumların yıllar önce başlattıkları mücadeleye rağmen *mi? Dünyaca tanınan, bilinen* bir meseleye rağmen mi?

Bağlıköy bölgesi silâhlı Rumlar ve Yunan askerleri tarafından kuşatılırken, Lefkoşa ekonomik abluka altına alınırken Sayın Ürgüplü Başbakandı ve Kıbrıs konusunda yapacağı çıkışı bilememekte idi! Vay cefalı Kıbrıs Türkü! Halbuki aylar önce Millet Meclisi İnönü hükûmetine müdahale yetkisi vermiş, ve sayın Ürgüplü iktidar koltuğuna kurulduğu gün, bu yetkinin devam ettiğini ilân edip durmuş, Kıbrıs işinin kendi hükûmet günlerinde sona ulaştırılacağını en yüksek perdeden haykırmıştı!. Zaten Kıbrıs Türkü sayın Ürgüplü'nün sesini bir de iktidarı devrederken gider ayak işitebilmişti!

İnönü hükûmetleri, yapmıyacağı, işler için yetki almakla tanınmıştı. Halbuki, o gün konuşanlar bugün de Kıbrıs konusunda hâlâ konuşmaktan geri durmamaktadırlar. Dün Nihat Erimler, Suat Bilgeler Kıbrıs işinde en önde koşmakta, en yetkili tavsiyeci olarak bilinmekte idiler. Bugün yine, aynı kişiler aynı istekle yanmakta, aynı faliyette kendilerini tek yetkili görmektedirler. Halbuki İsviçrede, Londrada ve Birleşmiş Milletlerde bu kişilerin hattâ temsil ettikleri hükûmetin politikaları iflâs etmiştir! Kıbrıs Türkü aynı kişilerin ileri çıkışını içi ürpererek izlemektedir!

Kıbrıs Türkü cesur bir hükûmet başkanı beklemektedir. Sayın Demirel iktidara geldiği gün «Hiç kimsenin burnu kanamıyacaktır» dediği halde bu satırların yazarının bulunduğu yerde Kıbrıs Türkünün üzerine top ateşi açılmıştır. Kan gövdeyi götürmüş, yeni bir şehit toprağa verilmiştir.

Kıbrıs düğümü cesur bir hükûmet başkanınının kılıcı ile çözülecektir. Bugüne kadar, beklemek ve karşı tarafın adımlarını izlemekle vakit geçirilmiş, her hareket anında da «Oldu - *bittilere, veya emirvakilere* müsamaha edilmiyeceği» ilân edilip durmuştur. Bugün de «Papaz Anayasayı çiğnerse..» deniyor. Çiğneyecek bir anayasa, elle - tutulur bir yasa kaldı ise?!

Biz muhakkak 1570 deki gibi Lala Mustafa Paşa heybeti ile adaya çıkarma yapılması taraflısı değiliz. Bunu önceden de ilân edip durduk. Ya Kıbrıs Türkü kuvvetlendirilsin veya adaya giriş yolu tesbit edilsin! Karşı taraf bunu gizlice yapmıştır. Biz konuşmadan iş yapmasını ne zaman başaracağız?

Türk toplumunu her şeyden habersiz sananlar aldanıyorlar. Dünya tarihinde özgürlük için mücadeleye atılmış, sayısı bunca dar olduğu halde saflarında yüksek sayıda üniversite mezunu kişi bulundurmuş bir toplum daha gösterilemez. Mülkiye mezunu, Hukuk mezunu, doktoru, öğretmeni, esnafı işçisi aynı mevzide, aynı düşmanı gözlüyor fakat dışta dolananları da iyi biliyor.

Kıbrıs Türkü gerçek mânada bir hamle yapılması gereğine inanmaktadır. *Bunun yolunu işa*ret etmiştir: Derhal Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilân edilmeli ve ikili bir andlaşma ile Türk ordusu adaya sokulmalıdır. El-âlemin iki yıl önce yaptığını bari biz bugün yerine getirelim! Adaya girişi de varsın bu işi bilenler tesbit etsinler!

Türk toplumu, dâvanın parti çıkarları için ele alınmasına karşıdır. Türkiyede her şey parti çıkarına alınmadığı gün «Atatürk Türkiyesi» denebileceğine inananlardanız!

Kıbrıs Türkünün sabrı taşmıştır. İnanılan tek nokta şudur: Artık mutlu bir sona ulaşılmalıdır. Bizans oyunları karşısında kuvvetli bir Türkiye isteriz! Kıbrıs Türkü, dâvayı olumlu sona ulaştıracak cesur bir hükûmet Başkanını gözlemektedir!

İSMET KOTAK

Dursun Akçam'ın röportajı :

KANAYAKLILAR

2

GÜL ÖMRÜ KÜL OLANLAR

Kısa süren gençlik yıllarında bir takım baskılar, korkular, altında kız oğlan birbirleriyle kaçamak yollu görüşme, konuşma olanağını zor bulabilirler. Su yolunda, tarlada,, bahçede «bir kerecik baktı geçti» lerle yetinirler.

Delikanlılar kızları daha çok damların üstünden gözetlerler. Kızlar eve girip çıktıkça işaretlerle anlaşmaya çalışırlar. Saç taranmış, içten gerilmiş kasket yan kırılmıştır. Ağızda sigara, çoğu sefer omuzda paltolu delikanlıyı damlarda gören kızlar, girer, çıkar, türlü bahanelerle kül döker, odun, tezek götürürler. Kapı - bacayı siler süpürürler.

Kız baktığı zaman, delikanlı şapkasını çıkarır, bir yarım daire yapar. Kızın gönlü varsa o da baş örtüsünü açar, yeniden bağlar. Gönülsüzlerin manileri de var:

Damlarda durma yiğit
Bıyığın burma yiğit
Babam sana kız vermez
Ah edip durma yiğit.

Delikanlı türlü yerlerde, tenhalarda kızın yolunu keser:

— Senin uğruna baş koymuşum!

— Bu işin ucunda kan var!

— Kız beri bak! Beni beğenmiyor musun?

— Sana yan bakanın anasını avradını..

Fırsat bulamazsa bir *lâf* çakıştırır:

— Devyusun kızı kınalı keklik!

Zorla güzellik kolay mı? Alır ağzının payını:

Citimi çit ederim
Ucunu bit ederim
Senin gibi oğlanı
Peşime it ederim!

Oğlan direnebilir:

Atladım daldan dala
Elim değdi yaprağa
Kız seni almayınca
Girmem kara toprağa!

Çok ileri giderse daha ağırını işitir:

Kar yağar kepek gibi
Kız oğlan ipek gibi
Ne peşime düşmüşsün
Yal yemiş köpek gibi!

bu kez de o yalvarır:
bu kez d eo yalvarır:

Amana gel zamana gel
Dolan bizim harmana gel
Eğer fırsat bulamazsan
Kalburu al samana gel!

Eller du..r söz edebilir. İşler daha da çıkmaza girebilir:

Harman yeri toz olur
Eller duyar söz olur.
Anan baban duyarsa
Kavuşmamız zor olur.

Kız yine de bir yolunu bulup gelmesini ister:

Oğlan gider öküze
Dal boyun süze süze
Hiç bahanen yok ise
Su içmeye gel bize!

Karanlık yaz geceleri, buluşma olanağı hazırlar. O zaman da ay doğar, oğlan korkar:

Ay ışığı gelemem
Aya perde olamam
Ay buluta girerse
Bağlasalar duramam!

Öyle derler ama yine de göremezler birbirlerini. Aracılarla söz gönderir, söz alırlar, gönül bağları sunarlar. Oğlan kıza, yüzük ayna, kuru üzüm, şeker yollar. şekerleri uçlarından ısırarak öyle gönderenler olur. Kız oğlana, düğme, boncuk yollar, yağlık yollar, saçını yolar yollar. Oğlan boncuğu, düğmeyi şapkasının içine diker.

Baba bildiğini okur. *Başlık* nereden bol gelirse... Kız üzüntüsünü iletir:

Oğlan adın Reşittir
Gün dağlara düşüktür
Verdiğin gümüş yüzük
Parmağımdan düşüktür!

Çoğu kez umutlar sönmüş, tatlı düşler tuzla buz olmuştur:

Karşıda kuş oturur
Kuş kuşa yem götürür
Bıldırki şen gönlümde
Bu yıl baykuş oturur.

Zorla yapılan, çıkar için yapılan işin *adına yazı-kader* diyorlar, takdiri ilâhi diyorlar. Kız buna da isyan ediyor:

Bu yazı yazı değil
Elim terazi değil
Silerim yazı seni
Gönlüm hiç razı değil.

On beşlik çiçeği burnunda kızın elli beşlik ihtiyar dula verilmesi görülegelen olaylardandır. Kızın kurtuluş umudu kocasının ölümüne kalmıştır:

Beni sattılar pula
Verdiler bir yaşlı dula
Dulu yıldırım vura
Belki canım kurtula!

Kör olası para, kör olası başlıktır bütün bu dertlere salan. Neylersin ki «yiğit yarasız, yar parasız» olmuyor:

Oğlan adın Aslandır
Gel kapıyı seslendir
Babam sana kız vermez
Binlikleri seslendir.

Beyler ağalar elinde halkın destanı yuğrulmuştur. Beyin konuştuğu yerde beyinler durur, diller susar. Beyler ağalar murat verir, murat alırlar. Pac (haraç) ister, can alırlar. Babası kızı vermez sevgilisine. Kız haber iletir oğlana:

Leçeğimin basına
Kar yağıyor yazıma
Kırağılar basmadan
Yalvar köy ağasına!

Gemi azıya, ölümü göze alır, kaçar sevgililer. Korkular büyük! Kurtuluş zor! İşlenir, kovuşturulur, yakalanırlar:

Kaçam kurtulam dedim
Düştük dağlar ardına
Biz keklik onlar avcı
Kıydılar canımıza!

KALIRSAM ONUN ÖLÜRSEM YERİNİM

Aracılar da olmazsa bir yaman olur genceciklerin işi. Aracı, arada aldıkları ile geçinir, kız - oğlanı da kimi doğru, kimi yalan lâflarla geçiştirir, avuntu verir. Hep kalıp sözler döner dolaşır ortada. Örneğin:

— Kız dedi ki, ölürsem yerinim, kalırsam onunum!

— Dedi ki acele etmesin, başlık parası kazansın, evini, eşiğini düzeltsin *ondan sonra...*

— Dedi ki, altını, kemeri, beşibirliği tekmil isterim. İki kat has, dört kat ham urba isterim. Eğer bunlara yok derse boşuna babamın kapısına adım atmasın!.

Oğlanın dili lâl değil ya:

— Tartısı başlık sayacağım!

— Bu başı onun uğruna koymuşum!

— Hökümetin leşkeri (askeri) gelse onu elimden alamaz.

Bazan serzenişte bulunur:

— A'nın karısı Zello ile konuşmasın!

— Kapı bacada çok dolaşıyor!

— Koyun sağarken anamı görmüş de elini öpmemiş!

Delikanlının tüm kabadayılığı üzerindedir. Tabancası, bıçağı olmazsa koynunda bıçağı vardır. Köyde türlü çıkışlarla kabadayılığını, yiğitliğini göstermeye çalışır. Kavgalarda kız tarafını tutar. Hiç yoktan olaylar yaratır, kızın babasına hoş *görünmek ister.*

Ö. Köyünde Mehmet ustanın kazları Şamilin tarlasına girmişti. Şamil kazları döverek tarladan çıkarıyordu. Dervişin oğlu Kemal, Şamile kafa tutmaya kalkıştı:

— Ne sebepten dövüyorsun kazları? diye dikildi karşısına.

Şamil şaşırdı:

— Döverim sana ne?

— Dövemezsin?

— Döverim!

Yaka - paça oldular. Komşular Şamili zor kurtardılar delikanlının elinden.

Kemal'in yiğitliğini, kendisinden yana çıkışını duyan Mehmet usta çok memnun olmuştu:

— Dünürcü göndersin, kızımı vereceğim. diye haber saldı.

KIZIMIN DİŞLERİNİ SAYDIRAMAM

Gençlerin ara yerde çırpınmaları boşuna. Eninde, sonunda iş yine yaşlılarda biter. Belirli bir öğrenim görmüş olanlar da çoğu kez bu kuralın dışına çıkamazlar.

Yüksek öğrenimini yapmış bir arkadaşı, anası, babası zorla komşu köyden nişanlamak istiyordu.

— Hiç olmazsa bir kez kızın yüzünü göreyim! dedi, ana, babaya bu isteğini kabul ettirdi.

Atlarla bir ikindilik yol teptik, aracının evine vardık.

— Olmaz, dedi aracı, kızı göremezsiniz. Babası duyarsa işler karışır! Zorladık. Kurtulmadı:

— Kıza el altından haber salarım, kovaları alıp, suya gider, siz de yol üstündeki kayanın arkasında bekler görürsünüz, dediyse de yine kabul ettiremedi. İstek kız evine iletildi.

Kısa süre sonra köy çalkanmaya başladı. Kızın babası küplere biniyormuş:

— Ben mal mı satıyorum, ona kızımın dişlerini mi saydıracağım? Çabuk köyden gitsin, demiş!

Kızın kardeşleri de duymuş, sopalanmışlar. Aracıyı bir korku aldı. Akşam karanlığı basar basmaz tabana kuvvet kaçtık. Dövülmediğimize şükrediyorduk!

GÜZELİ GÖSTERİR ÇİRKİNİ VERİRLER

Büyük kız dururken küçük evlenemez. Töre denmiş bir kez, baba yağlı müşterileri de kaçırmak istemez. Bir an önce büyüğü sebeplemenin yollarını arar. Bunun için de büyük kızın çalışkanlığını, hünerlerini her gördüklerine saymakla bitiremezler. Ucuz paha demez ilk müşteriye verirler. Yine olmazsa bazı hileli yollara başvurmaktan kaçınmazlar. Dışarı köyden gelen görücülere küçüğü gösterirler, sonradan yerine yaşlı çirkini verirler. Gelinin yüzü yaşmaklı olduğundan görücüler pek ayıklıyamazlar. Araya zaman girer, o muydu, bu muydu? diye hepten karıştırırlar.

Bir yanlışlık yaparlar korkusu ile ses çıkaramazlar. Dalavere oğlan evinde meydana çıkar, ama o zaman da kız gerdekten geçmiş, olan olmuş olur.

Ortaokul ikinci sınıfta okuyan bir öğrencinin başına gelmişti bu oyunlardan birisi. Babasının komşu köyden aldığı kızı çocuk hiç görmemişti. Sonbaharda düğünü oldu. Gerdek gecesinden ağlıyarak çıktı:

— Anam yaşındaki bu çirkin kızı istemiyorum, diye tutturdu.

Babasının da etekleri tutuşmuştu:

— Beni aldattılar. Esas gelinim bu değildi! Götürün babası evine!

Komşular araya girdi:

— Oğlan kızla yattı, ayıptır, dediler.

— Ama bu kız beş bin lira etmezdi kardaşım! diye derinmesi boşuna oldu babanın.

ÖBÜR OĞLANA VERMİŞTİM

Bu aldatmaca oyunu yalnız kızlarda değil erkeklerde de oynarlar.

C. Köyünde Kaya Kanmazın iki oğlu vardı. Büyüğü gurbette çalışıyordu. «Eyi para kazanıyor» diye söyleniyordu köylü arasında. Arada bir gelip yine işine dönüyordu. Evlenmeye bir türlü yanaşmıyordu. Kayanın karısı öldü. Evde iş görecek kadın kalmamıştı. Küçük oğlu da evlenme çağına ayak basmıştı. Evlendirebilirdi.

«Allahın emri, Peygamberin kavli ile» komşu kızına dünürcü gönderdi, kızı aldı. İki ay sonra da düğün hazırlıklarına girişti.

Kızın babası, eniştemiz dönmedi, gelsin, ondan sonra, deyince oyun ortaya çıktı! İşler karıştı!..

Kaya, kızı küçük oğluna istemiş olduğunu baştan söylemiş olsaydı babası vermiyecekti. Nasıl olsa büyük dururken küçük de evlendirilemezdi!.

Ama şimdi bir sürü başlık ödenmiş, masrafa girilmişti. Küçük oğlanın da bir şerefi vardı. Bu işten caymak demek doğrudan doğruya ölümü göze almak demekti. Yüz de yüz işin içinde kan vardı.

Konu - komşu:

— Ayıptır, dediler, ikisi de bir babanın belinden, bir tarlanın ununden.. Bir elmanın kesiği!..

Kaya sözünü yürüttü, düğün dernek yapıldı.

(Devamı var)

FİLİPİNLER'DE AMERİKAN EMPERYALİZMİ

Filipinli aydınların, gençliğin ve millî sanayicinin giriştikleri bağımsızlık mücadelesi

İkinci bir bağımsızlık savaşı Türkiye'de de artık başlamıştır. Türkiye bu mücadelede yalnız değildir. Dünyanın çeşitli köşelerinde mazlum milletler, sözde kalan politik bağımsızlıktan sonra, gerçek bağımsızlığa ulaşmak için, ayni emperyalist kuvvetlere karşı mücadele vermektedirler. Türk milliyetçileri, bu mücadeleleri yakından izlemeli ve onlardan gereken dersleri almasını bilmelidirler.

Bu ülkelerden biri Filipin'dir. Filipin, 1946'da sözde bir bağımsızlığa kavuşmakla beraber, 1898 yılından beri Amerikan egemenliği altındadır. Millî bağımsızlık savaşımız sırasında, kurtuluşu Amerikan mandasında gören Halide Edip ve benzerleri, Atatürk'e bu fikri kabul ettirebilmek için Amerikan yönetiminde Filipin'in bir cennet olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu Amerikan cennetini yakından tanımakta fayda vardır.

SÖMÜRGE DÖNEMİ

Filipin, 1896'da İspanyol egemenliğine karşı giriştiği mücadele ile Asya'da ilk antikolonyal burjuva demokratik devrim örneğini vermişti. Burjuva demokratik devrimin amacı, siyasî bağımsızlık, feodal tarım sisteminin tasfiyesi ve millî bir ticaret ve sanayiin geliştirilmesi idi. Eğer İspanyol egemenliğinin yerini hemen Amerikan egemenliği almasaydı, burjuva demokratik devrim sayesinde, Filipin kapitalist yoldan sanayileşebilir ve derebeylik düzenini tasfiye ederek tarımı modernleştirebilirdi. Amerikan emperyalizmi, burjuva devrimi daha doğuşunda boğdu. Filipin'e yerleşen Amerikalılar, millî sanayi isteyenlere karşı, emperyalistlerin tabiî müttefiki olan ortaçağ derebeyleri, Amerikaya tarım ham maddesi ihraç eden kompradorlar, şeker kralları ve büyük çapta tütün, hindistan cevizi ve abaka üreticileriyle birleştiler ve memleketi onların aracılığı ile yönettiler. Filipin böylece Amerikan sömürgesi haline geldi ve sanayileşmesi önlenerek, geriliğe mahkûm edildi. Sömürge döneminde, Amerika Filipin'de 250 milyon dolar yatırmıştır. Fakat bu para, sanayie değil, kamu hizmetlerine, madenlere, bankacılığa, ihracat - ithalât faaliyetlerine gitmiştir. Bütün bunlar, ham madde satıcısı, mamûl madde alıcısı bir ülkede, sömürgecinin yapmak zorunda olduğu yatırımlardır. Bu sömürge sistemi, Amerika'nın 1909'da empoze ettiği serbest mübadele rejimiyle tamamlanmıştır. Bu rejime göre, Filipinlerden gelen belli miktarda ham madde Amerika'ya gümrüksüz girecekti, buna karşılık Filipin pazarı Amerikan sanayi mamullerine hudutsuz olarak açılacaktı. Bu sömürge ilişkilerinin, millî bir sanayinin gelişmesini engellediği ve iç ve dış ticareti yabancıların eline teslim ettiği aşikârdır.

Sömürgeciliğe karşı, topraksız köylüler, işçiler ve zayıf da olsa millî burjuvazi mücadele vermişlerdir. İkinci Dünya Harbinden önce Filipinlerde çeşitli köylü ayaklanmaları olmuştur. Millî burjuvazi, serbest mübadele sistemini değiştirmeye yönelmiştir. 1930'ların Büyük Dünya Buhranı üzerine, Amerikanın Filipin'den gelen şeker, nebatî yağ v.s. rekabetinden kurtulma isteği ve Japonyaya karşı verilen ortak savaş millî burjuvazinin mücadelesini kolaylaştırmış ve İkinci Dünya Harbinin hemen sonunda, Amerikan Kongresi bir kanunla Filipin'e bağımsızlık tanımış ve serbest mübadele rejimini kaldırmıştır. Filipin'deki şirketlerin sermayesinin yüzde 60'ının yerli olması kabul edilmiştir.

YENİ SÖMÜRGECİ BAĞIMSIZLIK

Ne varki millî burjuvaziyi tatmin eden bu dönem çok kısa sürmüştür. Filipin, bütün Güney Doğu Asya'ya hâkim bir askerî üs olarak Amerika için hayatî önem taşımaktaydı. Ayrıca zengin ham madde kaynakları vardı ve 30 milyon nüfusu ile iyi bir pazardı. Bu sebeple Amerika, biçimsel bir bağımsızlık tanımakla beraber, eski sömürge ilişkilerini daha kuvvetli olarak yürütmek için harekete geçmiştir: Amerikan parası ve açık desteği ile Liberal Parti kurulmuştur. Bu parti, Amerikan askerî kuvvetlerinin huzurunda, bol Amerikan parasıyla yapılan ilk seçimleri kazanmıştır. Bu partiyle, Amerikaya bağlı, fakat işgal sırasında Japonya ile işbirliği yapan büyük şeker ve hindistan cevizi üreticileri ile toprak ağaları iktidara gelmişlerdir. Liberal Partinin ilk işi, Amerikan emperyalizminin askerî ve ekonomik isteklerini yerine getirmek olmuştur:

1 — Bir ticaret anlaşmasıyla, 1947 yılına kadar serbest mübadele rejimi yeniden kurulmuştur.

2 — Bir «parite» anlaşmasıyla, ekonomik alanda Amerikalılara Filipinlilerle eşit hak tanınmıştır. Şirketlerin yüzde 60 sermayesinin Filipinlilere ait olması hükmü kaldırılmıştır.

3 — Askerî üsler anlaşmasıyla, 23 adet geniş arazi, 99 yıl için Amerika'ya kiralanmıştır.

4 — Bir askerî yardım anlaşmasıyla, Filipin kuvvetlerinin teçhizat ve eğitimi Amerika'ya verilmiş ve Ordu, bir «Amerikan askerî müşavir grubu»nun kontroluna bırakılmıştır.

Bu anlaşmalarla bağımsızlık boş bir lâf haline gelmiş ve Filipin sömürgeleştirilmiştir. Anlaşmalar, parlâmentoda büyük bir mukavemetle karşılaşmıştır. Seçimlerde, Liberal Parti ilk sırayı almakla beraber, bağımsızlıktan yana partiler de önemli başarı elde etmişlerdi.

Japonya'ya karşı savaşta (1942—1945) köylülere dayanan bir halk ordusu teşkil ederek komünistler, önemli bir rol oynamışlardı. Harpten sonra askerî kuvvetlerini dağıtan komünistler, bazı milliyetçi burjuva unsurlarla birlikte «Demokratik İttifak» etiketi altında seçimlere katılmıştı. Amerikancı Liberal Partiye karşı ılımlı Milliyetçi Parti ile bir blok teşkil etmişti. Bu yüzden Liberal Parti, başta gelmekle beraber, Parlâmentoda askerî ve ekonomik anlaşmaları geçirecek çoğunluktan yoksun kalmıştı. Anlaşmaları mutlaka kabul ettirmek isteyen Amerika, Liberal Partiden kukla Cumhurbaşkanı Roxas'ın eli ile, Milliyetçi Partiye mensup bazı milletvekilleriyle Demokratik İttifak'ın bütün temsilcilerini Anayasayı çiğneyerek, Parlâmentodan ihraç ettirmiştir! Bu sayede ve tek oy farkı ile, anlaşmalar, Filipin parlâmentosundan geçmiştir. Daha sonra Antiemperyalist güçlerin insafsızca tasfiyesine girişilmiştir.

Japon işgaline karşı savaşan komünist önderliğindeki Huk Hareketi, köylerde yeniden baş göstermiştir. Fakat Komünist Parti yöneticileri, kendiliğinden patlak veren Huk Hareketini sürdürmek hususunda mütereddittirler. Liberal Partiden yeni Başkan Quirino ile anlaşma yollarını aramışlardır. Quirino, Amerika'dan daha fazla askerî yardım isteyerek Huk Hareketini ezmeye yönelmiştir. Ama bu arada serbest mübadele rejiminin de etkisiyle, ekonomik durum son derece bozulmuş ve Quirino 1949 seçimlerini ancak hile ve terörle kazanabilmiştir. Komünist Partisi 1950 yılı başında, ihtilâlci bir durumun varlığına hükmederek, halkı genel silâhlı ayaklanmaya çağırmıştır.

Silâhlı hareket, Amerikan müdahalesinin artması sonucunu vermiştir. Askerî, ekonomik ve politik alanlarda Amerikan misyonları acele Filipin'e gönderilmiştir. Amerika, berbat ekonomik durumu düzeltmek için, geçici de olsa serbest mübadele rejiminden vazgeçmiş, ithalât ve kambiyo kontrolu yoluna gidilmiştir. 1950 Ekonomik Yardım Anlaşmasıyla (Quirino - Foster Anlaşması), resmî dairelerde Amerikan müşavirlerinin bulundurulması hükmü konulmuş, Amerikan askerî müşavirlerinin sayısı büyük ölçüde arttırılmış ve CIA nezaretinde bir millî emniyet servisi kurulmuştur.

Amerikalılar iyice yıpranan Liberal Partiden desteklerini çekerek, Milliyetçi Partiyi taze kuvvet olarak iş başına getirmeyi unutmamışlardır. Başlarında güvendikleri adamlar olduğu müddetçe, Amerika için ideal, iki partinin sıra ile yer değiştirmesi, böylece ümitleri iki parti arasında mekik dokuyan halk kütlelerinin avutulabilmesidir. Amerika, birçok ülkede bu oyuna başvurmaktadır.

Bu değişikliklerden sonra Huk Hareketinin temizlenmesine gidilmiş ve 1950 - 1956 döneminde hareket tam yenilgiye uğratılmış, Komünist Parti kadroları tamamen yok edilmiştir. Fakat antiemperyalist mücadele son bulmuş değildir. Mücadele millî burjuvazinin kuvvetlenmesiyle, yeni bir güç kazanmıştır.

MİLLÎ BURJUVAZİ YENİ SÖMÜRGECİLİĞE KARŞI

Ekonomik iflâstan kurtulmak için 1950'de zorunlu olarak alınan himaye tedbirleri ve Huk'lara karşı girişilen askerî hareketin millî burjuvazinin pazarlık gücünü arttırması, 1950 - 1960 döneminde sanayileşmeye hız vermiştir. 1954'de bir Sanayiciler Odası kurulmuş ve bu teşekkül, millî sanayi dâvasının şampiyonluğunu yapmış ve Amerikan hegemonyasından kurtulma yolunda çaba göstermiştir.

Emperyalizm, iç savaş dolayısiyle, tavizkâr davranmış ve burjuvazinin bu ilerici unsurlarını, millî kurtuluş hareketini desteklemekten vazgeçirmeye çalışmıştır. «Olumlu milliyetçilik»in Amerika ile ortaklık olduğu propagandası işlenmiştir. Fakat Milliyetçi Partinin Senatör Recto liderliğindeki bir kanadı, millî sanayi ile bağlar kurmuştur. 1957 yılında Milliyetçi Partiden Carlos Garcia'nın işbaşına gelmesiyle, sanayiciler duruma hâkim olmuş ve hükûmet, sanayicilerin «Önce Filipin» sloganını benimsemiştir.

Ne var ki Amerika, bu millî sanayileşme hareketinin karşısına dikilmekte gecikmemiş, 1961 seçimlerinde, Liberal Partinin Macapagal başkanlığında işbaşına gelmesini sağlamıştır. Liberal Hükûmet, ilk iş olarak ekonomik kontrollara son ver-

Amerikalı diplomat Acheson ve Filipinli siyasetçi Romulos

miş, millî sanayii koruma yolunda en ufak tedbir almadan kapıları Amerikan sermayesine açmıştır. «Parite» hakları ile, millî sanayii himaye eden mevzuatı kaldırma yoluna gidilmiştir. Bu durumdan faydalanan Amerikan sermayesi yerli teşebbüslerle tatlı ortaklıklar kurmuş, daha çok büyük kapitalist tarım işletmeleriyle ilgilenerek, memleketin gelişmesini tarıma kaydırmıştır.

Birkaç yıl içinde Filipin'deki Amerikan özel sermayesi iki kata çıkmış, montaj tesisleri kurulmuş ve yerli sanayi üzerinde Amerikan kontrolu artmıştır. Sanayinin kontrolu için baş vurulan usullerden biri, yerli sanayicilerin Amerikan bröverlerini satın alma zorunluğunda bırakılmasıdır.

Emperyalist çevrelerin Filipin kalkınmasını açıkça önleme çabaları, millî burjuvazinin Amerikan yeni sömürgeciliğine karşı dikilmesine yol açmıştır. Millî burjuvazi, «parite» ve ticaret anlaşmalarının kaldırılmasını istemektedir. Ama artık görülmüştür ki, mesele bundan ibaret değildir. Emperyalist ülke ile olan askerî anlaşmalar da dahil bütün ilişkilerin gözden geçirilmesi gereklidir.

Emperyalizmin 1961 taarruzu ile sanayileşmenin duraklaması, işsizliği arttırmış ve anti emperyalist sendikacılık hareketini geliştirmiş ve bu sendikalar 1963'de İşçi Partisini kurmuşlardır. İşçi Partisi, ülkenin sanayileşmesi, toprak reformu, demokratik hak ve özgürlüklerin genişletilmesi, Amerikan askerî üslerinin kaldırılması ve Amerika ile imzalanmış eşit olmıyan anlaşmaların feshi talepleriyle ortaya çıkmıştır.

Antiemperyalist mücadelede en aktif unsur, 1964'de kurulan «Milliyetçi Gençlik Hareketi»dir. Bu teşekkül, mücadeleci bir talebe hareketini, işçi ve köylü gençlikle birleştirmiştir. Gençlik Hareketi, 1964 Ağustosunda, bir seri antiemperyalist nümayişi başlatmıştır. Bu nümayişlerde Filipin'deki Amerikan askerî üslerinin Vietnam bombardımanlarında kullanılması ve üslerdeki Amerikan askerlerinin birçok Filipinliyi katletmesi protesto edilmiştir. Nümayişler gelişme göstermektedir. Nümayişçiler ekonomik ve askerî anlaşmaların feshini, «Askerî Müşavirler Grubu», «Barış Gönüllüleri», «Amerikan Haberler Servisi» gibi emperyalist ajansların kapı dışarı edilmesini istemektedirler. 25 Ocak 1965'de bu taleplerle, Amerikan Büyükelçiliği önünde 15 bin işçi, talebe ve milliyetçi iş adamı protesto yürüyüşü yapmışlardır.

Öyle görünür ki, bu mücadeleden antiemperyalist bir cephe doğacaktır.

1965 Başkanlık Seçimleri, bir yenilik getirmiş değildir. Seçimleri kazanan Milliyetçi Partiden Marcos, rakibi Liberal gibi, Amerikan çevrelerinin adamıdır. Nitekim bu iki partiye karşı duyulan hoşnutsuzluğun sonucu, Katolik Kilisesi, «üçüncü kuvvet» olarak kendi partisini, Filipin İlericiler Partisi adıyla kurma kararı almıştır.

İşçi hareketinin dinamik kanadına dayanan İşçi Partisi, henüz çok sınırlı imkânlara sahip ufak bir partidir. Zaman zaman Milliyetçi Partiyi ele geçirmeye çalışan millî burjuvazi ise, bu çabasında başarı sağlayabilmiş değildir. Millî burjuvazi, yeni bir parti kurma ihtiyacını duyacaktır. İhtilâllere karışan köylü hareketleri ise, halen kanunî yoldan sesini duyurma imkânından yoksundur.

Filipin milliyetçileri şimdi, emperyalizme karşı çıkan işçi, köylü, aydın ve millî burjuvaziyi tek bir politik güç olarak birleştirmeye çalışmaktadırlar.

İNGİLTERE MEKTUBU

AMERİKALILARDA EMPERYALİST DÜŞÜNCELER

Oktay Ekşi

EFENDİLER EFENDİ, KOLELER KÖLE KALMALI

Dünya yüzündeki 200 milyon Amerikalıdan sadece biri olan Mr. Lewis Harden, İngilizlere hayli içerlemiş olmalıydı. The Times gazetesinin Ağustos ayı nüshalarından birinde yayınlanan mektubu, Mr. Harden'in duygularını açıktan açığa ortaya koyuyordu:

«Bunca zamandır, İnigiliz gazetelerinin, memleketimin Vietnam'da kuvvet kullanması hakkındaki tenkitlerini sesimi çıkarmadan okuyordum, ama artık sabrım kalmadı. İkinci Dünya harbinden sonra Büyük Britanya'nın, alçakça bir takım oyunlarla dünya sahnesinden çekilmesi, bir takım «millet üstü» (Supranational) Liberalleri sevindirmiş olabilir ama, aslında birçok milyonları da korkuya boğmuştur. Komünist İmparatorluk dünyanın yarısına yayılıp, dünya nüfusunun üçte birini kendi esiri haline getirince, İngiltere'nin ne kadar geniş bir sahayı terkettiği ve savaşmak üzere bizim başımıza ne kadar aşağılık bir harbi belâ ettiği anlaşıldı.

Benim Milletim, Britanya halkına ve özellikle o'nun büyük bir İmparatorluk halindeki varlığına hayranlıkla bakmıştır (Oysa şimdi) Britanyanın, Afrikadan ve başka yerlerden çekilmesinin meydana getireceği karışıklılığı gene benim milletim bertaraf etmek zorundadır. Bir zamanlar Londra'dan gönderilen emirlerle yönetilen Gana'ya yahut Kıbrıs'a bağımsızlık verilmesi elbette büyük bir başarı değildir. Britanyanın çekilişinden sonra Pakistan ve Hindistan'da sulh hâlâ sağlanamadı. Britanya İmparatorluğunun dağılması çare değil, olsa olsa zebanilere daha çok malzeme hazırladı. Bu yüzden, İngiltere o soğuk, yanlız ve tek adadan ibaret kabuğuna çekilirken, komünistlerle dişdişe tırnak tırnağa saveşmak sorumluluğunu yüklenen biz Amerikalıları kınamaya kalkışmayı doğrusu anlamıyorum. İngiliz Avam Kamarasında hiç kimse yok mu, şöyle Britanya bayrağını kavrayıp İmparatorluğu tekrar kurmak üzere ortaya atılacak?» (1)

Görüldüğü gibi mektupta başlıca şu dayanak noktaları ve iddialar var idi:

1 — Amerika Birleşik Devletleri, dünya düzeninin korunması için İngiliz İmparatorluğunun bıraktığı boşluğu doldurmaktadır.

2 — Bizim Komünistlerle yaptığımız savaşa katılmamakla kalmıyor, bir de bizi kınıyorsunuz. Hiç değilse sesinizi kesin!

3 — Siz (İngilizler) çekilirken oraya buraya bağımsığlık verdiniz de bu sanki dünyanın hayrına mı oldu? Kıbrıs'ın, Gana'nın bağımsızlık sahibi olacak yetenekleri mi vardı?

4 — Biz (Amerikalılar) sizin İmparatorluk devrinizin özlemi içindeyiz.

Mektup altındaki adresten anlaşıldığına göre Mr. Harden, Washington'a yakın GEORGETOWN Universitesine mensuptur. Kısaca çevrede pek çoğunu görmeye alışkın olduğumuz çikletli Amerikalılardan daha çok kültür sahibi olduğuna inanabiliriz. Sadece Mr. Harden'in sözlerine bakıp bir genelleme yapmak, «Amerikalıların hepsinde üstünlük kompleksi var» demek katiyyen doğru olamaz. Bu sonuca ulaşmak için daha başka Amerikalıların sözlerini de süzgeçten geçirmek zorunluğu vardır.

AMERİKALI GAZETECİ, BAĞIMSIZLIK SAVAŞLARINA KARŞI YIZ DİYOR.

Bu aralık ayının başında Batı aleminin hemen bütün ciddî Batı agzetelerinde Sovyet Başbakanı Mr. Kosygin ile yapılmış bir mülâkat yayınlandı. Başbakanla konuşan, yine dünyanın en muteber gazetelerinden New York Times'in Yazı İşleri Müdürlerinden Mr. James Reston idi. Türkiye'deki gazetelere yüzde kaçının intikal ettiğini bilemediğimiz bu görüşmede (2) dikkate değer fikirler savunuluyordu: Bakınız birkaç parçayı birlikte okuyalım:

«RESTON: ...Ben buraya (Moskova'ya) geçen defa geldiğimde siz «barış içinde birlikte yaşamak» tan bahsediyordunuz. Bununla birlikte de «Millî Kurtuluş» için harbetmenin hak olduğunu ileri sürüyordunuz. «Dünya Harbi» yahut «Devletler arasında birlikte yaşamak» fikri ile bu harbi» reddedişinizde mutabıkız ama doğrusu, «Milletlerin Kurtuluş için harbetmesini» desteklemeniz bizi gerçekten şaşkına çevirdi.

Söyler misiniz? «Barış içinde «milletlerin kurtuluş için savaşmalarını haklı bulan» düşünceyi nasıl bağdaştırabilirsiniz?

KOSYGİN: Biz, «Milletlerin kurtuluş savaşlarını» âdil bir savaş telâki ediyoruz. Bu savaşlar, emperyalist kuvvetler onları baskı altında tutmaya çalıştığı sürece mevcut olacak... Köle ile efendisi arasında bir «barış içinde birlikte yaşama» düşüncesi bahis konusu olamaz.»...

RESTON: Bu sözler, sizin görüş tarzınızı aksettiriyor. Bizimki tamamiyle başka. Bize göre, siyasî bir sonuç elde etmek için, kuvvete hiçbir zaman başvurmamalı. Biz, her türlü savaşı bertaraf etmek istiyoruz. Dünya harbi, bölgesel yahut Millî Kurtuluş harpleri. Ve harp yerine, sulh içinde çözüm sağlıyacak bir vasıta istiyoruz.»

Böylece Amerika'nın muteber gazetecilerinden Mr. James Reston da, iki noktayı açıkça ifade etmiş oluyordu:

1 — Amerika Birleşik Devletleri, dünyada hiçbir dırıltı çıksın istemiyordu. Kurtuluş harbi v.s. ile huzursuzluk çıkarmak doğru değildi. Üstün kuvvetler (A.B.D. yahut Rusya gibi) üstünlüklerini korumalı, küçük devletleri gerekince hizava getirmeli, yani efendiler efendi kalmalı, esirler (yahut ezilenler) seslerini çıkarmamalıydı.

2 — Gerçi ezilenlerin de bazan şikâyet edebileceklerini gözden uzak tutmamalıyız. Bir millet bağımsızlık mı istiyor, (tabiî yine büyük devletlerin söz geçirebileceği, küçüklerin aksesuvar hizmeti göreceği) bir teşekkül vücuda getirebilirler, konu burada incelenir ve karara bağlanabilir idi. Ne var ki bu sulhsever düşünce, büyük devletlerin hiç haksızlık etmiyeceği, âdil kararlar verilmesinin her zaman mümkün olacağı ve uygulanacağı gibi, günümüzün gerçeklerinden habersiz bir kanaate dayanıyordu. Uluslararası teşekküllerin ne kadar haksız kararlar verebildiklerinin en açık örneği, Komünist Çin'in, Amerikâ Birleşik Devletlerinin inadı yüzünden - kuruluşundanberi 16 sene geçmiş olmasına rağmen - Birleşmiş Milletlere üye olarak kabulünün reddi, olmalıdır.

Gana'ya bağımsızlık tanınmasını kınayan Mr. Harden ile, milletlerin bağımsızlık savaşına karşı duran Mr. Reston arasında bir zihniyet birliği mevcut değil midir?

Herhalde, Amerika Birleşik Devletlerinde bugün hâkim olan zihniyeti iyice tanımak için, iki kişinin sözleriyle yetinmek de doğru değidir. Hiç değilse A.B.D.nin sorumlu devlet adamlarının sözlerini de ele almak uygun olur.

Bir sonraki yazımızda da Türkiye'nin Kıbrıs'a asker göndermesine engel olan Amerika'lı devlet adamı Mr. Ball'ın, A.B.D.'nin Birleşmiş Milletlerdeki Başdelegesi Mr. Stevenson'un ve tabiî Başkan Johnson'un sözlerine de eğilmeliyiz.

GELECEK YAZI :
Üstünlük Kompleksi

(1) The Times (14 Ağustos 1965)
(2) The Times (8 Aralık 1965)

YÖN'ün NOTU: James Reston, Washington'un görüşlerini yansıtan bir gazetecidir.

Tonguç Işığı

Fakir Baykurt

Balıkesir'in Gömeç bucağındaki ilkokula, 27 Mayıs'tan ve Hakkı Tonguç'un ölümünden sonra «Tonguç Okulu» adı verilmişti. O zaman Balıkesir İl Genel Meclisinin üyeleri, Tonguç'un değerli hizmetlerini anlayacak insanlarmış. Aradan üç dört yıl geçti, aynı meclisin bugünkü AP'li çoğunluğu, kapıdaki levhayı indirdi, yerine hiç hücum çekmeyecek, demogojik bir levha astı. Bu sayın üyeler ve onların bağlı olduğu parti için yapılacak dünya kadar iş varken, kalkıp bir okul adını değiştirmenin gereği neydi? Kim istiyordu onlardan böyle bir eylemi? Yoktu bir gereği. Yoktu bir isteyen. Ama yüz ağartacak başka bir iş başaramıyorlardı. Şanlarına yaraşır bir eser dikemiyorlardı. Onun için yapılmışlara, dikilmişlere saldırıyorlar, levhaları kaldırıp indiriyorlardı. «Esersizlik» zayıf insanlar için derin bir eksikliktir. Eski büyük Türkler demişler ki, «İnsan ölür eseri kalır, eşek ölür semeri kalır.» Hakkı Tonguç, halkın en bitkin, devletin en güçsüz döneminde, eli kolu sıvayıp halkın yaratıcı gücünü harekete geçirerek 21 tane Köy Enstitüsünün kurulması işine başkanlık etmişti. İnönü'lü, Yücel'li bir ekiple, binlerce köye ak sıvalı, kırmızı kiremitli, yeni okullar açmış, kara cahilliğin geniş çölünde şahin kavaklı bahçeler yeşertmişti. Köy çocukları Köy Enstitülerinde okuyup bilenip, hiçbir dönemde öğretmen barınmamış köylerin öpöz komşusu, öğretmeni, önderi oluyorlardı.

Tonguç'tan sonra gelenler, yan yatıp çamura battılar, ömürleri boyunca esersizliğin verdiği aşağılık duygusuyla, herhangi bir Akdenizliye hiç yakışmıyacak vandallıkla Köy Enstitülerine saldırdılar. Onun metodlarını, ilkelerini bozdular. Köy okullarını da 18—20 yıllık bir ihmalle, suyu çekilmiş değirmene benzetip söndürdüler. Bugün eğitimin «millî»sini arayanların peşine ya da içine düştüğü eğitim, «vekil» «muvakkat» «yedek» öğretmenli, kaçıp kaytarmalı, barakalı, Amerikan uzmanlı ve «millî» olmaktan çok, tam «Amerikan» markalı garip bir eğitimdir. Bu garip eğitimin üstüne getirip Tonguç ışığını tuttun mu, bu tablonun zavallı yaratıcıları, gecelerin yarasaları gibi perişan oluyorlar. Ve fırsatını buldular mı, bir öfke, bir hışım; değer olan, eser olan ne varsa, saldırıyorlar, kırıp yıkıyorlar.

Hakkı Tonguç, bu halk için çalışmış, onun aydınlatılması için yoklardan, yoksulluklardan gümrah bir ışık topu yaratmıştı. Kitaplıklarımızın en özlü ciltlerini meydana getiren kitaplarından, kurduğu enstitülerden, yaptırdığı ve çoğunun taşıyla örüldüğü, harcıyla karıldığı köy okullarından, geliştirdiği Türk markalı «iş eğitimi» yönteminden başka; yeni tipte onbinlerce öğretmen yetiştirmiştir. Bu değişik, diri ve «millî» öğretmen tipinin üstünden, tarihlere yazılacak kadar acı, 18-20 yıllık kara bir silindir geçmiş, ama silinen silinmiş, kalan sağlar yine halkın olmuştur. O diri öğretmen tipinden sadece bir tane bile kalsa, bu halk belki yarın, belki yarından da yakın bir sıra ve sürede, bu bir «tane»yi alıp üretecek, Tonguç ışığını bütün köylerde, dağlarda bayırlarda parlatacaktır. Soğuk ve karanlık köy odalarını aydınlatan beş numara lâmbanın fitilindeki «millî petrol» gibi, bu öğretmen tipi de Türk halkının kurtuluşuna giden yolu açacak, ışıklandıracaktır.

Öğretmen çevreleri, böyle çirkin bir oyunla Gömeç bucağındaki okulun adı değiştirilince, üzüntülerini anlatan bildiriler yayınladılar. Ben biliyorum ki anlatılmayan, içte kalan, ve giderek çelik gibi bir hınca dönüşen üzüntünün ölçüsü daha büyüktür. Fakat: İnsan, bunlara bakıp gamlanmaz! Tonguç adı, bir okulun kapısından indirilmekle silinecek adlardan değildir. Bu dönem halkın sözü geçtiği bir dönem olsaydı, bu ad, köylerin kasabaların adı olacaktı şimdi. Karanlığın yarasa kuşları kalkıp bu köylerin kasabaların adlarını da değiştirmek isteyeceklerdi. İstesinler... Tonguç adı, derinlere, çok derinlere kazılmıştır. Onun yetiştirdiği öğretmenler, en aziz varlıklarına, onun adını vermişlerdir. Bugün hiç kimse kadir kıymet bilmese, yarın biri çıkıp soracaktır: «Yahu bu ülkede neden bazı çocukların adı Tonguç?» Ve buna gelinceye kadar, bir daha belirteyim, Hakkı Tonguç ölmüştür, ardında eseri kalmıştır. Ama Gömeç okulundan onun adını kaldıranlar öldüğü zaman neleri kalacaktır?

BEN ÖLÜM OLDUM! DÜNYALARI TİTRETİYORUM!

Aktör Erol Keskin
«Becerebilseydik her çeşit silâhı yapardık»

HERKES
DÜŞÜNCE VE İNANÇ
ÖZGÜRLÜĞÜNE
SAHİPTİR
DÜŞÜNCE VE İNANÇINI
SÖZ, YAZI VEYA
BAŞKA YOLLARLA
AÇIKLAMAK VE YAYMAK
HERKESİN HAKKIDIR

tüm demokratik anayasalardan

TEPEBAŞINDA

OPPENHEİMER OLAYI

Memet Fuat

BELGESEL OYUN

«Tiyatro için açılmış yeni bir yol diyelim, daha iyi. Hem niçin tiyatro gazetelerin, kitapların ve televizyonun bol bol kullandığı araçlardan uzun bir süre daha yoksun kalsın? Niçin tiyatro, kişilerini —bu kişiler daha yaşıyorsa bile— günlük olaylardan almasın?»

«Oppenheimer Dosyası»nı sahneye koyduğu günlerde Maurice Tillier'in sorularına cevap verirken, ünlü Fransız tiyatro adamı Jean Vilar böyle diyordu. Heiner Kipphardt'ın oyununu yeterince belgesel bulmadığı için yeni bir metin hazırladığını söylüyordu.

«Dünyanın belli başlı tiyatrolarına birer mektup göndermişti Oppenheimer. Mektupta, Heinar Kipphardt'ın daha önce sahneye konan sanatlaştırılmış oyununu kınadığını bildiriyordu. Bu karşı çıkışına *aldırmamak bana* vicdan azabı çektirirdi. Sonra, hakikat her şeyden önce gelmelidir. İşimi bitirdiğimde metni ona gönderdim. Dâvasında söylenmemiş bir tek sözcük yoktu içinde. O da hiçbirini değiştirmedi. Yoo, bir tanesini, evet, çeviride asıl anlamı vermemesi yüzünden bir tek sözcüğü değiştirdi.»

Tepebaşı'nda Heinar Kipphardt'ın oyununu seyrederken hep Jean Vilar'ın bu sözleri dönüyordu kafamda. Oppenheimer niçin «dünyanın belli başlı tiyatrolarına birer mektup» gönderecek kadar karşı çıkmıştı bu oyuna? Sonra Beklan Algan niçin Jean Vilar'ın değil de, Heinar Kipphardt'ın metnini seçmişti?

«Yeni Dergi»nin Şubat 1965 sayısında çıkan Dominique Jamet'nin «Oppenheimer Olayı» başlıklı yazısında ünlü bilginin şu sözleri var:

«Kipphardt bana söylemediğim ve inanmadığım şeyleri söyletiyor. Eylül ayında Cenevre'de Cenevre Buluşmaları Konferansı sırasında bile, sonuçlarını artık bildiğime göre, savaş sırasındaki çalışmalarımı yine yapıp yapmayacağımı sordular. Atom silâhlarının hazırlanmasına sorumlu şekilde katılmamdan söz ediyorlardı. Evet, diye cevap verdim. O *zaman sinirli bir ses:* Hiroşima'ya rağmen mi? diye sorunca, Evet'imi tekrarladım.»

Dominique Jamet bu sözlerin altına şunları eklemiş:

«Kamu oyunda yaratılan Oppenheimer kişiliği bundan daha iyi ve daha kesin şekilde yok edilemez: Barış yararına savaştığı ve bombaya karşı çıktığı için haksız olarak mahkûm edilen büyük bilgin kişiliği.»

Oyunu seyrederken açıkça görülüyor: Heinar Kipphardt kamu oyunda yaratılan Oppenheimer kişiliğini, gerçekteki Oppenheimer'e üstün tutmuş; pişmanlık duyan, bilgisini yalnız insanlığın yararına kullanmaya, bir daha askerlerin görevini üstüne almamaya kararlı bilim adamını önermiş. Politikanın iğrençliğini yüzüne vurmakla kalmamış, *Oppenheimer* olayından yararlanarak kamu oyunun bilginlerden beklediği tutuma yönelmiş.

«Eğer bugün bilim adamı sesini duyuramıyorsa; bu, sesi olmadığındandır,» diyor Oppenheimer. Heinar Kipphardt ise bilim adamının sesi olabileceğine, olması gerektiğine inanıyor. Kamu oyunun bilim adamından sesini yükseltmesini beklediğini söylemek istiyor.

Bilim adamı —seçkin bir aydın oluşuyla— bireyci davranışlardan sorunların çözümünü beklemeyecek, *kişisel karşı* çıkışlarla böylesine karmaşık bir çağın, «kötülüklerin egemen olduğu» bir çağın iyiliklere çekilemeyeceğini görebilecek bir insandır; Don Kişotça karşı çıkışlarla çiğnenmeyi, işinden uzaklaştırılmayı, çiftçiliğe gönderilmeyi» göze alamayışı «gerçekçilik» diye açıklanabilir. O çalışmazsa bir yana itilecek, yerini bir başkası alacaktır. Bir Oppenheimer.in «Hayır» dediğine, bir Teller çıkıp «Evet» diyecektir. Gene de kamu oyu bekliyor o «Hayır» diyenleri, o bireyci çıkışları, o «Gerçekçiliğin» dışına düşüşleri, o Din Kişotlukları... Çünkü bütün büyük yangınların altında bireysel kıvılcımlar yatıyor... Çağdaş aydının, sayısı harcanışlarla, mutlu bir kıvılcıma doğru gidişini hızlandıran güçlü bir çağrı Heinar Kipphardt'ın Oppenheimer'i:

İnsanlığın yararına olmayan hiçbir bilimsel çalışmaya katılmayacağım...

Kipphart belki *«belgesel bir oyun»* diye sunulan eserinde Oppenheimer'a «söylemediği ve inanmadığı şeyler» söyletmekle bir haksızlığa düşüyor, ama kamu oyunda yaratılmış Oppenheimer'a ulaşmanın tek yolu da bu haksızlıktan geçiyor sanırım.

Bu bakımdan, Beklan Algan-ın Heiner Kipphardt'ın metnini seçmesi iyi olmuş. Ayrıca, «Türk Tiyatrosu» dergisinin başına konan «Oyunun Belgesel Niteliği Üzerine» başlıklı yazı da «haksızlık» sözünü bir yana itecek kadar aydınlık bilgiler vermekte:

«Oppenheimer Olayı doğrudan doğruya bir belgeler derlemesi değildir. Bir tiyatro oyunudur. Yazar, buna rağmen olaylara bağlı kalmayı bilmiştir.»

OPPENHEIMER

Robert Julius Oppenheimer Batıda benzerleri hayli çok olan bir aydın tipidir. Toplumsal sorunlara Amerika'da birçok orta tabaka aydınını sola çeken 1929 krizi sırasında ilgi duymaya başlamış, İspanya Savaşı günlerinde, *Komünist Partisi*'ne yazılmamışsa bile, komünistlere büyük yakınlık duymuş, yardım etmiş, bir «Fellow Traveler» olarak görülmüştür. Bu yakınlık Moskova Dâvaları'na kadar sürmüş, Stalin'in Hitler'le anlaşma imzalamasından sonra ise tam bir uzaklaşmaya dönüşmüştür. Batılı aydınlar arasında Stalin-Hitler anlaşması yüzünden komünizme güvenini yitirmiş, karşıt bir tutumu benimsemiş olanlar pek çoktur. Oppenheimer atom bombası üzerinde çalışmaya başladığı zaman, bütün benzeri aydınlarla birlikte komünizmin çok uzağındaydı. Savaşı sona erdireceğine inandığı bombayı, Almanlarla Japonların da aramakta oldukları atom bombasını, çevresindekileri de coşturan bir çalışma gücüyle yarattı. *Ama yarattığı bomba* Hiroşima'da kullanılışından kısa bir süre sonra insanlığın yüzyıllarca unutamayacağı bir yüz karası oluverdi; hele savaşın sonunu birkaç hafta öne almaktan başka bir işe yaramadığı da anlaşılınca, Oppenheimer'in düşünüşünde büyük bir değişme görülmedi. **Barışı kazanmak** amacını güden H bombası çalışmalarına katılmak istemedi.

Bundan sonrası Dominique Jamet'nin yazısında şöyle anlatılıyor:

«Birçok meslekdaşı A bombasının Japonya'ya atılmasına karşı koyarken, tarafsız gözlemciler önünde bir tanıtlama atışı ile birlikte Japonyaya ultimatom gönderilmesini önerirken, Oppenheimer işi sonuna kadar götürmekte direnmişti. Bununla *birlikte, zaferden sonra: Ben si*lâh fabrikatörü değilim, bilginim, diyerek istifa eden de gene aynı Oppenheimer'dir. Böylece kendi fildişi kulesine mi çekilecekti? Hayır, Truman'ın atomik sorunlar danışmanı görevine atanmayı, kendini hiç naza çekmeden kabul etti. Atomik Enerji Kurulu'nda yer aldı, Atomik Danışma Kurulu'na başkanlık etti. Savaş ertesinin dünyaya sunduğu Amerikan İmparatorluğunda yüksek aşamadaki üç dört bilginden biri oldu. Ama bu arada iyi niyetli de görünmüyordu. Çünkü gene o günlerde denetleme, silâhsızlanma tasarıları öneriyor. H bombası tasarısına karşı koyuyor. Bunun sonucunda çevresindekileri şüphelendiriyor ve özellikle 1949 da, Sovyetler ilk atom bombalarını patlattıkları zaman bu şüpheler artıyor. Zaferinin, anlaşmalarının ve hegemonyasının sağladığı barışı sürekli sanan Amerika, *Sovyetler'in Orta Av*rupa'ya el atması, atom tekelinin tekel olmaktan çıkması, Kore Savaşı'nın patlak vermesi ve Çan-Kay-Şek'in Formoza'ya sığınması sonucunda uykusundan uyanıyor. Birleşik Devletler, aldatılmış toplumların tepkisini gösteriyor: Bize ihanet edildi! Mac Carthy sahneye çıkıyor. Büyücü avı başlamıştır. Bu avın en ünlü kurbanlarından biri de, Charles Chaplin'in yanı sıra Oppenheimer olacaktır.»

Oppenheimer gerçi yargılanmadı, ama üç üyeli bir kurulun önünde sorguya çekilip güvenlik belgesi alabilecek bir yurttaş olmadığına karar verildi. Oppenheimer'in bir süre sonra 1963 yılında, Amerika'nın en büyük atom ödülü olan Enrice Fermi Ödülünü kazandığı, Cumhurbaşkanı Johnson'un onun adına bir tören düzenlediği düşünülürse, bu üç kişilik kurulun kararı demokrasi tarihine geçecek bir öneme ulaşır.

Heiner Kipphardt'ın oyununda yalnız bu sorgu ele alınıyor, üç kişilik kurulun önünde Oppenheimer'in sorguya çekilişi...

OYUN

Güç bir oyun «Oppenheimer Olayı». Bir mahkemede gibisiniz. Belli yerlerde oturan oyuncular; çoğu birbirinin benzeri olan, sayılı hareketler... Gene de baştan sona tükenmez bir ilgiyle, merakla seyrediliyor. Sahneye konuşundaki ustalık, denge özellikle övülmeye değer; düşüncelerin izlenmesine çok yardımı oluyor. Ayrıca, sahnenin ortası*na yerleştirilen döner koltuk*. Oppenheimer'in piposunu kullanışı, aşırı bir durgunluğa düşülmesini önlüyor. Sahnenin öne çıkarılmış olması, bir yerde salon ışıklarının yakılarak seyircilerin oyuna çekilmesi, belki küçük ama çok yerinde buluşlar. Beklan Algan'ın başarısı oyundaki bütün hareketin düşüncelerin gelişmesinde, soruların ortaya konmasında olduğunu sezerek seyirciyi bu harekete yönelten bir çaba göstermesinden geliyor.

Buna karşılık oyuncu seçiminde yanıldığı söylenebilir. Celâl Balkır böyle bir oyunda yararlanılacak bir oyuncu değil. Ne konuşması, ne de kendini taşıyışıyla oyuna uyabildi. Sonra Kâni Kıpçak... Gerçi Albay Pash'e giden bir görünüşü var, ama kendine özgü, kalıplaşmış konuşmasıyla insanı Tepebaşı'nın yirmi beş yıl öncesine çekiveriyor. Bir de Nüvit Özdoğru... Oyunun ikinci önemli rolünde... Ne yaptığını, niçin yaptığını bilen, düşünen bir oyuncudur Nüvit Özdoğru; ama ben bir türlü anlayamadım ne yapmak istediğini. Amerikalı bir avukatı oynuyor — inadına yerli bir havayla. Ses değiştiriyor, inceliyor, kalınlaşıyor, alçalıyor, yükseliyor — niçin? Belli değil. Erol Keskin'in ölçülülüğü karşısında büsbütün gevşeyen geniş bir oynayış tutturmuş. Öyle ki oyunu ikinci görüşünüzde ilk görüşünüzdeki Nüvit Özdoğru'dan bir şeyler eksiltmiş sanısına kapılıyorsunuz. Önceki oyundan kalma görüntüsüne çakışmıyor kafanızda.

Yerli hava dedim yukarda, bu öbür oyuncularda da var. Erol Keskin, Reşit Gürzap, bir de oyunları pek başarılı olmayan Erdoğan Gemicioğlu ile Doğan Bavli bir yana, ötekiler Amerikalı değiller. Oysa Amerikalı olmaları gerekli bu oyunda.

Bence, oyunun üç başarılı oyuncusu Erol Keskin, Reşit Gürzap, Hadi Hün idiler. İlk gece, başlarda Erol Keskin'in oyunu bana biraz köşeli, mekanik, oturmamış gibi gelmişti. Sonra ya o yumuşadı biraz, ya ben alıştım, bunun bir yorum olduğunu gördüm. Konuşması, hareketleri, tikleriyle tepeden tırnağa bildiği bir kişi yaratmış Erol Keskin. Sahnede göstermediği yanlarını da bilircesine inceliklerine inerek... Büyük bir oyuncu niteliğiyle... Yalnız bir şanssızlığı var: düşüncelerin çekiciliğine kapılan birçok seyirci*nin gözünden* kaçacak *sanırım* o incelikler.

Şimdilik bu kadar. Sakın gecikmeyin. Gideceğiniz ilk oyun «Oppenheimer Olayı» olsun.

TEKRAR
YAŞAYABİLSEYDİM
TENEKECİ
OLURDUM
Albert Einstein

Gene «Sosyalizm ve İslâmiyet» üzerine

E. Tüfekçi

1940 yılındaydı. Günlük gazeteler den birinde bir yazı serisi yayınlanıyordu. Yazar Amerikadan Uzak Doğu yoluyla Türkiye'ye gelmişti. Yolculuk izlenimlerini anlatıyordu. Yazıda kapitalist Amerikan toplumunun karanlık yanlarından «Konsesyonlar» Şanghay'ının *yoksulluk sahnelerinden* söz ediliyordu. Yazarın olaylara toplumcu açıdan baktığı anlaşılıyordu. Yazının Japonya bölümünde Japonların kendi ulusal kültür ve geleceklerinden ayrılmadan çağdaş uygarlığı nasıl benimsediklerinden söz ediliyordu. Yazara göre *Japonlar bir renteze ulaşmışlar* dı Japonyanın emperyalist politikası yerilmeliydi, ama, besbelli ki Japonlar çağdaş uygarlığa erişme işinde bizden çok daha başarılı olabilmişlerdi. O zamanlar Japonya Hitler Almanyasının ve Faşist İtalyanın müttefikiydi. Bizde de *yerli faşistlerden Japon mucizesinin* övgüsünü yapanlar eksik değildi.

Bu yazı üzerinde o günlerde bir aydın dostumla tartıştığımı hatırlıyorum. O, sözünü ettiğimiz sentezin övgüsünü yapmanın dolaylı olarak Japon emperyalizminin övgüsünü yapmak anlamına alınabileceğini ileri sürüyordu. Ona göre yazının bu bölümü, geri kalan bölümlerle çelişki halindeydı, Japonların kendi ulusal kültür ve geleceklerine bu ölçüde bağlılıkları da ulusal şovenizmin bir belirtisinden başka bir şey değildi. *Japonyayı her yüzü ile yermek* gerekti.

Ben bu görüşü paylaşmıyordum, Emperyalist Japonyanın saldıgan politikası başka şeydi, Japonların kendi kültürlerine bağlılıkları baş ka şey. Bence kendi ulusal değerlerine sırt çevirmek Batı taklitçiliği etmek gerçek devrimcilikle bağdaşmayan bir tutumdu.

Tartışma biraz kızışınca karşımdakine şu soruyu sordum: «Bugün Çin'de Yenan'da toplanan ihtilâlciler, ihtilâli Çin'ın tümüne yaydıkları zaman, Türkiye'nin 1920'lerde yapmış olduğu reformları yapacaklar mı? Örneğin Çinliler çıtalarla yemek yemeyı bırakıp çatal kaşığı mı alacaklardı?» Dostumun hiç şüphesi yoktu, öyle yapacaklardı. Önce uygar Batı'nın göreneklerini almak her devrimin gereğiydi. Çok yanılıyordu. Çinliler öyle yapmayacaklardı, tam tersine Çinliler kendi ulusal kültür ve geleneklerinde yeni düzene aykırı düşmeyen ne varsa ona sım sıkı sarılacaklardı ve devrimi temelde yapacaklardı. Yemek çıtalarını sterilize edip zarflara koyacaklar, ama atmıyacaklardı. Aydın dostumu 1920'ler ve 1930'lar Türkiyesinin ortamı şartlandırmıştı. Türkiye sosyalist devrimler çağında, bir millî burjuvazı yaratma sevdasına kapılmıştı. Temele dokunmadan üst yapı reformlarıyla feodal kalıntıların ortadan kaldırılabileceğini sanıyordu. Yaratılan burjuvanın er geç kompradorlaşacağını ve emperyalizmin gölgesinde feodal ağa ile ittifak kuracağını bilmiyordu. Söz konusu reformlar birçok bakımdan, dekadans çağına girmiş olan Batının taklitçiliği biçiminde belirmişti. Reformları yönetenler iyi niyetliydiler ama kendilerinin de itiraf ettikleri gibi «İktisat bilmiyorlardı». Aydın dostum sosyalizmi içtenlikle benimsiyordu ama derin bir çelişki içindeydi. Batı hayranlığı, Batı taklitçiliği biçiminde beliren bir kozmopolitizmi, gerçek devrimcilikle bağdaştırmaya çaba gösteriyordu.

Aradan çeyrek yüzyıl geçti. Şimdi ne düşünür bilmem. Yıllardır ne yüzünü gördüm, en bir satırını okudum. Bugünün ortamında söz konusu çelişkiyi giderdiğine ve tutarlı bir görüşü benimsediğine inanıyorum.

Ama bugünün ortamında da bu çelişkiye saplanmış olanlar ne yazık ki eksik değil, Sürmekte olan «Sosyalizm ve İslâmiyet» adlı kitap üstüne tartışma bu gerçeği açıkça ortaya koyuyor. YÖN dergisinin 7 Ocak 1966 tarihli sayısındaki Melih Cevdet Anday'ın yazısı gene bu konuyla ilgili En önemli ideolojik sorunumuz saydığım konu üzerinde dialoga giriştiğim zaman, elbettte, bizimkine karşıt görüşlerin de ileri sürülebileceğini biliyordum. Ve belli ve açık bir tutumu yansıtmak, böylelikle de konuyu açıklığa götürmeye yardım etmek şartıyla, karşı görüşlerin ortaya atılmasını olumlu karşılarım. Ama Anday'ın yazısında böyle belli ve açık tutumu boşuna aradım durdum. Anday'ın böyle temel bir konuda görüşünün bu kadar bulanık ve çelişkili olabileceğini düşünemezdim. Bizim için önemli olan YÖN okuyucuları. Sorun o kadar önemli ki tartışmayı, onlar için, sürdürmek bizim için artık bir görev.

Gelelim yazıya: Anday, Yunan peripatistlerinin metodunu tam olarak uygulamadığımızdan yakınıyor. Bir kere o metodu tastamam uygulamanın gereğine inanmıyoruz, ve öyle yapalım demedik. Yunanlı düşünürler bu konuyu *ele alsalardı, sadece «Doğu»* ya da «Batı» kavramları üzerinde (Çoğrafya bakımından anlamları) saatlerce dialoğu sürdürürlerdi. Bizim bunu yapmaya ne yerimiz var ne de vaktimiz, Ama tam eski biçiminde uygulanmasa bile, Soru-Karşılık metodu konuya açıklık *getirir* kanısıyla görüşümüzü de belli eden sorular sormayı yeğ saydık. Bir sürü lâf kalabalığı içinde sorulara açık bir karşılık alamamamız, tutuuğumuz bu yolun doğru olduğunu bize göstermiştir. Ve bu yolda direneceğiz.

Tekrar da olsa burada ilk sorumuzu yeniden sormamız gerekiyor; şöyle dedik:

«Batı denen şey, burjuva demokratik devrimini 18 nci ya da 19 ncu yüzyılda, yani demokratik devrimler çağında, yapmış olan, ortak ekonomik ve sosyal yapıları *bulunan ve gelişerek* bugünkü kimliklerine yani emperyalist kimliğe ulaşan ve dünyanın geri kalanını sömürerek, yoksulluk denizinde bir refah adası kurabilen, çoğunluğu Kuzey Atlantık kıyılarındakı uluslar topluluğu değil midır?» Böylece dialogo başlatmış *oluyorduk. Sorunun biçimi* zaten görüşümüzü yansıtıyordu ama daha da perçinlemek için bir de «Evet» karşılığını verdik. Anday sorunun konuyla ilişiğini anlamadığını söylüyor. Anlatalım: Burada amacımız sosyalizan batıcılığın çelişikili kozmopolit bir tutum olduğunu bu tutumun gerçek sosyalizme de, en derin anlamıyla ulusçuluğa da, devrimci enternasyonalizme de karşıt bir tutum olduğunu ispat etmektir. Onun için Batı denen şeyin ne olduğunu bilmemiz gerekmez mi?

Anday şöyle yazıyor: «Batı burjuva demokratik devrimini, burjuva demokratik devrimler çağında yapmışmış... (Öyledir, insanoğlu yazıyı da yazı çağında bulmuştur)...». Biz yukarıdaki sorunuzda «Yani demokratik devrimler çağında» sözcüklerinin altını özelikle çizdik. Çünkü sorunun can alıcı noktası buradadır. Türkiye burjuva demokratik devrimler çağında değil, Yirminci Yüzyılda yani sosyalist devrimler çağında bir millî burjuvazi yaratma sevdasına kapılmış ve bugünkü hallerle düşmüş bir ülkedir. Ve Anday da böyle bir ülkenin çocuğudur. Bu sözcüklerin oraya ne için konduğunu anlaması gerekirdi. Türkiye, örneğin Üçüncü Selim zamanında kapitalist gelişme yolunu tutmuş olsaydı, bu ülkenin yararına devrimci bir adım olurdu: ama Yirminci yüzyılın ikinci yarısında hâla kapitalist gelişmeyi savunanlar, Anday'ın da bileceği gibi, ya aldatılmış zavallılardır ya da kendi sınıf çıkarlarını Türkiyeden üstün tutar açıkgözlerdir. Yukarıdaki söylenenler «herkesin bildiği lâflar» olabilir. Ama besbelli ki Anday bu «herkes» in içine girmiyor, Bilmediği yanları var bu sorunun. Anday'ın yukarıya aktardığımız sözü üzerine dialoğu kesmek bir bakıma doğru sayılabilirdi. Çünkü yapıcı bir dialog tarafların birbirilerinin ne dediklerini anlamalarını gerektirir Ama biz gene de tartışmayı sürdüreceğiz. Hem bu temel konuyu açıklığa kavuşturmak, bir görev olduğu için, hem de Anday ın *bizce sadece bir kişi olmayıp*, toplumumuzda bir tipi temsil ettiği için. Anday'ın kişiliği üzerinde durmayabiliriz ama, söz konusu tip birçok nedenlerden ötürü çok önemli bir tipdir.

Roger Garaudy'nin kitapçığına yazdığım kısa önsözde bir yerde şöyle demiştim:

«Şimdi karşımıza çıkan görev, tarihsel gelişmeleri emperyalizm tarafından durdurulmuş olan halkların yaratmış oldukları değerlerin gün ışığına çıkarılması ve sosyalist teori ve pratiği bu değerlere de dayatarak, sosyalizme gerçekten evrensel bir temel kazandırmak görevidir. «İnsanoğlunun hayal ettiği, düşündüğü ve gerçekleştirdiği iyi olan ne varsa, sosyalizm onun mirasçısıdır» sözü tam anlamını kazanmaktadır.

Onun için bütün çağların ve bütün ulusların kültürünün mirasçısı durumunda olan sosyalizm, yalnızca Batının kültürel geleneklerine dayanmakla yetinemez, o, bütün halkların kültürüne kök salmakla görevlidir. Sosyalizmi Batının kültür sınırları içine hapset*mek, onun evrensel niteliğini* inkâr etmek olur.

Türk olarak, ataları Orta Asyanın göbeğinden göç etmiş bir ulus olarak, bugün de ulusal dili Türkçe Asyanın ortasında anadil olarak konuşulan, İslâm kültürü ile 1000 *yıl haşir neşir olmuş*, kök salmış tüm üstyapı kurumları doğulu bir ulus olarak, kısaca doğulu bir ulus olarak bizi, sosyalizmi gerçekten evrensel bir kültürel temele dayatma çabası çok derinden ilgilendirir.

Konu bizim için yeni de sayılmaz, bu çabaya bizim de katkımız oldu, «Bedrettin Destanı» 1930'larda yazıldı. Bu büyük yapıt, sosyalizmin Türk halkı için bir ithâl malı olmadığı ve onu kendi ulusal köklerimizde bulabileceğimiz gerçeğini karşımıza dikiyor...»

Evet Doğunun insanı da Batının insanı gibi tarih boyunca âdil bir sosyalist düzenin özlemini duymuş ve bu yolda türlü biçimde çaba göstermiştir. Bu çabaları gün ışığına çıkarmak gerek. Bu iş Batı da geniş ölçüde yapıldı. Doğuda da yapmak ve sosyalizmi gerçekten evrensel bir kültür temeline oturtmak gerek. Türkiye bakımından «Bedrettin Destanı» bu yolda atılmış başarılı bir adımdır. Bunu başka adımlar izlemelidir. Derin bir sosyalist kültür olmadan tarihsel metodu iyice benimsemeden, yalnız eski belgeleri, eski kitapları okumakla bu adımlar atılamaz. Kimi aydınlarımızın doğmatik bir tutumdan uzak kalarak Doğu toplumları konusu üzerine eğilmelerini, örneğin 1931 Leningrad Kogresinde ortaya atılan tezlerle ilgilenmelerini biz olumlu karşılıyoruz. Doğu da olduğu gibi Batıda da bu önemli sorun üzerinde tartışmalar başlamıştır. Örneğin Yves Lacoste'un icelemeleri bu yolda olumlu katkı sayılabilir Ama Maxime Rodinson gibi, K. A. Wittfogel gibi kimi Batılı yazarlar konuyu yozlaştırma ve gerici sonuçlara vardırma çabasındarırlar.

Konuya yaklaşırken bizim açımız Türk devrimcisi açısı olmalıdır. Böyle bir açıdan bir Doğu toplumu olan Osmanlı toplumunun özelliklerini inceleyebiliriz, Yüzyıllar boyunca imparatorlukta üretim tarzında gelişmeleri araştırabiliriz. Derin barbar izleri taşıyan ilk gazilerin servet ve emek kavramları üzerinde durabiliriz. Osmanlı toplumunun ve genel olarak Doğu toplumlarının neden kapitalist gelişmeye beşik olmadığını inceleyebiliriz. Türk tarihini didik didik ederek ilerici halk hareketi niteliğinde en ufak kıpırdanışları gün ışığına çıkarabiliriz, Bu yolda doğru açıdan, doğru metodla yapılacak çalışmaların çok ilginç ve önemli sonuçlar vereceğine inanıyoruz. Elde edilen bu sonuçlar bizim için ideolojik dayanaklar olacaktır. Bu yolda doyurucu çalışmalar varsa bizim bunlardan haberimiz yok. Olumlu bir gelişme, sözünü ettiğimiz yolda çalışmaların gereğinin aydınlar arasında artık genellikle duyulmasıdır. Son yıllarda edebiyat alanında bu yolda çabalar gösterilmedi değil, ama gene de Yunus'dan Nâzıma kadar Türk edebiyatının didik didik edilmesi ve hümanist değer niteliğinde ne varsa ortaya çıkarılıp halkın bilgisine sunulması ardımızda değil, önümüzdeki görevlerdendir.

Hep konuyu açıklığa kavuşturmak kaygusuyla ilk yazımdaki ana soruyu burada bölerek karşılık veriyorum:

— Coğrafya bakımından, kök bakımından Türk ulusu doğrulu bir ulustur.

— Öteki Doğu toplumlarıyla bir çok ortak yanları olan, ama Batı toplum biçimlerinden değişik bir toplum içinde tarihi boyunca yaşamış olan Türk ulusu, Toplum yapısı bakımından da doğulu bir ulustur.

— Bir Doğu dini olan İslâmiyet ile 1000 yıl haşir neşir olan ve bu yüzden Müslüman kültürünün derin izlerini taşıyan, kök salmış tüm üstyapı kurumları doğulu olan Türk ulusu doğulu bir ulustur.

— Burjuva demokratik devrimini, burjuva devrimler çağında yapamamış olan ve bu yüzden de ekonomik ve sosyal aşama bakımından Doğu uluslarıyla benzer *durumda bulunan* Türk ulusu bu bakımdan da doğulu bir ulustur.

— Batı emperyalizmine karşı ilk başarılı bağımsızik savaşını vermiş olan Türk ulusunun doğal yeri. Doğunun ve Güneyin ulusal kurtuluş savaşı görveiyle yükümlü *uluslarının safları olduğu için*, bu bakımdan da Türk ulusu doğulu bir ulustur.

Peki niçin bu konuyu bu kadar önemli sayıyor ve tekrar tekrar üstünde duruyoruz? «Türk ulusuna doğulu demişiz, batılı demişiz ne olur?» denebilir ve deniliyor da, Mesele sadece bir ad takma, bir vaftiz meselesi değil. Ne olduğumuz, nereli olduğumuzu, doğal yerimizin nerede olduğunu bütün açıklığı, bütün derinliği ile kavrayınca, sorunlarımızı çok daha iyi anlıyacağız ve bunlara çözüm yolları bulmada güçlük çekmiyeceğiz. Türk ulusu tarihi ile toplum yapısı ile çelişkili bir duruma sürüklenmiştir ve bunda biraz da devrimci geçinen aydınlarımızın günahı vardır. Bunu bütün nedenleri bütün sonuçlarıyla görmek zorundayız. Burada bir kez daha Profesör Niyazi Berkes'in bu en önemli sorunumuzu deşmekle ve bizi bu satırları yazmaya sürükleyen ortamı hazırlamakla ne büyük hizmette bulunduğuna işaret etmeden geçemiyeceğim.

Şimdi de gelelim sözünü ettiğimiz hümanist değer kavramından neyi kasdettiğimize:

Biz Doğunun olduğu gibi Batının da hümanist değerlerinin tümüne açığız ve bunları öz malımız gibi benimseriz derken, ne Doğunun, ne de Batı kültürünün tümünü benimseriz demek istemiyoruz. «Hümanist değerler eşittir kültür» denklemini ancak ne*yin sözünü ettiğini bilmeyenler* ileri sürebilir. Kültür bir temel, bir alt yapıya dayanan ve onun etkisi altında bulunan bir üst yapı kuruludur. Havada kültür olmaz. Toplumun üretim tarzı dışında toplumdaki sınıflar dışında bir kültür düşünülemez. Birbiriyle ilişkisiz olmamakla birlikte aynı ülkede tarihsel süreç içinde bir kölelik düzeni kültürü, bir feodal kültür, bir kapitalist kültür bir sosyalist kültür görülebilir Değil tarih boyunca belli bir anda bile bir ülkede monolitki bir kültürün sözünü edemeyız. Onun için *Batı* kültürünün, hele 2500 yıllık bir Batı kültürünün sözünü edenlere gülüp geçmek gerekir. Batı kültürü dendi mi, «Hangı Batı kültürü?» diye sormak zorundayız. Batıda koskoca bir skolastik kültür var o mu? Giornado Bruno'yu ateşte yakıp öldürenler, *Galile'ye diz çöktürüp «Dünya dönmüyor»* dedirtenler de Batı kültürünün bir parçasını temsil ediyorlardı. Batı kültüründe bir Bossuet var ona karşı da ansiklopedistler var. Yürekleri ışık ve insan sevgisi dolu Keats ve Shelly gibi hümanist şairler de Batılı, orta çağ karanlıklarının hasretini çeken, çağdaşları William Blake de. Mauras faşisti Rosenberg nazısı de Batı kültürünün ürünü, Maksim Gorki ile Romain Rolland da. Einstein da Batı kültürü içindedir, bugün Birleşik Devletler Harbiye Bakanlığı emrindeki laboratuarlarda napalm bombasının tahrip gücünü arttırmak için, Vietnam köylülerinin pirinç mahsulünü yıllar boyu yok etmek için araştırmalarda bulunan uzman da.

Batı kültürü içinde olanca gü*cümüzle karşısına dikileceğimiz* şeyler var, ama öz malımız gibi benimseyeceğimiz hümanist değerler de var. Aynı şey Doğu kültürü için de doğrudur. İşte o benimseyeceğimiz şeyler, yani Batının hümanist değerleri, insanın yabancılaşmasına karşı, sosyaliz*me destek olacak nitelikte değer*lerdir. Bu değerleri beimseyeceğiz, ama asla taklit etmiyeceğiz. Bethoven'i derinliğine anlamak ve benimsemek bizi kendi ulusal müziğimizde yaratıcılığa götürür. Ama Bethoven'i taklit edersek gülünç oluruz. Taklit gerçek benimsemenin *karşıtıdır*. Sartre'ın bir yapıtını taklıt edip aktarmalar yapmaya kalkan bir Türk oyun yazarının ortaya çıkaracağı kötü bir oyundur.

Anday gibi bunca kültür konusu ile ilgilenmiş bir yazarın, Batı kültürü içindeki çelişkileri hesaba katmadan bir tüm olarak 2500 yıllık bir Batı kültürünün sözünü etmesi ve bu kültürü tüm olarak hümanist değerlere eşit sayması; üstelki «İyi ama insan bir şeye hayran olmadan benimseyebilir mi? Benimsediği şeyi taklitten kaçınır mı?» diyerek taklidi öğütlemesi şaşılacak şey.

1964 Hazıranında, Türkiye, hukukî yetkisini kullanarak Kıbrıs'a çıkarma teşebbüsünde bulunurken, bugünkü Başbakanın ve başka bazı iktidar sorumlularının iddia ettikleri gibi, Amerika'ya danışmış değildi. Teşebbüsünden Amerika'ya bilgi de vermemişti. Amerika, Türkiye'deki özel haber alma imkânlarıyla, teşebbüsü kendiliğinden öğrenip *önlemek için harekete geçmişti.*

Birleşik Amerika'nın o zaman Türkiye'ye yönelttiği tehditler... Amerika ile bağlantılarımızı bir ölçünün üstünde sıkı tutmanın, ne kadar tehlikeli ve onur kırıcı olacağını bize öğretmişti.

Şimdi. «Sizin Kıbrıs'a yapmak istediğiniz müdahale teşebbüsüne hiç bir zaman Hükûmetim tarafından engel olunmamıştır. Ancak, bu bölgedeki barışın devamı için, her zaman olduğu gibi, Hükûmetim, Hükûmetinize dostça tavsiyede bulunmuştur» diyen Amerikan Büyükelçisi ise, Amerika'nın yalnız dostluğuna değil, yazısına, sözüne de güvenilemiyeceğini bize öğretmiş bulunuyor...

Hem davranışlarında bu kadar çelişmeye düşen, hem de kendi tutumunun, kendi sözünün sorumluluğunu üzerine almak mertliğini gösteremiyen bir devlet, dünyanın karşısına güvenilir bir önder olarak çıkamaz. Hiç bir ulus, kendi yazılı sözünü inkâr eden bir devlete, gönül rahatlığı ile kaderini bağlayamaz...

Bu Türk Ulusu için acı bir tecrübedir. Fakat asıl acı olan bu değildir.

İnönü, hem Johnson'un mektubunu, Türk Ulusunun onuruna yaraşan bir yazı ile cevaplandırmış, hem de bu mektupla açığa vurulan zihniyete karşı, dış politikamızda, Türkiyenin menfaatlerinin gerektirdiği değişikliklere, va kit kaybetmeksizin girişmişti. Fakat şimdi Türkiye'de, Johnson'un o mektubunu bile bile, Johnson ile el sıkışmış olmayı bir tavsiye kartı gibi kullanarak siyasete atılmış bir Başbakan vardır. Johnson'un mektubunu işte o Başbakan hasıraltı etmekte, Amerikan Büyükelçisi de, Türk Başbakanının bu «hizmet»inden istifade ederek, mektubun gerçek niteliğini inkâr etme fırsat ve cesaretini bulabilmektedir.

Türk Ulusu için asıl acı olan, Türkiye'de şimdi böyle içli dışlı bir oyunun oynanabilmesidir.

Bülent Ecevit — ULUS

★

Demek Başkan Johnson'un buram buram ultimatom kokan mesajı bir tavsiye idi? Öyleyse Ekselâns, dost ve kardeş bir milletin bir yazarı sıfatıyla bizim de karınca kararınca bazı «tavsiye»lerimiz var. Bakanlığınıza iletmenizi rica ederiz.

Doğu Akdeniz'deki Amerikan çıkarlarının satranç tahtasında Türkiye'yi bir piyon gibi kullanmağa, üstelik altı yaşındaki çocukları kandıramıyacak söz ve hareketlerle gözümüzü boyamaya kalkan hükûmetinizin davranışını «çok esef verici» bulmaktayız..

Türkiye o memleketlerden çok farklıdır. Dolaplarınızdaki Türkiye dosyalarının kapaklarına bu farkın başlıca noktalarını şöylece ve iri harflerle kaydetmenizde fayda vardır:

1 — Türk basını bütünüyle satın alınamaz.

2 — Türk gençliği satın alınamaz.

3 — Türk ordusu satın alınamaz.

Refik Erduran — MİLLİYET

★

Bir elçi, bulunduğu memlekette, kendi memleketi hakkındaki, yanlış olduğuna inandığı zanları, haberleri düzeltmek için bevanat verebilir.

Büyükelçı bu demeci verme zorunluluğunu duymuştur. Çıkarmanın Amerikan müdahalesi dolayısiyle yapılmadığını söylemek, bunu söyleyen devlet adamları için acıdır. Çıkarmayı yapmamak için bir mâzeret teşkil etmez.

Alparslan Türkeş — YENİ TANIN

★

Ne umulduğu meydandadır. Mr. Johnson'un İnönü'ye yazdığı mektup açıklanırsa. belki de efkârı umumiyede Amerika'ya karşı yeni ve şiddetli bir tepki başgösterebilir ve böylelikle de, Sovyet Rusya'ya bir inhimak. yöncü ve dönüşümcü mehafilde hasret çekilen çok «makbul» ve «mutlu» bir temayül belirebilir.

Fatin Fuad — ADALET

TÜRK BASINI VE AMERİKAN BÜYÜKELÇİSİ

Yunan Başbakanı Stefanopulos, Pigros şehrinde yaptığı kesin bir açıklamada, «Amerika, Türkiye'nin Kıbrıs'a dinamik bir müdahalede bulunmasına asla müsaade etmiyecektir. Biz, bu teminatı aldık» derken, Ankara'daki Amerikan Büyükelçisi, «Müdahalenizi engellemedik. Dost ve kardeşçe tavsiyede bulunduk» açıklamasını yapmaktaydı. Bu açıklama, Türk basınında çeşitli tepkilere yol açtı:

A.P.'deki bu korku ve kaçmanın tek sebebi, elbet suçluluk psikozundan başka bir şey değildir. Öyle bir suçluluk psikozu ki, bizim bilmediğimiz tarafları da ihtiva ediyor ve Hükûmet bu iş meydana çıkacak diye tirtir titriyor.

Cihad Baban — ULUS

★

Okudunuz mu Amerikan Sefirinin açıklamasını? Kıbrıs meselesindeki korkaklığınızın, ahmaklığınızla denk düştüğünü anladınız mı?

Anlamazsınız. Anlayamazsınız. Çünkü sadece korkak değil, sadece ahmak değil, ayni zamanda utanmazsınız da.

Turhan Dilligil — ADALET

★

Bir yabancı memleket mümessilinin Türk iç politikasına tesiri olacak bevanda bulunması ve Halk Partisini kötülemek isteyen bir takım şerirlere lokma vermesi hatalı bir harekettir. Türkiye Amerika'nın iç idarelere tahakküm ettiği memleketlerden biri değildir ve olmayacaktır. Yalnız bu sebep, sayın elçinin buradan pılısını pırtısını toplamasını icab ettirecek kadar vahimdir...

İşin aslına gelince: Elçinin bu sözü gerçeklere de aykırıdır.. Aslında bu söz düpedüz «yalan»dan ibarettir.

Yalan olduğu da kendi Devlet Başkanının mektubu ile sabittir. Onun için artık bu mektup açıklanmalı ve sefirin gerçekleri Türkiye'deki ıç politika uğrunda ne kadar tagyir ettiği sür'atle anlaşılmalıdır. Aksi takdirde, Kıbrısı Enosis'e terkeden Amerikan politikasını Türkiye'de iç politika olarak AP güdecek ve bu yalanlara inanmadığımız için de Turhan Dilligil ismindeki bir milletvekili tarafından Adalet Partisi adına Amerikan Sefirinin desteği ile tahkir edileceğiz.

Bu rezalet, böyle devam edemez! Eğer Demırel, kendi iktidarını Sefirin yalanı ve kendi beslemelerinin tehditleri *ve hareketleri üzerinde ıdame etmek* istiyorsa, çok çürük bir temele dayandığını bilmelidir.

ULUS

★

Beklenmedik anda çakan anî bir şimşek gibi Amerikan Büyükelçisi P. Hart'ın beyanatı karanlıkları aydınlatıverdi...

...ortaya çıkan hakikat, ...s kambil kâğıdından yapılmış temelsiz de dikodu şatosunu bir anda yıktı, yere serdi. Büyükelçi P. Hart'ın gazetecilere verdiği beyanat, karanlık köşeler üzerine çevrilen projektör huzmesi gibi gerçekleri aydınlatıvermiştir.

(Başyazı) ADALET

★

Amerikan Büyükelçisinin «Amerika müdahaleye engel olmamıştır» sözünde, özel bir maksat aramak gerekir. Bu da olsa olsa, mektubun yayınlanmasına mani olan AP hükûmetinin kadirşinaslığına bir mukabelede bulunmak arzusundan ileri gelir.

ULUS

★

AP iktidarının Birleşik Amerika ile olan ilişkilerinin, normalden ötede olduğu iddiaları ortada dolaşırken Büyükelçinin, Türkiye'de iktidar - muhalefet meselesi haline gelmiş bir konuda, taraf tutar gibi bir davranış içine girmesi ve AP iktidarının iddialarından ve savunmasından yana görünmesi, ne AP iktidarına, ne de Türkiye — Amerika dostluğuna yarayacak bir harekettir.

YENİ İSTANBUL

★

Amerikan Sefiri Johnson'un mektubu okunmasın mı demiş? Oh oh... Başüstüne der, onun öğüdü ile İsmet Paşaya söversin.

Cihad Baban — ULUS

★

Mr. Hart'ın deta «AP fahrî genel başkanı» imiş gibi konuşmaya başlamasına, «Herhalde bu da AP'nin bir iç meselesidir. AP'deki diğer genel başkan adayları düşünsün» deyip geçmek mümkün olmıyacaktır.

Şayet Ekselâns Hart'ın Süleyman Demirel'e «rakip olmak» gibi bir iddiası varsa ve biz ikisinden birini seçmek mecburiyetinde isek, Demirel'i tercih edeceğimiz şüphesizdir. Ne de olsa, eti kemiği bizden...

Bedii Güray — AKŞAM

★

Oysa, gerçekten bir müdahale vâki olmuş olsa bile, kürsüye çıkacak, «engel olmak istediler ama, biz baş eğmedik» diyeceksin. Ve bunu gerçeğe istinad ettirmiş olacaksın.

Bir Büyükelçi, kendi hükûmeti hakkında vâki bir isnat üzerine çıkar, «Asla biz böyle bir şey yapmadık» derse, herşeyden önce bu, onun, bir cevap veya savunma hakkıdır. İsnad ediyorsun, o da kendini müdafaa edecek. Savunmasının gercekle ilgisi şu kadar veya bu kadar olabilir.

Firuzan Tekil — ZAFER

★

Acaba Büyükelçi Hart ve Sayın Gürsel (hâşâ huzurdan) yalan mı söylüyorlar? Yoksa Sayın İnönü Kıbrıs'a *tam zamanında müdahale etmemesinin* günahını Amerika'ya yükleyip çıkmak mı istemiştir? Kızılların Türkiye'de yaratmak istediği Amerikan düşmanlığı havası, (Amerika'nın birkaç çirkin davranışından yararlanarak) Sovyetlere yaklaşma politikasına bir basamak mı yapılmıştır? Halâ da «yeni bir dünya kurmak ve orada yer almak için» AP Hükûmetine karşı dolaplar mı dönmektedir?

Bütün bunların çözümü, kamu oyunun aydınlanması yine de az-çok, Johnson'un mektubunu Senato'da açıklamaya bağlıdır.

Ahmet Kabaklı — TERCÜMAN

★

A.B.D. Büyükelçisinin, bir mektup hikâyesiyle bir Amerikan aleyhtarlığının nasıl yaratılmak istendiğini ortaya koyan açıklamasından bir hafta önce, ilk yumruğu yiyen AP maksadı bir hafta sonra daha iyi anlaşılan «Johnson'un hakaret dolu mektubunun açıklanması isteği» reddedilen CHP'ye attığı son yumrukla «Genel Görüşme»yi kapadı.

Orhan Taşan — TERCÜMAN

★

AP ile CHP arasında Amerika top misillu bir yandan ötekine atılacak ve bu manzaraya Amerikan temsilcisi seyirci kalacaktır! Anlaşılır iş değildir.

Esin Talu — ADALET

★

Mahalfarz Büyükelçi o sözleriyle iç işlerimize karışır bir durum yaratmış bile olsa, kabahatı onda değil, onu bu mealde konuşmaya mecbur bırakan gazetemizde aramak daha mantıkî olmaz mı?

***Fatin Fuad* — ADALET**

★

Onlar istiyorlardı ki, Amerika'ya karşı alabildiğine ithamda bulunsunlar ve Kıbrıs yüzünden işledikleri hataları, bu devletin Cumhurbaşkanı Johnson'a yüklesinler ve buna rağmen Amerika sefiri, ses çıkarmasın. Nerede bu bolluk.

Bir şey daha aklıma geldi. Çizmesizler, «Adaletçi» iktidara, «Sen Amerika uydusu bir politika takip ediyorsun» diyorlar. Halbuki kendileri Amerika'dan gelen bir mektuba uyarak, Kıbrıs'a müdahale etmediklerini iddia ediyorlar Şu hale göre, bizzat kendileri «Amerikan uydusu bir politika takip ettiklerini» itiraf etmiş olmuyorlar mı?

Ahmet Gürkan — ZAFER

★

Bir zamanlar Amerika Devlet Başkanı, Mısıra da bize gönderdiğini andıran bir mesaj göndermişti. Tek partinin hâkim olduğu Mısırda, Başkan Nâsır, gönderilen mesajı anında, Amerikan Büyükelçisine iade etmekle kalmamış, mektup muhtevasını halkına hitaben yaptığı bir konuşmasında açıklayarak, halkın toplu olarak mektubun karşısında yer almasını ve hükûmetini desteklemesini sağlamıştı.

Avni Çeviker — YENİ TANIN

★

«Kahrolsun Komünistler» sözü yetmiyor artık, sorunları çözmeye. Belki de tarih. kahrolsun komünistlere silâh verenlere diye yazacak...

Nurbaki — ULUS

★

Rusya ve onun etkisi altında bulunan Doğu Bloku Türk tezine çok yaklaşmıştı. Eğer Türk dış politikası şahsiyetini bulmak ve değişen dünya şartları içinde ittifaklarına da sadık kalarak millî menfaatlerimize göre istikametini serbest olarak tâyin edebilmek hünerini gösterebilmiş olsaydı, Yunanlıların Birleşmiş Milletler Genel Kurulundaki neticeyi alması herhalde mümkün olmazdı. Fakat Adalet Partisinin iktidara gelmesiyle birlikte dış politikamızda yeniden bir durgunluk başlamış, daha doğrusu yeniden Birleşik Amerika'nın dümen suyuna girilmiştir. Türkiye'nin iktisadî kalkınmasını geniş ölçüde dış yardıma bağlayan ve bu dış yardımın büyük kısmının Birleşik Amerika'dan gelebileceğini uman Demirel'in başka türlü bir siyaset takip edebilmesi mümkün değildi..

Ürgüplü ve Demirel hükûmetleri, İnönü hükûmetinden bir strateji devralmıştı. Ürgüplü, bu stratejiyi kısmen devam ettirmeye çalışmış, fakat teşvik ve müzaheret görmemiştir. Aksine gene 1950-60 devresinin kolay, bununla beraber uzun vadeli Türk menfaatleriyle bağdaşamayan uydu politikasına dönülme eğilimleri gösterilmeğe başlanılmıştır. Demirel tesbit olunan stratejiyi benimsediği ve esasen benimsemekte de çok serbest olmadığı için şimdi çıkmaza girmiştir.

Kıbrıs dâvasının bir dram haline gelmesinin şüphesiz bir baş sorumlusu vardır. Bu baş sorumlu, Birleşmiş Milletlerdeki oylamada zahiren bizim yanımızda bulunan Birleşik Amerika'dır. Kıbrıs'ta Türkiye bakımından bugünkü çıkmazı yaratmış olan Birleşik Amerika'nın baştan itibaren Enosis politikasını desteklemiş ve Türk müdahalelerine yolları kapamış olmasıdır. Bu suretle Zürich ve Londra andlaşmalarının Amerika tarafından ihlâl edilmiş olduğunu tesbit edebiliriz. Çünkü Türkiye'nin müdahale hakkını kullanmasına engel olmuş, Yunanistan ve Makarios ile işbirliği yapmıştır. Binaenaleyh tarihî gerçeği unutarak Amerika'nın Birleşmiş Milletlerdeki sembolik reyine önem vermek ve kendisine teşekkür etmek anlaşılması güç bir davranıştır.

İki aylık hükûmetinin ortaya koyduğu zihniyeti ve eğilimi devam ederse Demirel hükûmetini kimse kurtaramaz.

(Başyazı) — FORUM